

ALSANCAK STADI

İzmirli futbolu orada sevdi...
Alsancak Stadi; seyircinin de
futbolcunun da mabediydi

KARA TREN

Demiryollarının en romantığı

KAĞIT VE KİTAP SANATLARI MÜZESİ

Kağıdın ve kitabın hikayesinin
anlatıldığı bir bilgi müzesi.
Türkiye'de bir ilk, uluslararası
alandaki benzersiz

ROMANLARIN İZMİR'E GÖÇÜ

Hindistan'dan başlayan yolculuk
tüm Avrupa kıtasına yayılırken,
Romanların önemli bir bölümü de
İzmir'de yaşamayı tercih etti

İZMİR ELEKTRİK FABRİKASI MÜZE OLSUN

Elektrik Mühendisi Süha
Tarman yıllardır yok
olmaya terk edilen,
tarihi elektrik fabrikasının
müze olması için mücadele
veriyor

İZMİR SAAT KULESİ

Yaşar Ürük gümüş
maketin peşinden
on yıl boyunca koştu
ve mutlu sona ulaştı

KNK

KNK SONBAHAR

2015 / 25

KONAK BELEDİYESİ

ADINA SAHİBİ

Sema PEKDAŞ

Konak Belediye Başkanı

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Işık TEOMAN

(Sorumlu Yazışleri Müdürü)

YAYIN DANIŞMANLARI

Ozan YAYMAN-Fırat SOYLU

KNK GÖRSEL

Reha ALAN

KÜLTÜR SANAT

M.Salim ÇETİN

HALKLA İLİŞKİLER

Nursel ÇIKLA

KATKIDA BULUNANLAR

Yaşar AKSOY - Orhan BEŞİKÇİ

Lütfü DAĞTAŞ - Yaşar ÜRÜK

Ahmet GÜREL - Fatih ABACIOĞLU

Tayfur GÖÇMENOĞLU- Tayyar ÖZDEMİR

Tufan ATAKİŞİ - Yusuf TUVİ

Sancar MARUFLU - Metin ÖZER

Gökhan AKÇURA - Atilla ÖZDEMİR

Nalan KOLAĞASI İMRE - Mazlum VESEK

Yavuz ZEREN - Hakan KOCAHAL

Hanzade ÜNUZ -Elif AYDOĞDU TAN

Osman ÜLKÜ - Sonay KAPLAN

Aygül UÇAR - Ayşe TEOMAN

Burcu YAPRAK - Faik KALKAN

Umur SÖNMEZDAĞ - Hüdai ÜLKER

Tufan ERBARIŞTIRAN - Alper YAĞLIDERE

BASKI TARİHİ:

Ekim 2015

YÖNETİM YERİ

İzmir Konak Belediyesi

Dokuz Eylül Meydanı No:6 Basmane

Tel:(232) 484 53 00

İnternet: www.konak.bel.tr

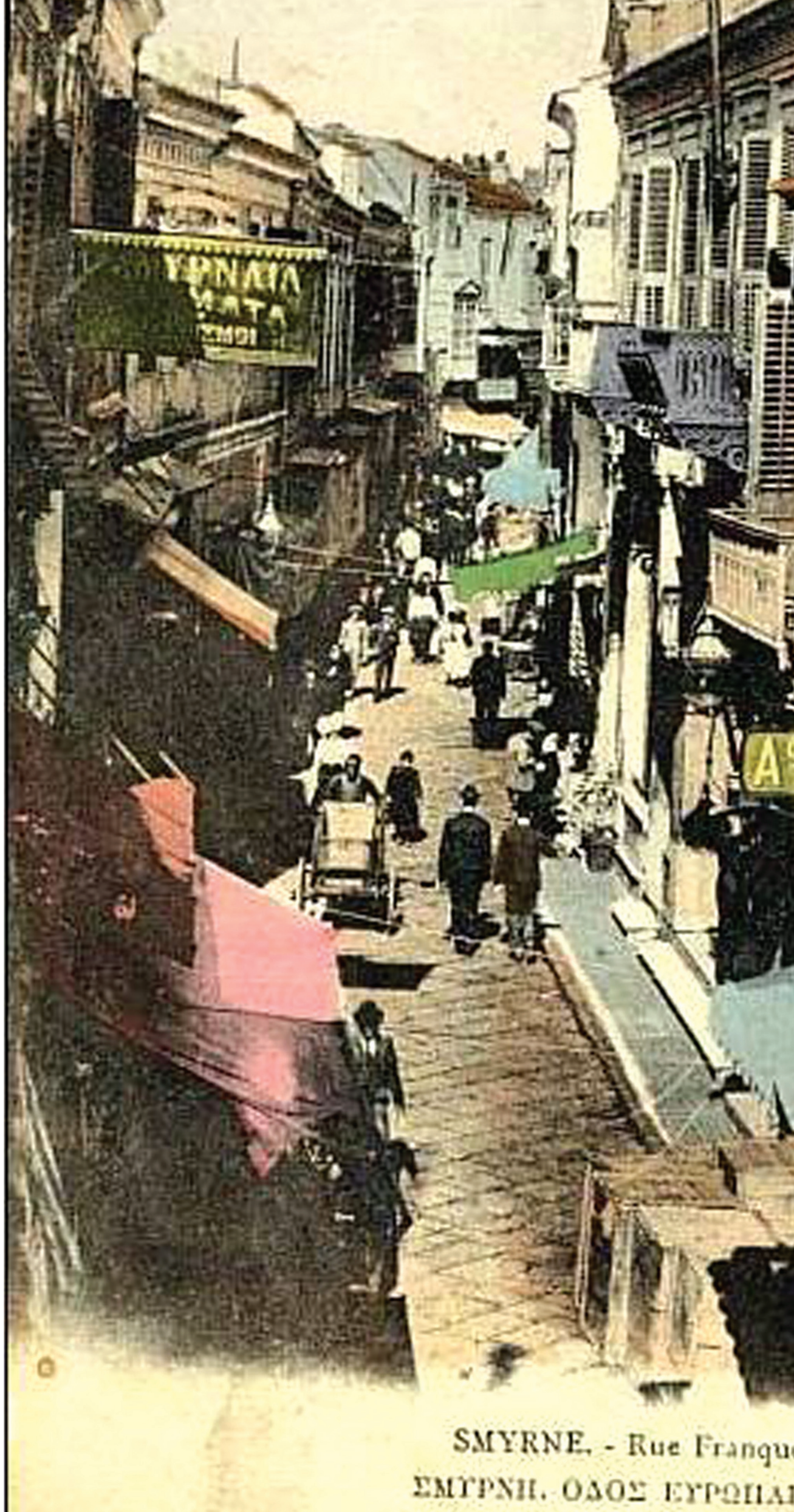
BASILDIĞI YER:

İlkay Matbaacılık Basın Yayıncılık San.

Tic. Ltd. Şti. Gökdere Cad. No:27

Gökdere Köyü -Bornova - İZMİR

Tel:02323747400 Faks:023237437400

Merhaba

Dergimizin sonbahar sayısı ile birlikte bir yılı daha geride bıraktık. Bu sayımızda da yine birbirinden ilginç konular, ayrıntılar, dikkatinizi çekecek, ilk kez yayımlanan yazılar ve fotoğraflar sizi zaman tüneline geçirecek. Yok olup giden değerlere üzü- lüp iç geçirecek, kalanların korunması için “neler yapabilirim” diye düşünmek zorun- da kalacaksınız. 25’inci sayımızda neler var birlikte göz atalım:

Yaşar Ürük, İzmir Saat Kulesi’nin gümüş maketinin peşinden on yıl boyunca koş- turdu, ilginç olaylar yaşadı; sonuç olarak makete ulaştı ve bizimle paylaştı. Gökhan Akçura Konak Meydanı’nı, Yaşar Aksoy da simgelerini anlattı. Yazar kadromuza yeni katılan Umur Sönmezdağ hocamız Sarıkışla’nın 11 ay boyunca “İngiliz Hasta- nesı” olarak kullanıldığını hatırlattı.

Tufan Atakişi çok tartışılacak bir konuyu gündeme taşıdı. XIX. Yüzyıl’da Osmanlı ve Smyrna ekonomisi için çok önemli en- düstriyel bir bitki olan afyon ticaretinin o yıllarda kimler tarafından yapıldığını araştırdı. Orhan Beşikçi Altınordu Mahallesi ve Kadiavlusunu yazdı.

Atilla Köprülüoğlu, yıkımı tamamlanan Alsancak Stadı’nda geçmişten günümü- ze kadar yaşananları bir film şeridi gibi

önümüze serdi. Tayfur Göçmenoğlu kara trenle, Burcu Yaprak da kapı tokmalarıyla bizi geçmişe götürdü. Halim Yazıcı, Gülay Beşikçi’nin desenleriyle Körfez vapurla- rını içine şiirlerini de katarak aktardı. Hü- dai Ülker, çocukluğunun gölünü arıyor ve gölün yok oluşunu anlatıyor. Ahmet Gürel yenilenen Atatürk Müzesi’ni sayfa- larımıza taşıdı. Sanat tarihçisi Dr. Aygül Uçar’dan Osmanağa suyunun muslukla- ra kadar uzanan öyküsü. Tufan Erbarıştı- ran, Halikarnas Balıkçısı’nı yazdı ve Cevat Şakir Kabaağaçlı’nın isminin körfez va- purlarından birine verilmesiyle, o ünlü “Merhaba”sının martılara, köpüklere, yaka- mozlara eşlik edeceğini söyledi. Ayşe Teo- man, Kağıt ve Kitap Sanatları Müzesi’ni bi- zim için gezdi; kağıdın ve kitabın hikayesi sayfalarımızda.

Romanların İzmir’e göçünü araştıran Alper Yağlıdere Hindistan’dan başlayan yolculuğu kaleme aldı. Nalan Kolağası İmre, ikinci derecede korunması gereken yapılar arasında yer alan ve bugün yıkılıp yok olma aşamasına gelen elektrik fabrika- sına girdi ve bize aktardı. Tayfur Göçmenoğlu İzmir’de Cumhuriyet döne- mi gazinolarını; Lütfü Dağtaş ise Manolya Gazinosu’nun kuruluş ve yok oluş öyküsünü anlattı.

Sayfaları çevirdikçe çok keyif alacaksınız...

Işık Teoman

6

İzmir Saat Kulesi maketi

38

Smyrna'nın zenginliği

52

Halkapınar Gölü

40

Altınordu Mahallesi ve Kadiavlusu

54

İzmir Atatürk

20

Konak
Bir Meydanın Öyküsü

42

Alsancak Stadı; seyircinin de
futbolcunun da mabedi...

56

Konak'ta Ab-ı Hayat Taşları

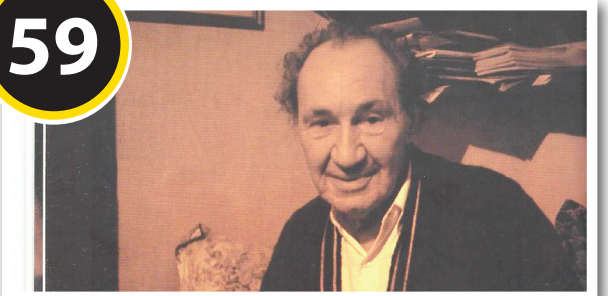
26

Konak'ın pırlanta
simgeleri...

46

Demiryollarının en
romantiği Kara tren

59

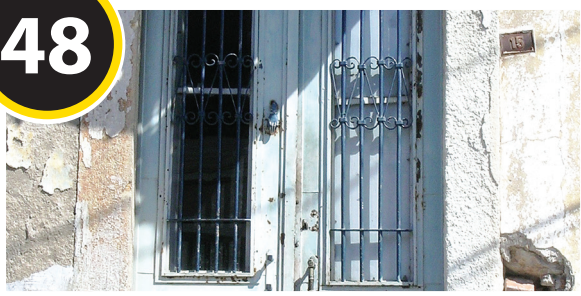
Halikarnas Balıkçısı Cevat Şakir
Kabaağaçlı ve "Merhaba"

32

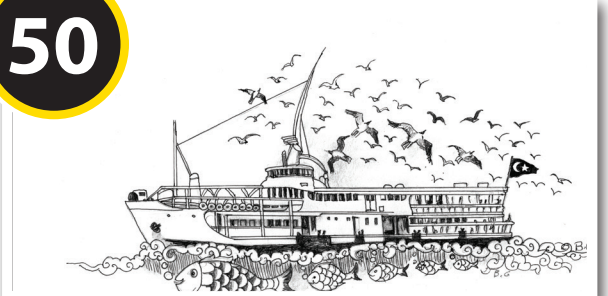

Ismeer İngiliz Hastanesi

48

Çocukluğumun merak
uyandıran sesi

50

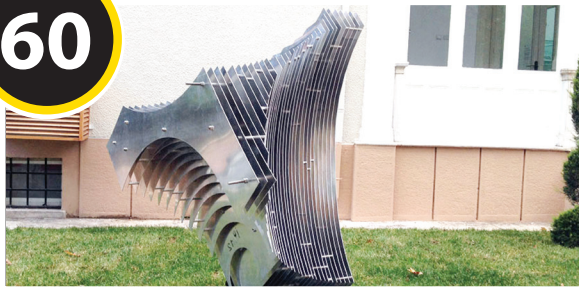

Körfez vapurları

ve çevresi Yitik Göl

60

Kağıt ve Kitap Sanatları
Müzesi

72

İzmir'de Cumhuriyet
dönemi gazinolar

Müzesi yenilendi

64

Romanların İzmir'e göçü

75

Trafolar tuval oldu

79

Tarihe Saygı Yerel Koruma
Ödülleri belli oldu

76

Manolya'nın isim babası Zeki Müren'di

68

Eski Elektrik Fabrikası
müze olsun

Saat Kulesi maketinin serüveni

YAŞAR ÜRÜK

(İzmir Araştırmaları
Topluluğu)

O gün benim için çok heyecan vericiydi. Hem onca yıl ardında koştuğum maket ile buluşacak hem de ziyaretçi olmadığı için bomboş sarayı bir başka gözle fotoğraflayacaktım.

Onu, ortadaki masanın üzerinde gördüm. Hem ağır hem de çok değerli olması nedeniyle odaya ancak iki kişi taşıyarak getirebilmişler. Çok güzeldi. Adeta insanın soluğunu kesiyordu.

(Bu yazıda bulunan İzmir Saat Kulesi maketi fotoğraflarının her türlü telif hakkı yazara aittir. Kaynak gösterilerek dahi yazardan yazılı izin alınmadan kullanılamaz...)

"İzmir şehrinin simgesi nedir" diye sorulduğunda aklımıza gelen ilk yanıt hiç kuşku yok ki Saat Kulesi'dir. Bu güne kadar birçok kurum, kuruluş ya da kişi bunu değiştirmek için oldukça çaba ve hatta para harcadılar ancak İzmir Saat Kulesi'nin büyüleyici özelliği asla çizilemedi. Yapıldığı günden bu yana hem şehrimizde "en çok fotoğrafı çekilen obje" hem de "önünde en çok fotoğraf çekilen nokta" olma özelliğini de açık ara hiçbir yere kaptırmadı.

Bu nedenle inşa edildiği yıldan bu yana geçen yüz on dört yıldan fazla zamanda önemini hiçbir an yitirmeyen kulemizin yapılış öyküsünü çoğu kişi bilir. Ancak burada kısaca anımsatmakta yarar var.

1901 yılında, Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıkışının 25. yılı anısına birçok vilâyetlerle bazı kazalarda çeşitli anı eserleri yaratılmaya karar verilir. İzmir'deki Saat Kulesi de böyle bir çalışma sonucu ortaya çıkmış bir eserdir. İzmir valiliği de konuyla

yü

ilgili olarak toplantılar düzenler. 1 Ağustos 1900 tarihinde dönemin valisi Kıbrıslı Kâmil Paşa'nın başkanlık ettiği ve belediye başkanı Eşref Paşa'nın da katıldığı ilk toplantıda Vilayet Konağı önündeki alanın ortasına, saatli bir kulesi de olan dört yönlü bir çeşme yapılması kararlaştırılır. Ancak Kâmil Paşa, Sultan'ın tahta çıkışı yıldönümü armağanı olarak sadece kuleli bir çeşme yapımı ile yetinmemekte ve ikinci bir armağanın da yapılmasını istemektedir. Bu istek de Sarı Kışla'nın iç avlusuna görkemli bir havuzun da yaptırılması kararıyla hayata geçer. "Yirmi beşinci yıl"ı vurgulamak için de saat kulesinin yüksekliği yirmi beş metre, havuz da yirmi beş çeşmeli olarak düşünülür.

Kâmil Paşa, inşaatla ilgili olarak küçük bir kurul oluşturur. Kurul üyeleri başta Belediye Reisi Eşref Paşa olmak üzere, Vilâyet İdare Meclisi üyesi Abdülkadir Paşa, Askeriye'yi temsilen Kaymakam Şevket Beyefendi, Tüccardan Arabyan Karabet Efendi, tüccardan Sarrafin Efendi ve Vilâyet Nafia başmühendisi Baranofski Efendidir.

Kurulun önemli görevlerinden biri, bu işin yaratıcısı olacak mimarın kim olacağını belirlemektir. Çeşitli adaylar değerlendirildikten sonra Frenk Mahallesi'nde bir mimarlık ofisi olan Raymond Charles Péré'de karar kılınır. Öğretmenliği bırakan bir dostunun yerine Fransızca dersleri vermek üzere İzmir'e gelen Péré, kısa bir zaman sonra söz konusu ofisi açarak mimarlık yapmaya başlamıştır. 1854 yılında Fransa'da doğmuş olan Péré, bir zaman Bordeaux Güzel Sanatlar Okulu'na devam etmişse de olanaksızlıklar nedeniyle eğitimini yarıda bırakmıştır. Vilayetin teklifi gelinceye kadar Péré'nin şehirde iz bırakan türden bir eseri yoktur ve saat kulesi ilk kalıcı eseri olacaktır. Sonuçta ön anlaşmaya varılır ve Péré hemen ilk çizimleri oluşturmaya başlar. Hedefi, şehre yakışır ve "orient" çizgilere sahip bir kule yaratmaktır.

Yapım için o dönemlerde oldukça yaygın olan metal yapı malzemesini hiç düşünmeden taş ve mermere yönelir. Öte yandan kulede İzmir'den de çizgiler olsun ister ve o güne kadar pek beğendiği bir mimari eleman olan Şadırvan Camii baldakenlerini örnek alarak kulenin dört yanında sebiller oluşturur. Baldaken, bir mimari yapıyı taşıyan kolonlardan bağımsız kolonlar üzerinde duran sundurma biçimli örtü ya da ana yapıdan bağımsız tavan demektir. Baldaken sözcüğü İspanyolca'da bir sunak ya da kapının üzerine gölgelik olarak ası-

lan ve Bağdat'tan getirtilen, brokar işlemeli örtüye verilen Baldaquin adından gelmedir.

Péré kısa zamanda çizimi tamamlar ve hemen ilk toplantıda eskizleri kurula sunar ve oldukça beğeni alır ve kulenin yapımı da 1700 lira karşılığında Péré'ye verilir. Kışla avlusundaki havuzlu sebil de Péré çizimiyle inşa edilecektir. Öte yandan Padişah Abdülhamid ne kadar önemli görevler vermek zorunda kalırsa kalsın Vali Mehmet Kâmil Paşa'ya kesinlikle güvenmemekte, sürekli izletmektedir.

Mehmet Kâmil Paşa bu durumu iyi bildiği için, kulenin yapılmasını Sultana kabul ettirmek amacıyla, som gümüşten bir maketin yapılarak armağan olarak gönderilmesi kararını da kurultan çıkartır. Bu işi yapacak tek usta İstanbul'da, Pera'da dükkanı olan Zinguilli Ustadır. Çizimlerin birer örneği hemen İstanbul'a gönderilir ve maketin yapım işi 375 liraya Zinguilli Usta'ya verilir. Bu arada Zinguilli Usta'nın adına Atatürk'ün özel eşyaları ve giysileri arasında da rastladığımızı belirtmek isterim. 6.5 cm. uzunluğunda, üzerinde damla şeklinde bir büyük pırlanta taş ve ona bağlı küçük bir inci bulunan bir kravat iğnesi de Zinguilli Usta'nın imzasını taşımaktadır.

Öte yandan saat kuleli çeşmenin ahşaptan yapılmış, yaklaşık 9 metre yüksekliğinde bir modeli de inşaat alanına konulur ve 1 Eylül 1900 tarihinde törenle kule ile sebillin temelleri atılır. Ancak ilk anda dış yüzeyi bu kadar çok işlemeli bir yapıda kullanılabilecek yumuşaklıkta taşların sağlanması sorunu ortaya çıkar. Hindistan'dan getirilebilecek böyle bir malzemenin yapım masrafını ne kadar arttıracığının hesabı yapılırken, bir taş ustasının önerisiyle Denizli'nin Sarayköy'ündeki bir taş ocağından örnek taşlar getirilir.

Mimar malzemeyi çok beğenir ve gece gündüz çalışarak ocaktan çıkarılan taşlar iki hafta içinde İzmir'e ulaşır. Bunda İzmir - Aydın demiryolunun bağlantılı olarak Kordon tramvay hattını da kullanması ve taş yüklü vagonların Hükümet Meydanı'nın çok yakınındaki Gümrük Önü'ne kadar gelebilmesi de önemli rol oynar. Taş ustaları da oldukça yumuşak olan bu taşları testerelele kesip, küçük keskilerle yontmaya başlar.

Ancak beyaz mermer platform üzerindeki yapı yükselip, yüzeydeki bezemeler belirdikçe halk arasında bir dedikodu yayılır:

1901 yılında, Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıkışının 25. yılı anısına birçok vilâyetlerle bazı kazalarda çeşitli anı eserleri yaratılmaya karar verilir. İzmir'de de Vilayet Konağı önündeki alanın ortasına 25 metre yüksekliğindeki saatli bir kulesi de olan dört yönlü çeşmede karar kılınır. Sarayköy'den çıkarılan taşlar tramvay da kullanılarak Konak'a taşınır. Ancak bir soru ahalinin aklını kurcalar: "Testerinin bile kestiği yumuşaklıktaki taşlarla yapılacak kule ya yağmurda erir giderse..."

"Testerinin bile kolayca kestiği yumuşaklıktaki bu taşlarla bu yükseklikte yapılacak olan kule kesinlikle sağlam olmaz. Çürük görüntüsü bu taşlar günlerce yağın İzmir yağmurlarına dayanamaz ve erir gider. Bu kule de çöker!" Söylenti yayıldıkça başış yapan eşraftan kişiler valiliğe çıkarak tedirginliklerini aktarır.

Mehmet Kâmil Paşa İzmir'de bilinen ne kadar mimar ve usta varsa çağırır ve onlardan bir kurul oluşturur. Bu kurul yaptığı inceleme sonunda "taşların yağmur ve güneş gibi dış etkilerle erimek şöyle dursun, daha da sertleşeceği" raporunu verince kule yapımı hızlanır. Bu arada bir hayli süslü ve renkli olan kulede kullanılacak olan yeşil ve bordo renkli mermer sütunlar Marsilya'dan getirtilir.

1901 yılına girildiğinde işler iyice hızlandırmıştır. Zinguilli Usta büyük emek verdiği maketi mart ayında tamamlar ve gümüş model önce İzmir'e getirtilerek Vali ve kurulun oluru alınır. Çok beğenilen maketin Sultan'a Eşref Paşa ile aynı zamanda Mehmet Kâmil Paşa'nın oğlu olan Sait Bey tarafından sunulması kararlaştırılır. Bahriye Binbaşı olan Sait Bey aynı zamanda II. Abdülhamit'in yaverlerinden biridir. Sunumda, padişah modeli çok beğenir ve bunu açıkça da dile getirir.

Aynı dönemlerde Gördes'te kaymakamlık yapmakta olan büyük hiciv ustası Şair Eşref de kuleli çeşmenin yapımı ile ilgili bir şiir yazar ve şiir İzmir'de basılmakta olan Ahenk gazetesinde yayımlanır.

Hazret-i Sultan "Hâmid" hânı ilâ yevmü'l-kıyâm

Afiyetle kâmrân etsin Hudâ-yı lem-yezel
Mülkü ihyâ,

Milleti mesûd kıldı himmeti Adl ve ihsanı,
Cihanda oldu bir darb-ı mesel oldu vakte
ol şahın sâl-i cülûsu yirmi beş

Ol mukaddes vakte tazimen yapıldı bu
mahal

Asdâkadan bir vezir-i Kâmili tensib edib
Besmele ile evvela bizzât vaz etdi temel
Görmeden sanma bunu, âdî yapılmış bir
kule,

Gel de gör kadd-i bülendi Mısır'ın ehramın
bedel,

İddia etmem bunun emsâli hiç yoktur diye,
çünkü var misli mücevherle murassa bir
model

Bir su içdim "oh" çekib Eşref dedim tarihini,
Mevkiinde oldu saatle bu çeşme pek güz-
zel.

Şiirin eski harflerle yazılışında, tarih mısra-
ındaki harflerin değeri ebced hesabında
1319'dur. Hicri 1319 yılı ise Miladi takvim-
de, eserin yaratıldığı yıl olan 1901'dir.

Bunun sonucunda iş daha da hızlandırılır
ve nisan ayında tamamlanan kaba inşaa-
tın ardından geçilen ince işler de aynı yılın
ağustos ayında bitirilir. Bu arada su şirketi
ile de gerekli anlaşma sağlanarak, çeşme-
lerin şebeke bağlantıları konusu da halle-
dilir.

1 Eylül 1901 günü, büyük bir kalabalık
önünde yapılan törende çeşmelerden su
akıtılarak kulenin açılışı yapılır. Sekizgen
biçimde inşa edilen ve dört bölümden
oluşan kule tabanının dar kenarlarında yer
alan ve dörder küçük sütun üzerine otu-
ran, at nalı kemerli sebillerin üçer çeşme-
si, kurnası ve ortalarında fiskiyeleri vardır.
Fiskiyelerden iki tanesi yakın yıllarda yok
olmuştur. Hatta bu sebillerin kubbeleri de
kısır zaman önce çalınmıştır.

Orijinal muslukların da neredeyse tama-
mı çalınmıştır. Kulenin üst bölümünde, dış
yüzlerde bulunan dört adet saat Alman
İmparatoru II. Wilhelm tarafından arma-
ğan edilmiştir. Yirmi iki adet dişli çarktan
oluşan saatin mekanizması üzerinde 1901
tarihi bulunmakta ve her biri beşer kilog-
ramdan fazla ve çelik halatlarla bağlı iki

İzmir'in ilk kamusal alanındaki Saat Kulesi çok badire atlattı. Meşrutiyet'in ilanı sırasında kıskırtılan kalabalığın taşlı saldırısına uğradı, depremlerde önemli ölçüde zarar gördü, onarım geçirdi. Kule, yıllardır şehrin en çok rağbet gören yapısı olarak göze çarpıyor.

ağırlığın haftada bir yukarıya çekilmesinin sağladığı güç ile çalışmaktadır.

Bu kule ile birlikte Hükümet Konağı ve Kışla arasında kalan alan bir anlam kazanarak İzmir'in ilk kamusal alanı olur. Öte yandan kule tamamlanırken, Kışla avlusundaki havuzlu sebilin yapımı yarıda kalmıştır. Kısa zamanda çıkartılan ek tahsisatla havuzun tamamlanması işini de Péré'nin üstlenmesi sağlanarak birkaç hafta içinde bu proje de bitirilir. Şair Eşref bu havuz için de bir şiir yazmıştır. Bu şiirde de ebced hesabı 1319 tarihini vermektedir.

Şehenşah-ı muazzam hazret-i Abdülhamid hânı,

Yaratmıştır cihanda hayr-ı mahz olmak için hallâk.

Zamanında yapıldı ol kadar âsâr-ı umran kim,

Yazılsa bir büyük defter olur fihristi bin yaprak,

Olunca yirmi beş sâl-i cülûsu ol

Şehenşah'ın,

Edildi cümle-i âsâr-ı umrâna bu da ilhak.

Mukaddes bir günü ettirdiği için halka der-hâtır,

Vücûduyla bu havzın iftihâr etsin bütün sancak.

Sudan zannetme Eşref, geldi bal, tatlandı tarihi:

Bu fısıkiye yapıldı kışla meydanında pek parlak.

Saat Kulesi o tarihten sonra İzmir'in hiç tartışmasız bir numaralı simgesi olur. Ancak kule, günümüze kadar çeşitli sıkıntılar da yaşar. Bunların belki de en önemlisi yapılışından hemen sonradır.

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilânı her yerde ve özellikle İstanbul, İzmir, Selânik gibi büyük şehirlerde büyük gösterilerle kutlanır. İzmir'de de butür gösteriler düzenlenir, tüm gün ve gece süren şenlik özellikle Frenk Mahallesi'nde adeta bir karnavala dönüşür. İşte o gün birçok insan -biraz da kışkırtılarak- Hükümet Meydanı'nda toplanır. Hürriyetin ilânı nedeniyle taşkınca sevinç gösterileri yapmakta ve saray yönetimi aleyhine atıp tutmaktadırlar. Derken birisi Saat Kulesi'ni işaret ederek "Bunu Abdülhamid için yaptılar. Daha ne duruyorsunuz" diye bağırır ve çevresinde bulunduğu taşı kuleye fırlatır. Derken diğerleri de bu eyleme katılır. Çok geçmeden de nereden buldularsa, kazma-kürek gibi aletler de ortaya çıkar. Tam bu sırada Hükümet Konağı'nı bekleyen küçük birlikteki erler gözü dönmüş bu gruba müdahale eder. Çevrede bulunan bazı kimselerin de uyarıcı konuşmalar yaparak müdahale etmesiyle taşkın kalabalık dağılır ve Saat Kulesi de kurtularak günümüze ulaşır.

Yazıtı olmayan kulenin yapılışında üzerinde bulunan ikişer adet Abdülhamit tuğrası ile Osmanlı Devleti arması 15 Haziran 1927 tarih ve 1057 sayılı "Milli ve Resmi Binalarda Bulunan Tuğra ve Methiyelerin Kaldırılması" ile ilgili kanun gereğince kaldırılıp yerlerine dört tane kabartma ay - yıldız yapılıp, 1929 ve 1974 yılı depremlerinde

yıkılan, kulenin en üstteki bölümü iki hasarda da onarım görür. Son depremde çalışmaz hale gelen çanı daha sonra onarılır ve çan yeniden ses vermeye başlar.

Cumhuriyetle birlikte İzmir'de üç sembolün yoğun olarak kullanıldığı görülür. Bunların ilki "lâle"dir. Geçen yüzyılın sonlarına kadar Avrupalıların ülkemizden gizlice götürdükleri şeylerden biri de lâle soğanıdır. Özellikle Aydın (İzmir) Vilâyeti'nin Manisa Sancağı'ndan yoğun olarak kaçırılan bu soğanlar günümüzde Hollanda'nın dünyanın bir numaralı lâle üreticisi olmasını sağlar.

Günümüzde hem İzmir Büyükşehir Belediyesi hem de Konak Belediyesi logolarında bulunan lâle sembolü işte buradan gelir. Lâleden de çok kullanılan bir sembol; "Çatalkaya"dır. Tarih boyunca "Kız Memeleri", "İkiz Tepeler", "Kız Kardeşler" gibi birçok adla tanımlanan bu birleşik iki tepe hakkında söz etmeyen gezgin neredeyse yok gibidir. Ancak Saat Kulesi, bildiğimiz tüm sembollerden fazla rağbet görmüş ve özellikle son altmış yılda şehrin herkes tarafından kabul edilmiş simgesi haline gelmiştir.

İzmir ile ilgili araştırma çalışmalarına başladığım yıllarda okuduğum sayısız kaynaktan edindiğim bilgi ile İzmir Saat Kulesi'nin yüksekliğinin yirmibeş metre olduğunu düşünüyordum. Kule Abdülhamit'in tahta çıkışının 25. yılına armağan olarak yapıldığı için bu bilgi çok da mantıklı geliyordu. Çünkü Sarı Kışla avlusundaki çeşme de yirmibeş çeşmeliydi. Ancak geçen zaman içinde "25 metre yükseklik" kavramına karşı içimde bir kuşku uyanmaya başladı. O kule yirmibeş metre ise daha uzun ve ince görünümlü olmalıydı.

Kulenin her ne kadar 25. yıl anısına 25 metre yüksekliğinde yapıldığı söylene de bana çok inandırıcı gelmedi. Bir türlü kesin ölçümü yapamıyordum. Teknoloji gelişip lazer ölçme aletleri çıkınca iş kolaylaştı. Bir gece sabaha karşı kuleye gidip kırmızı lazer ışığını kule tepesindeki aleme denk getirmeye çalışıyordum ki orada nöbet bekleyen ekip bana "suçüstü" yapmıştı. Sonuçta kulenin bilinenden 4 metre kısa olduğunu belirledim.

Çünkü aşağıdan baktığımızda yüksekliği asla yirmi beş metre gibi görünmüyordu.

O yıllarda teknolojik gelişme günümüzdeki gibi değildi. Üçgenin iç açıları hesabı yapılarak sonuca ulaşmak da pek olası değildi. Her ne kadar hemen yakındaki belediye sarayının katlarına çıkılarak yaklaşık bir tahminde bulunsam da, kesin ölçümü yapamıyordum. Bunun tek yolu vardı herhangi bir nedenle kuleye iskele kurulması. Böyle bir iş de en son 1974 depreminde yapılmıştı ve belki de yıllarca iskele kurulamayabilirdi. Sonunda teknoloji gelişip de lazer ölçme aletleri çıkınca, iş kolaylaştı. Kulenin çevresinde zeminde bir noktadan hem taban merkezine hem de tepe noktasına yapılacak bir ölçüm sonucu yükseklik kesin olarak hesaplanabilecekti.

Kaliteli bir ölçme aleti edinip, işlemi tamamlamaya kuleye gittiysem de kısa zamanda bu işin kalabalık saatlerde yapılamayacağını anladım. Uygun bir gece, sabaha karşı saatlerde meydana gidip, önceden hazırladığım ve aletin sabit durmasını sağlayacak minik bir rampayı zemine

yerleştirip aletten çıkan kırmızı lazer ışığını kulenin tepesindeki aleme denk getirmeye çalışıyordum ki güvenlik güçleri olaya müdahale etti. Hükümet Konağı yanında nöbet bekleyen ekip, sabaha karşı bir saatte bir adamın yere uzanıp kuleyi kırmızı bir ışıkla taradığını görünce heyecanlanmış ve beni "suçüstü" yakalamak için koşup gelmişlerdi. Onlara ne yapmaya çalıştığımı biraz güç anlatabildim ama ikna olduktan sonra da yanımdan ayrılmayıp, lazeri sarsıntısız tutmama bile yardımcı oldular. Sonuç beni şaşırtmadı. Tahmin ettiğim gibi kule yirmibeş metre yükseklikte değildi. Neredeyse dört metre kadar kısaydı.

Öte yandan kulenin ölçümlerini yaparken farklı açılardan çok sayıda fotoğraf çektim. Bu çekimler sırasında kulenin uzaktan fark edilmeyecek kadar yıprandığını gördüm. Kuledeki çatlaklar ve kırıklar her geçen gün artıyordu. Aradan geçen yüz yılda bordo renkli mermerler çevre kirlenmesinin etkisi ile beyazlaşmıştı. Elli yıl öncesine kadar fotoğraflarda koyu renk ve damarları ile dikkat çeken sebil sütunları renklerini yitirmişti. Hatta bu durum bazı kesimlerde "Saat Kulesi'nin sütunları ne zaman değiştirildi?" gibi tartışmalara da yol açmıştı. Oysa yıllarca kulenin yakınında akan trafikte oluşan egzoz ve diğer atık gazlarla şehrin, yoğun hava kirliliği bir tür asit etkisi yaratarak renkleri yok etmişti. Yaşları uygun olanlar İzmir'de 70 ve 80'li yıllardaki hava kirliliğini mutlaka anımsayacaklardır.

O kirlilik de bu yıpranmada etkili olmuştu. Bunların üstüne metro hattı hemen kulenin çok yakınından geçmekte ve her metro katarı geçişinde kule ciddi biçimde titreşim almaktadır. Bunun da çatlakları artırmadığını söylemek herhalde olası değildir. Bu konuyu aynı dönemde İzmir Life dergisine yazdığım bir yazıda dile getirmiştim. İzmir Büyükşehir Belediyesi bir ara "kule onarımına alınacak" diye bildirimlerde bulunduydu da sorun şu güne kadar çözümlenmemiştir.

Bu arada kule ile bu kadar ilgilenmişken, Sultan'a armağan edilen gümüş maketin de peşine düştüm. Bu maketin Topkapı Sarayı hazinesi arasında olması gerekiyordu.

Bir yayında gördüğüm ve değerli dostum Sancar Maruflu'nun elindeki bir kutu içinde yine gümüş olduğunu düşündüğüm bir kule maketiyle çekilmiş fotoğrafı beni her ne kadar yanıltıp, o maketi de aldığım bilgi üzerine İZFAŞ'ta ve belediyede uzun zaman aradıysam da, sonunda rotayı yeniden İstanbul'a çevirdim. İlk gidişimde de Topkapı Saray Müzesi'nde, matbahlara yakın bir bölümde sergilenen, birçok gümüş eser arasında kulemizin ünlü maketini de gördüm. Ancak yanımda hem fotoğraf makinem, hem de çekim için alınmış bir izin yoktu. Uygun bir zamanda gelir fotoğraflarım diye düşünerek bir dönem için maketi fotoğraflamayı gündemimde geriye attım. Ancak düşündüğüm gibi olmadı. İstanbul'a uzun bir zaman gitme fırsatı bulamadım.

2000'li yılların başlarında gittiğimde ise maket en son gördüğüm bölümde yoktu. Matbah bölümünde de onarım vardı. O gün sarayda hangi görevliye sorduysam, maketin ne olduğunu bilen çıkmadı. İşte o gün işin ardına düşmeye karar verdim ve bu yazıya konu olan, on yıldan fazla sürecek olan serüven başladı.

İşe maketin nereye gittiğini öğrenmeye çalışmakla başladım. Görevli olduğum bir İstanbul turnesinde neredeyse tüm haftayı müzeye gidip gelerek geçirdim. Kimse kesin bir şey söylemiyordu ya da maketin ne olduğu ile ilgili bir bilgisi yoktu. İzmir'e bu konuda eli boş dönmüştüm. Şansa bakın ki, bir kaç ay sonra bir kez daha İstanbul görevim çıktı ve bu kez farklı kanallardan bilgi toplamaya çalıştım ve bu yöntem işe yaradı. Maketin depoya kaldırıldığını ve maketle ilgili olarak önemli bir araştırmacının çalışma hazırlığı içinde olduğu bilgisine ulaştım. Bu bilgi beni adeta hırslandırdı. Kulenin tarihçesi zaten her ayrıntısıyla biliniyordu ve bununla ilgili değerli araştırmalar zaten vardı ama maketin araştırılması bir yana asıl önemli olan maketi şöyle

ayrıntılıyla gösteren fotoğrafların hemen çekilmemiş olmasıydı.

Öncelikle Topkapı Sarayı Müzesi yönetimini ziyaret ederek, konuyla ilgili değerli uzmanlarla tanıştım. Onlarla uzun uzun söyleştik. Maket hakkında bir şirket dergisinde, saray saatleri ile ilgili bir yazıda, bizim kulenin maketindeki saatlerden de üç beş satırla, çok da doyurucu olmayan bir şekilde söz eden bir yazı çıktığını orada öğrendim. Sözü geçen dergi yazısından maketin sadece üst bölümünün renkli bir fotoğrafı da yer almaktaydı. O söyleşide makete ulaşmanın tek yolunun "resmi kanallardan girişim" sonucu gerçekleşebileceğine de kanaat getirdim. İzmir'e döndükten sonra ilk yazıyı müze yönetimine yazarak konuyu açıkladım ve fotoğraf çekimi için izin istedim. Kesin bir dille isteğimin kabul edilemeyeceğini belirten bir yanıt aldım. Bu yazışma ikna edici özellikler de eklenerek yaklaşık iki yıl boyunca birkaç kez yinelendi. Ancak sonuç değişmedi. Kulvar değiştirmem gerektiği ortaya çıkmıştı. Ancak bir huyum vardır; bir işi gerçekleştirmeye çalışırken, o iş ile ilgili iradede bir direnme görürsem, işin üzerine

Kuleyle bu kadar ilgilenmişken Sultan'a armağan edilen gümüş maketin de peşine düştüm. Onu ilk kez Topkapı Saray Müzesi'nde sergilenen birçok gümüş eser arasında gördüm. 2000'li yılların başında yeniden gittiğimde maket orada yoktu. İşe maketin nereye gittiğini öğrenmeye çalışmakla başladım. Kimse kesin bir şey söylemiyordu ya da maketin ne olduğuyla ilgili bir bilgisi yoktu. İzmir'e bu konuda eli boş dönmüştüm.

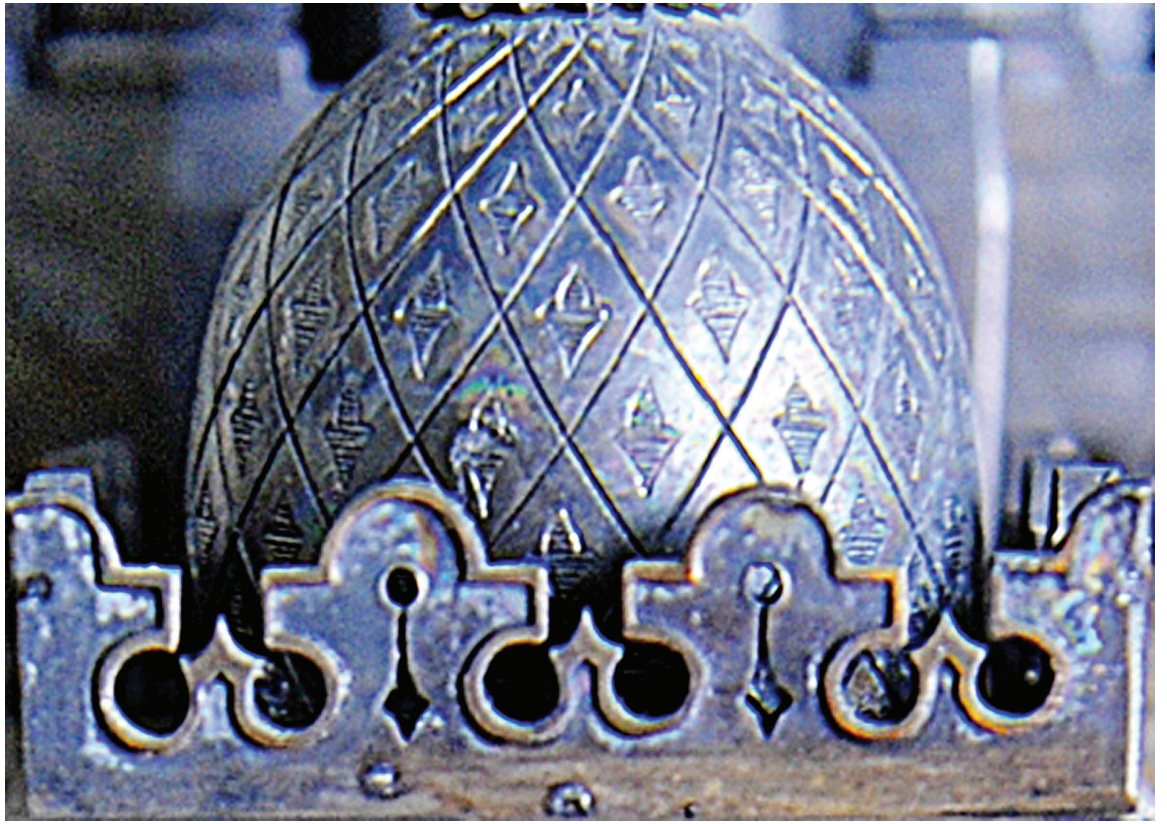

gitmem. Daha uygun zamana bırakırım. Bu konuda da hemen bir başka girişimde bulunmadım. Bir yıl kadar bekledim. Yeni hedefim TBMM Başkanlığı idi. Ancak başta olumlu yaklaşımlarına karşın onlar da müzenin sorumlularının direncini kıramadılar ve o kanal da tılandı. Yeni bir bekleyiş süreci sonrası bu kez merhabamın iyi olduğu bir milletvekili arkadaşımın yardımı istedim. Onun ricasıyla saray yönetiminde bu işlerin sorumlusu olan bir yönetici ile bir zaman sonra konferans telefon konuşması yaptık. Oldum olası telefon aracılığı ile bu tür ciddi konuların görüşülmesini pek istemem. Hele bir de dışarıda, çok da uygun olmayan bir ortamda isem. O gün de öyle oldu. Yönetici hanımefendi benim yapacağım çalışmanın heyecanını paylaşmak yerine “fotoğraf çekmeyi ne kadar bildiğim” konusunu tartışmaya başlayınca karşılıklı gerginlik yaşandı ve telefonları sevimsiz duygularla kapattık. Gene bir bekleyiş sürecine girdim.

En son çalacağım kapı elbette benim de bir çalışanı olduğum Kültür ve Turizm Bakanlığı idi. Ancak aynı dönemde Topkapı Sarayı yönetimi üst üste medyada haber olmaya başladı. Makam odasına taşınan sultan eşyaları vb. haberler yeni girişimde bulunmamı sürekli erteliyordu.

O maketin fotoğrafını çekmek için bulunduğum girişimler sonuçsuz kalıyordu. Müzenin, hazinenin bir parçasını korumakla ilgili titizliğini anlıyordum ama sonuçta çalışma da özel olacaktı. Sonuçta izin çıktı. O gün benim için çok heyecan vericiydi. Onca yıl peşinden koştüğüm maketle buluşacaktım. Yıldız Sarayı’ndan Topkapı Sarayı’na uzanan bir serüvenle, depolarda geçen yüz on yıldan fazla yaşanmışlığın izlerini taşıyan bir şaheserdi.

Öte yandan bir başka sıkıntı da saraya "başkan" sıfatı ile atanan ünlü bir tarihçimizin de yönetim ile basına kadar yansıyan sürtüşmeleriydi. Derken saray yönetiminde bazı değişiklikler oldu ve ortalık durularak sessizleşti.

Yeniden harekete geçtim. Bu kez hedef başkanlık aracılığı hatta gerekirse talimatıyla izin almaktı. Ancak müze direniyordu. Bu nedenle işi en tepeden bitirmek tek seçenek olarak kalmıştı. Müzenin hazinenin bir parçasını korumakla ilgili titizliğini anlıyordum ama sonuçta çalışma da özel olacaktı. Uzun uğraşların, araya giren dostların ve ne yapılacağını kavrayarak destek çıkan üst düzey bürokrasinin çabasıyla sonuçta izin çıktı. Gene de fotoğrafların benim dışımda bir profesyonel tarafından çekilmesinde ısrarcıydılar.

Ancak bu kez kendimi anlatmayı başardım. Üç göbek önceki aile büyüklerinden biri bu ülkenin ilk müslüman fotoğrafçısı olan ve ailesinin bir kanadı yüz yirmi yıldır fotoğrafçılıkla uğraşan, yazdığı tüm kitapları kendi fotoğraflayan, İzmir'de ilk dijital fotoğraf sergisi açan bir araştırmacının bu çalışmada da fotoğrafları kendisinin çekmesinin doğruluğuna ikna oldular ve Topkapı Sarayı Müzesi'nin ziyaretçiye kapalı olduğu bir salı gününe randevu verildi.

O gün benim için çok heyecan vericiydi. Bir taşla iki kuş vuruyordum. Hem onca yıl ardından koştüğüm maket ile buluşacak hem de ziyaretçi olmadığı için bomboş sarayı bir başka gözle fotoğraflayacaktım. İdari bölüme vardığımda beni özel bir odaya aldılar. Oda, saray hazinelerinin bakım ve

temizliğinin yapıldığı bir yerdi. Maketi tek bir açıdan çekebileceğimi, odayı kesinlikle fotoğraflamam gerektiğini söylediler. Ayrıca maketin yanında kendim de fotoğraf çekemeyecektim.

Onu, ortadaki masanın üzerinde gördüm. Hem ağır hem de çok değerli olması nedeniyle odaya ancak iki kişi taşıyarak getirebilmişler. Çok güzeldi. Adeta insanın soluğunu kesiyordu. Ona bakarken, hem Saat Kulesi'nin hem de o maketin yukarıda anlattığım geçmişini adeta bir kez daha yaşadım. İstanbul'da hayat bulduktan sonra İzmir'e sadece bir kez gelen ve daha sonra Yıldız Sarayı'ndan Topkapı Sarayı'na uzanan bir serüvenle, depolarda geçen yüz on yıldan fazla yaşanmışlığın izlerini taşıyan bir şaheserdi.

Tahminimden daha da kararmış buldum. Ama 900 ayar gümüşün yılların iziyle kararması, maketteki ayrıntıları daha boyutlandırmış, daha etkileyici yapmıştı. Bir yandan sehpayı kuruyor, diğer yandan nasıl çekim yapmam gerektiğini planlıyordum. Maketin sevdasına kapılıp, bu işin ardına düşüşümün üzerinden tam on dört yıl geçmişti. O güzelliğin karşısına on dört yıl sonunda çıkabilmişim.

Önce genel çekimleri yaptım. Kameranin yerini değiştiremeyeceğim için izin alarak kuleyi kuru bir kumaş parçası aracılığı ile sadece taban kenarından tutup masada çevirebildim. Doğal olarak elle temas edilmesini istemiyorlardı. Dört yüzden de genel çekim tamamlanınca bu kez her yüzdeki ayrıntıları çekmeye başladım. Sebiller, çeşmeler, minik kubbeler, kapılar,

gü

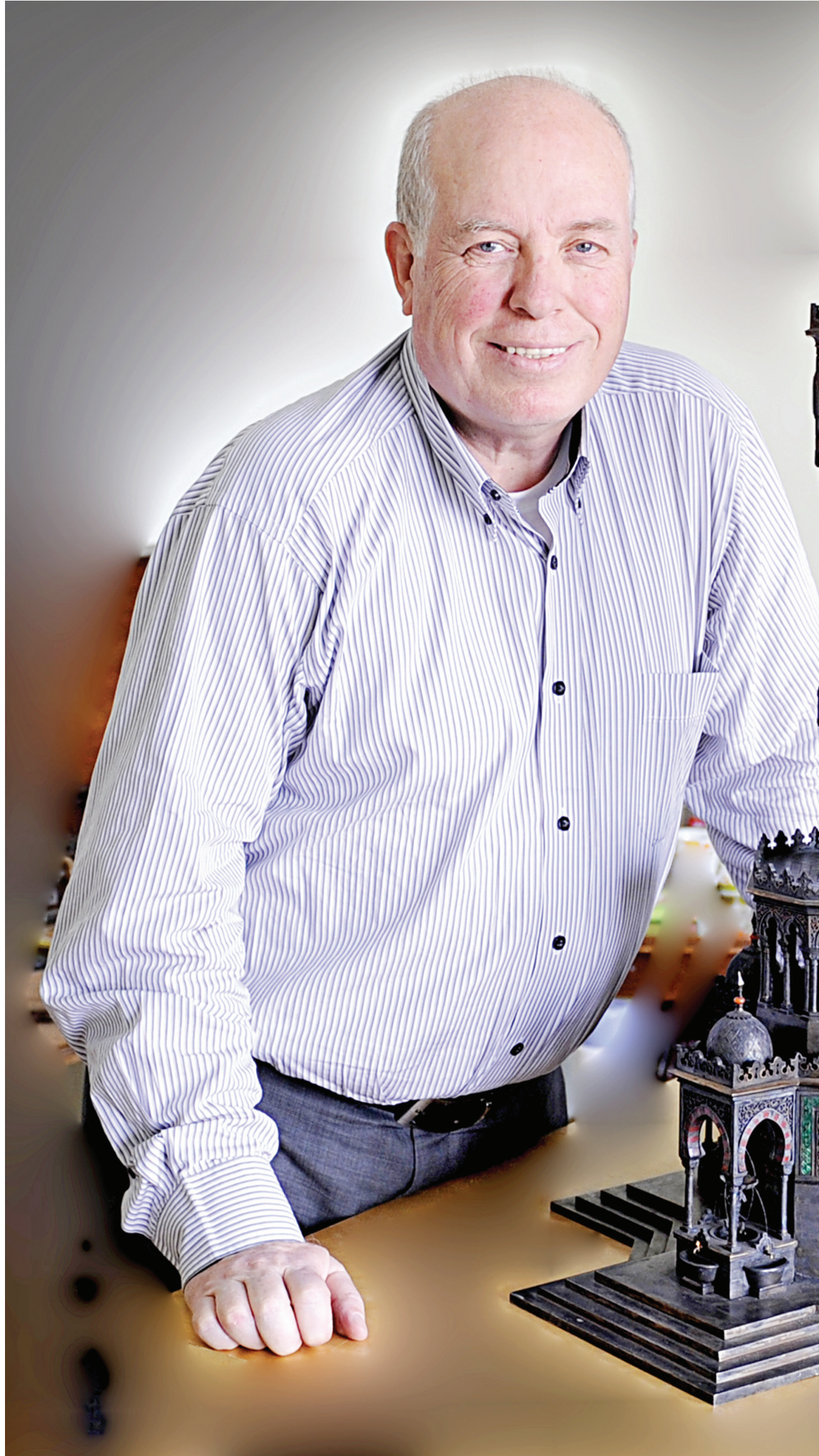

balkonlar, arma ve tuğralar, tüm işlemler ayrıntılarıyla karşındaydı. Bu arada dört cephedeki, İsviçre saatleri de çok hoş duruyordu. Saatlerden iki tanesinde romen ikisinde ise eski yazı rakamların bulunduğu kadranlar vardı. Akrep ve yelkovanların zarif işçiliklerinden, ne kadar değerli saat oldukları da anlaşılmaktaydı. Bu arada kule gövdesinin hemen saatlerin altına gelen bölümlerinde, her bir yüzde bir tane olmak üzere, iki adet Osmanlı Devleti amblemi ile iki adet Abdülhamit tuğrası bulunmaktaydı.

Makette, sayıları fazla olmayan nar çiçeğini andırır renkli, boncuk görünümündeki taşların dışında fazla mücevher görmedim. Ancak çok fazla renklere sahip sedefler hoş bir görüntü veriyordu.

Zinguilli Usta'nın merdivenlere kazıdığı adresi ve adının dışında gümüşün dokuz yüz ayar olduğunu belirten damga da dikkat çekiyordu. Derken kulenin tabandaki giriş kapısının üzerinde, yeşil sedef bir çerçeve zemin üzerine altınla işlenmiş eski harfli bir yazı dikkatimi çekti. Daha sonra

Çekim sırasında ara ara yaptığımız sohbette bugüne kadar fazla alıcı gözle bakmadıkları maketi çok beğendiklerini ve kararmış gümüşü parlattıktan sonra sergilemeye alacaklarını söylediler. Ancak sonra bu temizleme işinden vazgeçildiğini öğrendim. O kadar ince işçiliğe sahip zarif bir eserin üzerindeki yüz yılı aşmış kararmayı temizlemek herhalde türlü sorunlar çıkarabilecekti. Ayrıca maketin siyah renkli görüntüsü eseri bana göre daha göz alıcı yapıyordu.

konusunda uzman olan dostlardan rica ettiğimde; yazıyı “Fahrü’s-selatin-i izam Sultan Abdülhamit Hân-ı sanî Efendimiz hazretlerinin cülûs-ı hümayunlarının yirmi

beşinci sene-i devriyesini müzekkir olmak üzere İzmir şehrinde inşa olunan şadrevanlı saat kulesinin atebe-i seniyye-i cenab-ı mülûkaneye takdim kılınan temsil-i mücessemidir. Sene 1318” olarak okudular. Bu ya da başka bir yazı İzmir’deki kulede bulunmamaktadır.

Maketin fotoğraflarını çekerken dikkat ettiğim özelliklerden biri de kullanılan renklerin tamamının solmamış olmasıydı. İzmir’deki aslının tüm renkleri yok olmuşken, maketteki renkler yüz yıldan fazla zamandır solmadan durmaktaydılar.

Maketin dört basamaklı merdivenlerindeki yazıları incelediğimde, en alt basamağın sol bölümünde boydan boya “Anc Mr Mon Vartan” yazısından sonra daha büyük ve süslü harflerle “B. et J. Zinguilli” yazıp “Joailliers” sözcüğü ile devam ediyordu. Vartan, Zinguilli ustanın birçok eseri birlikte ürettikleri ortağının adıydı. Orta bölümde ise maketin yapıldığı Zinguilli’nin dükkanının adresi “6 de Rue De Pera” yazısı ve hemen sağ bölümde yer alan “Constantinople” sözcüğü ile belirtiliyordu. Onun da sağında ise el yazısı ile plan ve çizimle ilgili “di après les plans et dessins” ifadesi vardı.

Kuleye girişin önüne denk gelen basamakların üstten ikincisinde ise “Argt. 1000 & 900/1000” yazdığı görülüyor. Gümüş yumuşak bir metal olduğundan, çeşitli eşya, süsleme ya da takılarda bakır ile karıştırılıp kullanılır. Saf gümüş 1000 değeri ile ifade olunur. 900 ayar bir gümüşte ise yüzde on bakır alaşım var demektir.

Çekim sırasında ara ara yaptığımız sohbette bu güne kadar fazla alıcı gözle bakma-

dıkları maketi çok beğendiklerini ve kararmış gümüşü temizleyip parlattıktan sonra sergilemeye alacaklarını söylediler. Ancak sonraki gelişmelerde bu temizleme işleminden vazgeçildiğini öğrendim. O kadar ince işçiliğe sahip zarif bir eserin üzerindeki yüz yılı aşmış kararmayı temizlemek herhalde türlü sorunlar çıkarabilecekti. Ayrıca makette oluşan siyah renkli görüntü eseri bana göre daha göz alıcı yapıyordu.

Bir zaman sonra, Topkapı Sarayı Müzesi’nin ikinci avlusunda yer alan Divit Odası’nda, dünyanın sayılı mekanik saat koleksiyonlarından birinin sürekli sergi olarak ziyarete açıldığını öğrendim. Bir saatçilik şirketinin sponsorluğunda gerçekleşen ve Topkapı Sarayı Müzesi Başkanı Prof. Dr. İlber Ortaylı ile müze yönetimi, bölüm sorumluları ve mekanik saat ustalarının büyük emekleriyle hayata geçen proje ile dünyanın sayılı mekanik saat koleksiyonlarından olduğu halde o güne kadar fazla dikkat çekmeyen nadide saatler bir anlamda gün ışığına çıkıyordu. Dünyanın sayılı en gelişmiş mekanik saatlerinin yer aldığı koleksiyonda, Osmanlı Sarayı’nda XVI. - XIX. yüzyıllar arasında biriktirilmiş olan ve Avrupa’nın dört bir yanından çoğu diplomatik hediye olarak gelen birbirinden değerli saatlerin yanı sıra, ustalık örneği Türk saatlerinden oluşan 380’e yakın eser sergileniyordu.

Bu sergiyi görmek için önceki yıl bir kez daha gittiğim müzenin seksiyon girişindeki cam bölmenin ardında saat kulemizin çok değerli maketi ile bir kez daha karşılaşmak beni çok mutlu etti. O gün karşılaştığımızda makete gülümseyerek bakarken hem onu hem de İzmir’imizin sembolü kuleyi yaratanları sevgi ile selamladım.

Konak: *Bir meydanın öyküsü*

Gökhan AKÇURA

Denizden bakıldığında Hükümet Konağı'nın sol tarafındaki bölgenin adı Yemiş Çarşısı'dır. Bu çarşı içindeki Cezayir Hanı'nın alt katlarındaki bir mağazada, ünlü romancımız Halit Ziya Uşaklıgil çalışmıştır.

Bugün İzmir'de yolların birleştiği, yönlerin belirlendiği merkez noktası Konak Meydanı'dır. Ama başlangıçta değil meydan, üzerine basılacak bir toprak parçası bile yoktu burada. Çünkü, Konak Meydanı'nın unutulmuş olan eski adının da işaret ettiği gibi (Dolma), bu bölge denizden kazanılmıştır. Eski dönemlerin limanı, bugünkü Hisar Camii'nin bulunduğu yerdedi.

Limanın ağzında da, Bizanslılar tarafından 12. Yüzyılda kurulan Liman Kalesi yer alıyordu. Kalenin önünü, Kadifekale'den taşınan dev taşlarla dolduran Timurlenk, hem savaştan zaferle çıkıyor, hem de Konak Meydanı'na kadar gelecek olan toprak kazanma faaliyetlerinin temelini atıyordu. Kemeraltı semtinin başlangıç günlerini de aynı tarihlerde aramak gerekir.

Giderek, camiler, hanlar, dükkanlar yapılan bu bölgenin en önemli gelişimi ise 17. Yüzyıl'da Köprülüzade Fazıl Ahmet Paşa'nın sadrazamlık yıllarında gerçekleşir. Bu yüzyılın sonunda küçük limanın yarısı doldurularak, 150 dükkandan oluşan büyük bir çarşı yapılmıştır.

MEYDANA ADINI VEREN KONAK

19. Yüzyıl başına geldiğimizde, bugün Hükümet Konağı'nın bulunduğu yerde,

İzmir'in en eski etkin ailelerinden, İzmir Voyvodası Kâtipzadelerin konağı bulunuyordu. Katipzade Hacı Mehmet Bey 1804 yılında buraya üç katlı bir konak yaptırmıştı. Ama daha sonra Katipzadeler İzmir dışına sürüldü ve tüm varlıklarına el konuldu. Böylece ilk konak da, devlet mülkiyetine

geçti. 1833 yılında Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın Konya'ya doğru ilerlediği günlerde, Mehmed Ağa namında biri İzmir'e gelerek Mısır Valisi adına Hükümet Konağı'nı ele geçirdi. Ama kısa süre sonra Mısır'la anlaşmaya varıldı ve olay kapandı.

1850 yılında Aydın il merkezinin İzmir'e taşınması ile eski konak yeniden ön plana çıktı. 1867 yılında yıkılan Katipzade Konağı'nın yerine 1872'de Hükümet Konağı yapıldı. Bu bina 1970 yılında yanınca aynı yere 1872'de yapılan binanın rekonstrüksiyonu yapılmıştır.

MEYDANIN SİMGE YAPILARI

Konak Meydanı'nın ana unsuru elbette Hükümet Konağı'dı. Ama geçen yüzyıllardan, bazıları günümüze kadar kalan birçok yapı, meydanın simgeleri olarak anılarda yer aldı. Meydanda çinileriyle dikkat çeken Yalı Camii, 1754'te Mehmed Paşa'nın kızı

(İngiliz) Ayşe Hanım tarafından yaptırılmıştı. Cami, bir çok kez onarım geçirerek günümüze kadar Hükümet Konağı önündeki yerini korudu. Hükümet Konağı'nın yanında ise 1886'da Halil Rifat Paşa'nın valiliği döneminde İzmir İdadisi'nin yeni binası yapılmıştı. Bu bina Emrullah Efendi'nin

Maarif Nazırlığı zamanında 1910'da İzmir Sultanisi olmuştur.

Deniz tarafından bakıldığında Hükümet Konağı'nın sağ tarafına düşen büyük alanda ise Sarıkışla bulunuyordu. Sarıkışla 1826'da 2. Mahmut'un yeniçeriliği kaldırmasının hemen ardından kısmen doldurulmuş zemin ile on sabunhane, bir büyük tuzhane, 4 kahvehane, 3 manav dükkânı, Yahudilerin oturduğu 44 odalı bir aile evinin yeri üzerinde 1829'da inşa edilmiş olan Kışla-i Hümayun'du. Ordunun modernleşmesi için oluşturulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye'nin modern kışlasıydı.

Bu askeri yapı 1950'li yıllara kadar ayakta kaldı. Deniz kıyısıyla Sarıkışla arasında da gayet süslü bir mimarisi olan Subay Gazi-

İZMİR DENİZ GAZİNOSU

Cihanda eşi bulunmayan gurubu ile meşhur
güzel İzmirimizin muhteşem
DENİZ GAZİNOSU'nda
öğle ve akşam yemeklerinde
MÜKEMMEL SERVİS

Yüksek Mayestro İdaresinde
Salon - Çay Orkestrası

Temiz Hava. - Doyulmaz Manzara

nosu yer alıyordu.

Hükümet Konağı'nın sol tarafında ise yan yana yine 19. yüzyılda inşa edilmiş olan büyük kütleli incir, tütün ve üzüm işleme hanları sıralanıyordu. Meydanın bugüne ulaşan en önemli simgelerinden biri olan Saat Kulesi ise 1901 yılında, 2. Abdülhamit'in tahta çıkışının 25. yılı dolayısıyla Sadrazam Küçük Said Paşa tarafından yaptırılmıştı. Kulenin saati ise Alman İmparatoru 2. Wilhelm tarafından armağan edilmişti.

MEYDAN ÇEVRESİNDE TARİHSEL BİR GEZİ

Konak Meydanı'nın eski dönemlerine dair bir tablo çizmeye çalışalım. Sahilde Sarıkışla'nın bulunduğu yerde bir Yahudi yerleşimi varmış önce... Türk nüfusu-

Librairie ABAJOLI. - Smyrne.

LE QUARTIER TURC

SMYRNE

TURKISH

nun bulunduğu mahalleler ise Hükümet Konağı'ndan başlayarak yukarı sırtlara uzanan bölgede. Konak'tan Kokaryalı'ya (şimdi Güzelyalı) uzanan bölge de, Karataş hariç Türklerin oturduğu bölgedir. Karataş'ta daha çok Yahudiler oturur. İsrail göçü başladıktan sonra semtin bu hüviyeti değişir. Ünlü şarkıcımız Dario Moreno'nun da Karataşlı olduğunu söylemeden geçmeyelim.

Karataş'la Konak Meydanı arasında bir zamanlar "maşatlık" yani "Musevi Mezarlığı" yer almış. İttihatçıların İzmir Valisi Rahmi Bey, kent içindeki diğer mezarlıklar gibi, maşatlığı da kaldırarak yerine Bahri Baba Parkı'nı yaptırmıştır. Bilge Umar buranın adının niçin Bahri Baba olduğunu şöyle açıklar:

"Vaktiyle orada deniz kıyısına vurmuş, kimliği belirsiz bir ölüyü hemen biraz içeriye gömüvermişler, her nasılsa o kabir, evliya kabridir diye ün kazanmış ve orada yatan ölü, baskın olasılıkla sarhoşun biri, denizden çıktığı için, Bahri Baba diye anılır olmuş." Bahri Baba Parkı'nın karşısındaki kalafat mevkiine ise Türk Ocağı binası inşa edildi. Bu bina sonra Halkevi, daha sonraki yıllarda ise Devlet Tiyatrosu olarak günümüze kadar ayakta kaldı. Bahri Baba Parkı'ndan Hükümet Konağı'na uzanan yol üzerinde sırasıyla Milli Kütüphane, Ziraat Bankası, Evliyazade Oteli ile Askeri Kiraathane ve Oteli yer alırdı.

Denizden bakıldığında, Hükümet Konağı'nın sol tarafındaki bölgenin adı Yemiş Çarşısı'dır. Bu çarşı içindeki Cezayir Hanı'nın alt katlarındaki bir mağazada, ünlü romancımız Halit Ziya Uşaklıgil çalışmıştır. Romancımız anılarında burayı şöyle anlatır: "Bu alanın içinde dünyanın her tarafından akın etmiş çeşitli bayraklara bağlı yabancılarla, yine dünyanın neresinden çıktıkları belli olmayan, ama öteden beri İzmir'de kurulu oldukları bilinen, ceplerinde çeşitli, hatta birkaç tabiiyet varakaları ile, sanki Frenkler ve bunların arasında Rumlar, Ermeniler, hele Musevilerden meydana gelmiş bir mahşer kaynaşır."

Yemiş Çarşısı'ndaki binalardan birinde Kurtuluş Savaşı'nın ardından yapılacak olan İzmir İktisat Kongresi toplanacaktır. Anlatılanlara göre, yıllar boyunca tütün, incir, üzüm gibi malların stok yapıldığı bu yapıya sinmiş olan ağır koku, ancak ünlü eczacı Süleyman Ferit beyden galonlarla getirilen kolonyaların dört bir köşeye dökülmesiyle bir parça giderilebilmiştir.

KONAKTA BİR BALO

Yine Uşaklıgil'e dönelim. Kemeraltı başlangıcındaki sokakların birinde, küçük bir dükkanın üstündeki bir odada, Türkiye'nin ilk edebiyat dergilerinden olan Nevruz'u çıkarmış olan Uşaklıgil anılarında, İzmir Hükümet Konağı'nda Hacı Naşit Bey'in valiliği sırasında düzenlenen ilk baloyu şöyle anlatır:

"Valiye, defterdara, meclise ayrılmış odalar, aşar ve muhasebe kalemlerinin daireleri süslendi ve hazırlandı; yukarı kat salonuna dans için yelken bezi geçirildi; merdivenlere, mermer avluya yeşillikler kondu. Hükümet Konağı, kendisinin bu hızlı ve hiç umulmayan değişmesinden şaşkın bir mana kazanarak, bir gece İzmir'in ne kadar

Sahilde Sarıkışla'nın bulunduğu yerde bir Yahudi yerleşimi varmış önce... Karataş'ta daha çok Yahudiler oturur. İsrail göçünden sonra semtin bu hüviyeti değişir. Dario Moreno'nun da Karataşlı olduğunu söylemeden geçmeyelim. O bölgeye denizden bakıldığında Hükümet Konağı'nın sol tarafındaki bölgenin adı Yemiş Çarşısı'dır. Bu çarşı içindeki Cezayir Hanı'nın alt katlarındaki bir mağazada, ünlü romancımız Halit Ziya Uşaklıgil çalışmıştır.

kibar insanları varsa onlara geniş dans salonunu, zengin büfesini açtı."

Osmanlı'dan günümüze, Türkiye tarihinin bütün önemli olayları Konak Meydanı'nda da yansımasını bulmuştur. Örneğin 1908 yılında ilan edilen İkinci Meşrutiyet dolaşısıyla, göğüslerine kırmızı-beyaz kurdeleler takan gençler meydandaki Sultani İdadisi'nden çıkarak Saat Kulesi çevresinde toplanırlar ve Kemeraltı yönünden gelenlerle birleşerek Kordonyolu'na doğru gösteri yürüyüşüne başlarlar. Bu arada Abdülhamit'e duyulan öfkenin ucu Saat Kulesi'ne de dokunur. Daha önce de belirttiğimiz gibi, padişahın tahta çıkışının 25. yıldönümü şerefine yapılan kule bazı göstericiler tarafından taşla tutulur. İşin saçmalığını anlayan bir kaç görevlinin havaya kurşun sıkarak duruma müdahalesi olmasa, belki de bugün kentin simgesi olan Saat Kulesi'nin yerinde yeller esecekti!

İzmir'in işgali sırasında da en yoğun olaylar bu meydanda yaşanır. Eteklikli ünlü Evzon taburları, yanlarında yürüyen Rum kalabalıkla birlikte Pasaport yakınından başlayarak Konak Meydanı'na doğru yürüyüşe geçerler. Sarıkışla'dan Kemeraltı yönüne doğru dönen Yunan askerleri, Askeri Kiraathane önünde beklemedikleri bir tepkiyle karşılaşırlar.

Kaldırımdaki başı açık tek Türk olan, Hukuk-u Beşer (İnsan Hakları) gazetesinin sahibi Hasan Tahsin ilk kurşunu atar. Evzon taburundan bir asker cansız yere düşer. Hasan Tahsin de aynı yerde vurulur. Bugün Konak Meydanı'nda yer alan İlk Kurşun anıtının hikayesi kısaca böyledir.

Kurtuluş Savaşı sonrasında, Türk askerlerinin kente girince ilk yönelecekleri adres de elbette Hükümet Konağı olacaktır.

Öncü birlik konağa ulaştığında bütün kapılar kapalıdır. Yüzbaşı Şerafettin binanın ön yüzündeki balkona çıkar ve Türk bayrağını

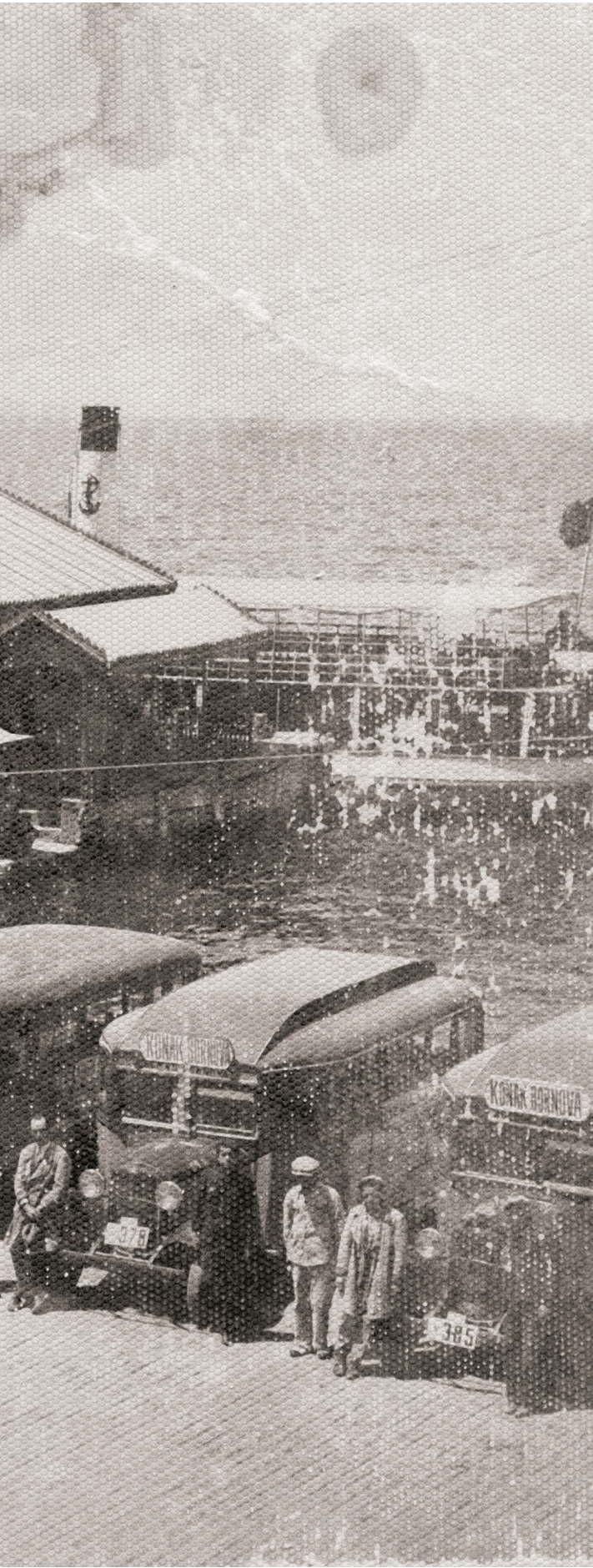
asar. Günlerden 9 Eylül 1922'dir. İşgal yılları sona ermiştir. Ertesi gün Mustafa Kemal ve beraberindeki komutanlar Kemalpaşa'dan hareket edip Konak Meydanı'na gelirler. Hükümet Konağı ile vapur iskelesi arasında büyük bir kalabalık toplanır. Mustafa Kemal sevgi gösterileri arasında konağın balonuna çıkarak halkı selamlar.

CUMHURİYETİN İLK DÖNEMLERİNDE KONAK

1934 yılında yayınlanan İzmir Rehberi, kentin çeşitli semtlerine giden ulaşım araçlarının merkez burası olduğu için, Konak Meydanı'ndan hareket ettiğini söyler: "Hü-

kümet önündeki parkta bulunan Saat Kulesinin etrafından Göztepe ve Güzelyalı'ya giden elektrikli tramvayların, Birinci Kordon'dan Alsancak mevkiine giden atlı tramvayların, İzmir'in muhtelif semtlerine işleyen otobüs ve otomobillerin; Körfez'in muhtelif iskelelerine Karşıyaka, Turan, Bayraklı taraflarına giden deniz vapurlarının" hareket noktaları hep Konak Meydanı'dır. "Taksi otomobillerin mühim bir ekseriyeti" de buradan kalkar.

Tarık Dursun K. burayı şöyle anlatır: "Eski vapur iskelesi ile Sarıkışla'nın arası otobüs duraklarıydı ve ben Konak-Alsancak hat-

tındaki 'naylon' otobüslerde biletçilik ediyordum.(...)

İskelenin yanında durur, vapura binenleri seyreder, bozuk para atıldığında suya dalıp bir çırpıda çıkaran inci dişli Topaltılı çocukları gözlerdim. Yaz günlerinde vücutlarındaki denizin tuzu parlardı."

Askeri Kiraathane yoktur ama Ankara Pa-las salonları Cumhuriyetin ilk edebiyatçı kuşağını konuk etmekten mutluluk duymaktadır. Az ileride zengin koleksiyonları ile bilgili nesiller yetiştiren Milli Kütüphanesi ve hemen yanında İpekçi Kardeşler'in

Kodife Kole

İzmir

MINISTRY OF TOURISM AND INFORMATION / TURKEY

işlettiği Elhamra Sineması bulunmaktadır. Biraz daha aşağıya, sahilden Karataş yönüne doğru yürürsek, "mekiiinin güzelliği, çiçeklerinin ve güllerinin letafeti" ile dikkat çeken Bahribaba Parkı karşımıza çıkar. Sahil tarafında ise yaz mevsimlerinde açılan güzel bir gazino vardır.

Aradan hemen yıllar ve yıllar geçti. Konak Meydanı ve çevresi artık anlattıklarımızı hatırlatmayacak biçimde değişti. 1970 yılında geçirdiği yangından sonra yeniden yapılan Hükümet Konağı, Saat Kulesi ve Yalı Camii yerli yerinde. Meydanın öyküsünü onlar hala ayrıntılarıyla hatırlıyorlar.

DENİZ GAZİNO SU

Konak'ta ilk vapur iskelesi 19. yüzyıl sonlarında inşa edilir. Cumhuriyet döneminde ise bu ahşap iskele sökülerek yerine bir beton iskele yapılır. Beton iskelenin üstüne de kısa sürede ünlenen ve Şükran Lokantası'na bile rakip olan Deniz Gazinosu açılır. Şakir Eczacıbaşı anılarında şöyle yazar: "Konak İskelesi'nin üstünde Deniz Gazinosu açılmıştı; eczaneye uğradığım günlerde babamla öğle yemeğine oraya giderdik. Deniz Gazinosu, Şükran ve Ekmekçi'başından sonra İzmir'in en iyi lokantasıydı. Yaz aylarında, gazonoda öğle ve akşam bir İtalyan orkestrası çalardı." Demokrat Parti'nin ilk yıllarında Celal Bayar'ın yemekli toplantılarının çoğu burada yapılır. İşin ilginç yanı DP'ye karşı Demokrat İzmir gazetesindeki sert muhalefetiyle de tanınan Naci Sadullah'ın sık sık buraya gelip yemek yemesi, hatta yazılarını bile burada yazmasıdır. Konak İskelesi yeni yapısına 1988 yılında kavuştu. Denizden doldurularak kazanılan 2400 metrekarelik alanda yapılan bu iskele, 2500 kişi alabiliyor.

Konak'ın pırlanta simgeleri...

■ Yaşar AKSOY

Uluslararası İzmir Araştırmaları
Merkezi Yönetmeni

Sayfamda paylaştığım eski bir İzmir kartpostalı, Osmanlı dönemi Konak Meydanı'nı, Saat Kulesi, Sarı Kışla ve Hükümet Konağı'nı pek güzel göstermektedir...

Fotoğrafta gözüken simitçi olmayı ne çok isterdim... Zaten meslek olarak, hep simitçiliği düşlemişimdir... Ama bedava dağıtan gözü tok bir simitçi olmayı tercih ederdim...

Konak Meydanı'ndan girip Kemaraltı'nı voltalayıp vurmuşum Kadifekale yokuşlarına, bedava simit dağıtır, du-
alar alırmışım, eski evlerin kapı önlerinde oturan kadim yaşlı kadınlardan nazara, bü-
yüye karşı tılsım hediyeleri alıp boynuma takarmışım. Ne dersiniz?...
Siz hiç simitçi olmayı düşlediniz mi?...

Gelelim konumuza...

Konak Meydanı'nı planlayan Osmanlı be-
yinleri, bir pırlanta gerdanlık gibi meydanı dizayn etmiştir, üstelik tüm yönetim birim-
lerini bu gerdanlığa dizmiştir... Gerdanlık-
taki pırlantaları şöyle sıralayabiliriz.

İdari Simge: İzmir Hükümet Konağı

Askeri Simge: Sarı Kışla

Sivil Simge: Saat Kulesi

Dini Simge: Yalı Camii

Ticari Simge: Emtia Depoları (şimdiki be-
lediye binasının bulunduğu yerde)

Günümüzde Sarı Kışla'nın yerinde yeller esmektedir. Ancak bunun yerine eski ticari depoların bulunduğu yere inşa edilen İzmir Büyükşehir Belediye binası, meydanın yerel yönetim simgesi olarak yerini almıştır.

Gerdanlık gibi denize haykıran Konak Meydanı bu yüzden benim için göğsünde bir elmas Saat Kulesi'nin bulunduğu bir pırlanta şehir hazinesidir. İster inanın, ister inanmayın...

Size önce Hükümet Konağımızı anlata-
yım...

İzmir Hükümet Konağı benim ve ailemiz için kutsal sayılabilecek bir yapıdır. İzmir'in işgalinde gönderine çekili olan Yunan Bayrağı, Konak Meydanı'ndan geçen her İzmirli aile veya kişi için, dedelerim ve am-
calarım için de bir hüsrana ve utanç belgesi olarak orada dalgalanmıştır...

Osmanlı gitmiş onun yerine Yunan gelmiş-
tir...

Bu utanç, 9 Eylül 1922 sabahı oraya Türk Bayrağı'nın çekilmesiyle ve 10 Eylül günü Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın binaya teşrifi ve devlet işlerine el koymasıyla sonsuza kadar bitmiştir...

Hükümet Konağı'nda artık Türk Bayrağı dalgalanmaktadır...

9 Eylül sabahı oraya Türk Bayrağını çe-
kenler Yüzbaşı Şerafettin (İzmir), Teğmen

Hamdi (Yurteri) ve Teğmen Ali Rıza Akıncı (ilk çeken), bu yüzden yüreklerimizde son-
suza kadar yaşayacak ve her 9 Eylül günü
ruhları o göndere yine bayrak çekecektir.
Bu yüzden ailemizce İzmir Hükümet Kona-
ğı kutsal bir mekandır... Teğmen Ali Rıza
Akıncı'nın eşi Meliha teyzemi elinden tutar-
ak her 9 Eylül'de o meydana götürüşümü,
yanıbaşımızdaki anamın gözyaşlarını nasıl
unutabilirim?

İzmir, 19. Yüzyıl'da iki defa Aydın Vilâyeti
Merkezi olmuştur: İlki 1841-1842 yılların-
da, ikincisi de 1850 yılında Aydın Valiliği gö-
revine atanan Damat Halil Rifat Paşa döne-
minde. Paşa, Vilâyet Merkezini Aydın'dan
İzmir'e taşır ve bu durum Cumhuriyet'in
ilânına kadar (29 Ekim 1923) bir daha de-
ğişmeden devam eder.

İzmirli olan Vali Mehmed Sabri Bey, o yıl-
larda iyice harap hale gelen meydandaki
denize nazır meşhur Kâtipzade Konağı'nı
yıkıtılarak 1868 yılı sonunda İzmir Hükü-
met Konağı'nın yapımına başlanır. 1868
- 1872 yılları arasında inşa edilir. Binanın
planları Fransız mühendis Rufo tarafından
hazırlanır, İnşaat Nazırlığını ise Salepçioğlu
Hacı Ahmet Efendi üstlenir.

31 Temmuz 1970 tarihinde yanan Hükü-
met Konağı, bir kaç yıl sonra tamamen yı-
kılır, 125 yıldır İzmir'e hizmet eden bu ya-
pının ana binası aslına sadık kalınarak inşa
edilir. Ancak, çevresindeki binalar yıkılır ve
yerlerine günümüzde de kullanılan çok
katlı hizmet binaları yapılır. Bu binalarda
başta Konak Kaymakamlığı, İzmir Emniyet
Müdürlüğü ve İzmir Defterdarlığı olmak
üzere birçok kuruluş hizmet vermektedir.
Hükümet Konağı'na unutulmaz Valimiz ve
kızımın nikah şahidi Kutlu Aktaş zamanın-
da davet üzerine gider, saygıdeğer valimiz-
le tarihi konuları konuşurduk, şehrimizde
bir çok okula verilecek tarihi isimler ko-
nusunda hep mutabık kalmışızdır. Ondan
önce ve sonra hiçbir valiyle buluşmadım.
Suçu valilerimize değil, asık suratlı ve için-
den pazarlıklı siyah şapkalı basın yetkilisi-
ne yazdım. Bu da biline...

(Not: İzmir Derebeyi Katipzade Hacı Meh-
met Bey 1803 – 1816 tarihleri arasında
İzmir'e hükmeder. 1816'da Sultan onu
Kaptan-ı Derya Hüsrev Paşaya öldürtür. To-
runu Katipzade İbrahim Ethem Bey Adnan
Menderes'in babasıdır.)

AŞIKLARIN SAAT KULESİ

Efendim, güya İzmirli aşıklar Saat Kulesi'nin
önünde birbirlerine randevu verirlermiş.

"Aşk" kelimesinin yerli yerine oturduğu
kadim zamanlarda böyle bir gelenek var
olmuş olabilir; ancak Osmanlı zamanında
muhafazakar aile kızlarının kulenin önüne
delikanlıyı çağırarak kadar cesur oldukla-
rına pek aklım yatmıyor. Cumhuriyetin ilk
yıllarında bu laf, belki yerli yerine oturuyor
olabilir; ama benim gençliğimde (1960'lar)
sevgilime Konak Meydanı'nda randevu
verecek kadar gözü kara hiç olmadım.
Kültürpark'ın kuytu köşeleri (Dağ Disko...
He he he), Kemeraltı pastaneleri (Ali Galip)
veya sinema önleri ne güne duruyordu
ki?...

Ama 1950 başlarında minik bir çocuk iken
annemle Karşıyaka'dan vapurla Konak'a
geldiğimizde, annemin ilk işi Saat Kulesi
önünde seyyar fotoğrafçılara çekim yaptır-
mak olurdu... Tiril tiril giyinmiştik, amanın
ne fiyakalı halimiz olurdu anamla birlik-
te... Böyle çok fotoğrafım vardır, reklam
olmasın diye bu yazıma koymadım. Dedim
ya, Saat kulesi aşıkların tapulu malı de-
ğildir, orası şehirli veya taşralı ailelerin ve çift-
lerin "İzmir Hatırası Platformu"dur, bence
bu böyledir.

Osmanlı Sultanı 2.Abdülhamit'in (Hü-
kümdarlığı:1876-1909) tahta çıkışının 25.
yılı için 1901'de Sadrazam Mehmet Said
Paşa tarafından Alman Konsolosluk bi-
nasını yapan mimar Raymond Charles
Péré tarafından yaptırılan kule, 25 met-
re boyunda olup, dairesel esas etrafında
dört çeşmesi vardır ve kolonlar Kuzey Af-
rika temasını esinlendirir (Raymond Pere,
Polikarp Kilisesi'nin tavanlarındaki dini
ve tarihi olayları anlatan tasvirleri yapan
ressamdır aynı zamanda. Aziz Polikarp'ın
Kadifekale'de Romalılarca öldürülüşünü
gösteren tabloda, arka planda duran pos
bıyıklı kişi Raymond amcanın ta kendisidir)
Kulenin saati Alman İmparatoru II.
Wilhelm'in (Hükümdarlığı:1888-1918) afili
bir armağanıdır. Saat kurulduğu günden
bu yana yalnızca bir kere durdu. 5.2 şidde-
tindeki 1974 İzmir Depremi sırasında hasar
alan kulenin saat kadrantları üzerindeki son
kat yıkıldı ve saat depremin oluş saati olan
02:04'te duruverdi. İki yıl içerisinde kule
onarıldı ve saat tekrar tıkır tıkır çalışmaya
başladı. Dileriz hep çalışır...

SARI KIŞLA HATIRALARI

Sarı Kışla çocukluk yıllarımda dinlediğim
gerçek Milli Mücadele hikayelerinin en ba-
şına oturur. Kemeraltı Meserret Hanı içi-
nde minik dükkanında ciltçilik yapan büyük
dayım İzzet (Altınkalem) Efendi, İzmir'in
Yunanlılarca işgal edildiği 15 Mayıs 1919

sabahı Sarı Kışla'da telgraf neferi olarak
görev yapmıştır. Askeri telgrafhane odası
meydana baktığı için işgalin tüm ayrıntıla-
rını ve Hasan Tahsin'in ilk kurşunları sıkışını
dikkatle izleyen, düşmana doğrulttuğu tü-
fek ateş almadığı için çatışmaya katılama-
maktan daima hicap duyan İzzet amcam,
Yunanlıların çatışma sonrası kışla içindeki
subay ve erleri esir almak için Sarı Kışla'yı
bastıklarında başından geçenleri bana de-
falarca şöyle anlatmıştı; çünkü dizi dibin-
de yere bağdaş kurup oturduğumda hep
İzmir'in işgalini anlatmasını ısrarla isterdim
bu mahzun ve babacan rahmetliden:

-Yunan subayları, beni ve Murat isimli ar-
kadaşımla bazı Türk askerleri kenara ayırıp
meydana çıkardılar ve yerde yatan yaralı-
ların hastanelere götürülmesini istediler.
Yunanlı yaralılar arabalarla Hristiyan has-
tanelerine taşınyordu. Murat ile bana
Türkler düşmüştü. Bize sedye verdiler ve
yakındaki Gureba-i Müslimin Hastanesi'ne
(eski Devlet Hastanesi) yaya götüreceği-
mizi söyleyip başımıza da bir Yunan askeri
dikteler. Biz yerde yatan defalarca süngü-
lenmiş yüksek rütbeli yaralı bir Türk subayı
gördük, önce onu sırtladık, yanımızda Yu-
nanlı olduğu halde hastaneye koşar adım
yollandık. Yolun yarısında Kemeraltı tara-
fından yoğun silah sesleri gelince Yunanlı
bizi bırakıp seslerin geldiği tarafa koştu.
İki adım sonra Murat, sedyeyi bıraktığı gibi
arkasına bakmadan sıvıştı. Ben tek başıma
yaralı subayımız sırtlayıp hastane kapı-
sında Baştabip Dr. Mustafa Enver amcaya
teslim ettim. Yaralı üç gün can çekişip şe-
hit olmuş. "Zito Venizelos – Yaşa Venizelos"
demediği gibi Yunanlılarca defalarca sün-
gülenen Ahz-ı Asker Reisi (Askerlik Şubesi
Başkanı) Miralay Süleyman Fethi Bey değil
miymiş o taşıdığım adam... Vah aslan yav-
rum vah..."

Bu hikaye benim için önemlidir, çünkü da-
ima büyük hayranlık duyduğum ve nice
çocukluk saatlerimi Meserret Hanı içindeki
küçük dükkanında geçirdiğim rakıyı pek
seven İzzet amcama hep anlattırdığım ve
Sarı Kışla'nın içini defalarca hayalinden ta-
rif ettirdiğim bir zamanı simgeler...

GELELİM SARI KIŞLA'YA...

Yeniçeri Ocağı'nın kapatılmasıyla modern
ordu paradigmasına geçen Osmanlı'nın
Avrupalı yeni ordu imajına uygun olarak
inşa edilen Sarı Kışla ya da Kışla-i Huma-
yun İzmir Konak Meydanı'nda 1829'da
inşa ettirilmiş ve 1953'de Demokrat Parti
yönetimindeki İzmir Belediyesi tarafından
yıkılmıştır; çünkü binanın yapıldığı ala-
nın tapusu boynu Sultan tarafından

Hasan Tahsin'i sembolize eden "İlk Kurşun Anıtı", Konak Meydanı'nda vazgeçilmez bir simgedir.

vurdurulan İzmir Derebeyi Katipzade Mehmet Çelebi'ye aitti; bu yüzden Katipzade ailesi varisleri kendi ailelerinden Adnan Menderes'in başbakan koltuğuna oturmasıyla başbakana alanın ve üzerindeki kışlanın kendilerine devredilmesi için heyetler halinde baskıya başlayınca, Adnan Bey kızarak "Yıkın kışlayı, alanı da belediye mülkü yapın" diyerek son noktayı koymuş, böylece şehrin bir simge yapısı yok olmuştur.

Bu ayrıntıyı Katipzade ailesinin ileri gelenlerinden yakinen duymuşumdur, gerçek bu mudur, yoksa şehrin göbeğinde askeri birlik olmasının sakıncaları mı öne çıkmıştır, bilemiyoruz ... Sarı Kışla böylece tarihe gömülmüştür... Ne yazık...

Sarı renkte kesme sarımsak taşlarından inşa edilen ve iç kısmı Talimhane olarak tanımlanan Sarı Kışla'dan önce burada sabunhaneler, Yahudi misafirhanesi ve meyhaneler bulunmaktaydı.

Osmanlı zamanında kara tarafındaki cümle kapısından meydana çıktığımızı farz edelim, 1872 yapımı Kadızade Konağı'ndan dönüştürülen İzmir Vilayet Konağı'na ve 1901'de inşa edilen Saat Kulesi'ne baktığımızda, hemen arkasında görülen minyatür tadındaki İngiliz Ayşe Camii ile izlenen manzara tam ressamlık (fotoğrafılık) olacaktı. Üstelik sağ yönümüzdeki deniz ve iskeleye yanaşan vapurlar ve Saat Kulesi çevresinde dolanan tramvaylar işin cabası...

Günümüzde Sarıkışla'dan Konak Meydanı'nda geriye sadece Hitapname'si kalmış, bir anıt şeklinde dikilmiştir.

Bu arada 9 Eylül 1922 sabahı Sarı Kışla'ya Türk bayrağını çeken Süvari Yüzbaşı Fikret Yüzatlı'nın torunu Feyyaz Yüzatlı ile olan sıkı arkadaşlığım en gururlandığım dostluklardan biridir.

YALI CAMİİ

Şu bizim Yalı Camii, İzmir Hilali'nin ilk camisidir... "İzmir Hilali" benzetmesini ben bulmuşumdur ve yazmışımdır; şöyle ki Kemeraltı ana hattı boyunca sıralanmış olan Yalı Camii, Kemeraltı Camii, Başdurak camii, Kestanepazarı Camii, Şadırvanaltı Camii ve Hisar Camii, tam altı adet cami olmak üze-

Hanım tarafından 1774'te (kimi kaynaklarda 1755) yanında medresesi ile birlikte yaptırılmış, üstelik bu hanım İngilizmiş, ya da İngilizlerle sıkı fıkıymış şeklinde hem tarihi kayıtlar hem de şehir efsanesi vardır. Caminin yanında olduğu düşünülen medrese yapısı nedense günümüze kadar gelememiştir.

Katipzade Mehmet Efendi'nin zalimliği ve asiliği yüzünden Sultan tarafından kafasının vurulduğunu biliyoruz. Bu efendinin sülalesi günümüzde hala şehirde dimdik ayakta olan ve bir vakfa sahip olan ünlüler ünlüsü Katipzadeler olarak şöhretlerini korurlar.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Vali Rahmi Bey camiyi Mimar Tahsin Sermet'e onartır. 1964 yılında bir kez daha onarılır. Caminin seramiklerinin son düzenlenmesi ve yerleştirilmesi rahmetli seramik sanatçısı Ümran Baradan'ın elinden çıkmıştır... Rahmet...

İLK KURŞUN ANITI

15 Mayıs 1974 günü, saat 11'di...

İlk Kurşun Anıtı, büyük bir Türk Bayrağı ile kaplanmıştı... Portatif tribün Saat Kulesi'nin önüne kurulmuştu ve tıklım tıklım doluydu...

Ben, annem ve babamla meydanı dolduran kalabalığın arasındaydık. Kuleden aşağı iğne atsanız yere varmazdı, halkla omuz omuza idik...

İstiklal Marşı'ndan sonra... İlk önce Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Sabri Süphandağlı, sonra İzmir Belediye Başkanı İhsan Alyanak, sonra Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk konuşmuştu. Heyecandan bacaklarımın titrediğini hatırlar gibiyim.

Anıtın üzerindeki Türk bayrağı ihtimamla çekildi. Ve bir elinde silahı öteki elinde bayrak Hasan Tahsin masmavi göklere doğru adeta yerin içinden ayaklandı, fışkırdı, kükredi... Bir muazzam ihtişamla dirildi sanki...

Konak Yalı Camii, meydanın dini anlamını yansıtır.

re bir hilal çizerler; Salepçioğlu Camii bu hilalin biraz dışındadır; üstelik bu altı caminin dizi dibinde altı adet havra olduğu için ben bu inanılmaz buluşmaya "HOŞGÖRÜ AKSI" ismini takmışımdır. Bu camili –havralı hilalin bitiş notasının bir kilometre ötesinde Sen Polikarp Kilisesi, yani Hristiyan İzmirliilerin en önemli ve en eski tapınağının bulunması apayrı bir nimettir. Kent kültürü açısından sürpriz bir buluşmadır. İzmir budur, İzmir bunu başarmıştır.

Gelelim bizim camiye, hangi tarihte kimin tarafından yaptırıldığına dair kesin bir bilgi olmasa da denizin dibinde taht kurduğu için "Yalı" ismini almıştır; "İngiliz Ayşe Camii" adıyla da anılır; güya İzmir Ayanı (despotu) Katipzade Mehmet Paşa'nın eşi Ayşe

Anıt pek güzel olmuştu... Kaidesi Mimar Harbi Hotan'dan, heykeli ise Turgut Pura'dandı...

Helal olsun demiştim içimden... Sana tüm emeklerim helal olsun...

Yıllarca, yıllarca Hasan Tahsin'in yaşamını ortaya çıkarmak için kapı kapı dolaşmış, yüzlerce sayfa not tutmuştum, yayınlar gerçekleştirmiştik... Bu yüzden sağ inançlı Sabri Süphandağlı beni çok sevdi, sahip çıkardı. "Sen, Akın Simav ve Hikmet Çetinkaya solcusunuz ama Hasan Tahsin davasına çok hizmet ettiniz, sağ olun evlatlar..." derdi... Bu işin dümeninde Sabri ağabey vardı, Allah rahmet eylesin, hakkını ödeyemeyiz... Ve sonunda, Gazeteciler Cemiyeti muazzam bir kampanya ile işte orada, biraz ötemizde anıtı, İzmir'in bağrına dikmişti.

Evet... İlk Kurşun Anıtı, 15 Mayıs 1919'da İzmir'in işgali sırasında öldürülen gazeteci Hasan Tahsin anısına İzmir'de Konak Meydanı'na 1974 yılında dikilmiş anıttır.

Mermer kaplı kaidenin iki yanında Kurtuluş Savaşı'nda halkın verdiği mücadeleyi anlatan sahneler yer alır. Yine bir köşesinde aynı gün şehit edilen vatanseverler de yer alır. Her yıl 15 Mayıs'ta İlk Kurşun Anıtı önünde İzmir Gazeteciler Cemiyeti tarafından Hasan Tahsin'i anmak için tören düzenlenmektedir. Ben 30 yıl kadar her 15 Mayıs'ta orada bulunmaya gayret ettim. 12 Eylül öncesi Hasan Tahsin'i Yaşatma Derneği'ni bile kurup, yıllarca başkanı olarak nice sanat kültür etkinliklerini de gerçekleştirmiştik. 12 Eylül'de derneğimi kapattılar, sonra bir kez daha toparlanamadık. Neyse... Nice yıl, cemiyetin çelenğini birkaç arkadaşla birlikte anıta sunduk.

On yıl kadar oluyor... Artık gitmiyorum... Ödül aldığım Yeni TV ve TRT Belgesel'e hazırladığım iki ayrı Hasan Tahsin belgesellerini evde izlemek daha anlamlı oluyor nedense... Görevimi yapmanın huzuru içindeyim bu konuda...

BÜYÜKŞEHİR BİNASI

1970 yılından itibaren Konak Meydanı'nda önce iskelet olarak boy gösteren, daha sonra et ve deriye bürünerek yaşamaya başlayan bu kütleli ve gallavi binanın temelini atılışından ilk nefes alışlarına kadar başından nelerin geçtiğine yakın şahidimdir.

1867 yılı 25 Kasım'ında kuruluş çalışmalarına başlamış ve 1868 yılından itibaren resmen çalışmalarına başlayan ve ilk başkanı 1875'te bu koltuğa oturan Yenişehirli Ahmet Efendi olan İzmir Belediyesi, önceleri Hisarönü'nde idi. Konak Meydanı'nda yeni binanın inşaatına 1970'li yılların başında başlandı. 8 yıl betonarme iskelet olarak kaldıktan sonra 1979 yılının sonlarına doğru ince işleri tamamlandı.

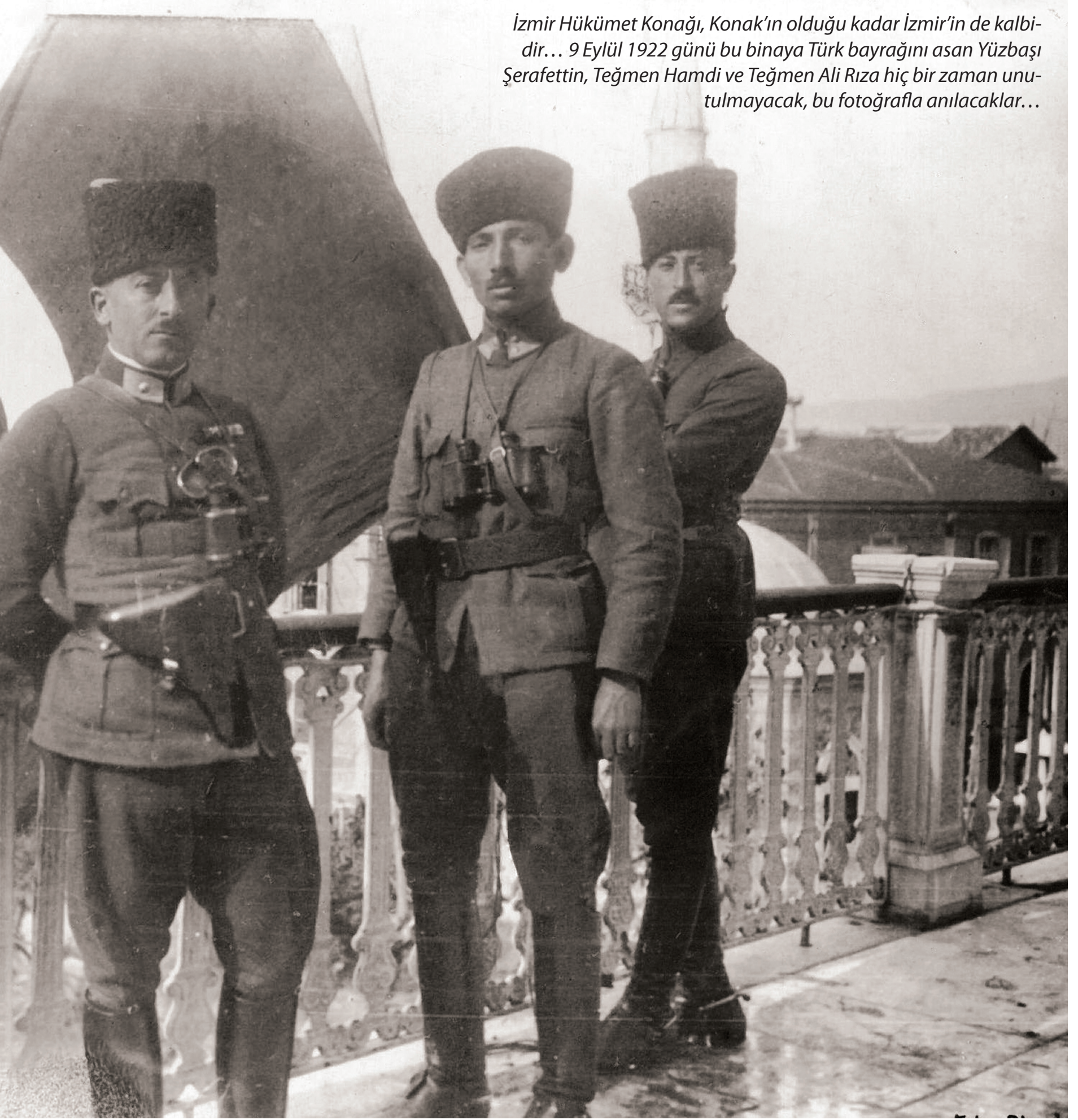
Başkan İhsan Alyanak'ın şatafatla bu binada oturmasına pek imkan kalmadan 12 Eylül 1980 darbesi sükun etti. Sıkıyönetim, binaya el koymak istediye de, dönemin atanmış belediye Başkanı Cahit Günay binayı askere kaptırmamak için, belediyeyi Yenişehir'de bugünkü İtfaiye Daire Başkanlığı'nın bulunduğu alandaki binadan yeni binaya taşıyiverdi. Binanın resmen doğum tarihini kabaca 1980 olarak tescil edebiliriz...

Ben resmi binalara gidip, kendimi önemsendirme ve sevdirme ziyaretlerini hiç

sevmem. Çağırırlarsa da gönülsüz giderim. Aklımda kaldığı kadarıyla Cahit Günay döneminde belediyeye hiç uğramadım. Dr.Burhan Özfatura döneminde İzmir Hükümet Konağı'na bayrak çekenlerden Teğmen Ali Rıza Akıncı'nın eşi Meliha Hanımefendiye belediyeye götürmüş ve başkan ile tanıştırmıştım, pek anlamlı bir ziyaret olmuştu. Yanımda ANAP dönemi Antalya Gazipaşa Belediye Başkanı kardeşim Ahmet Büyükkakça da vardı. Ahmet, yanında getirdiği bir küfe muzı Özfatura'ya hediye

İzmir Hükümet Konağı, Konak'ın olduğu kadar İzmir'in de kalbidir... 9 Eylül 1922 günü bu binaya Türk bayrağını asan Yüzbaşı Şerafettin, Teğmen Hamdi ve Teğmen Ali Rıza hiç bir zaman unutulmayacak, bu fotoğrafla anılacaklar...

olarak sunmuştu. Başkanın derhal çaycı ve kapıcıdan başlayarak muzları belediye personeline dağıtışını unutamam.

Yüksel Çakmur döneminde belediye televizyon kanalı olan (daha sonra yasa gereği kapanan) Kanal Ege yönetim kurulunda görevli olduğum için belediyeye çok gitmiş ve nice ihale - komisyon toplantılarına katılmışımdır, o günleri şimdi keyifle anıyorum, o dönem belediye görevlileri Nimet Haytabay, İskender Dinsel, Işık Teo-

man, Engin Yavuz, Muzaffer Soykan, Necati Pigey, Haluk İrtegün, Yücel Kaya ve Aynur Demirtaş hala pek saygı ve sevgi duyduğum arkadaşlarımdır.

Ahmet Piriştina zamanında bir kere Piriştina'nın daveti üzerine belediyeye gittim. Başkan Kemeraltı'na Benzinci Hafız'ın heykelini dikmek istiyordu, o sebepten toplantı yaptık ve çarşıya keşfe çıkmıştık. Aziz Kocaoğlu zamanında ise artık Çeşme'de yaşadığım ve şahsıma bir

gereksinim olmadığı için belediye kapısından içeri adımımı atmadım.

Böylece meydanımızın medarı iftiharlarını teker teker anlattık...

Valla ne dersiniz deyin... Ben Konak Meydanı'nı arada sırada çok özlerim. Ve önce bir otobüse, sonra metroya atlayıp o şanlı meydana damlarım... Sonra ver elini Kemeraltı... Bu öyle gidecek...

İsmeer İngiliz Hastanesi

■ **Umur SÖNMEZDAĞ**

Kırım Savaşı sırasında pek çok İngiliz yaralının ve hastanın tedavisi için İstanbul'daki Selimiye Kışlası ve Kuleli Askeri Okulu yeterli olmayınca İzmir'deki Sarıkışla 11 ay kadar bir süre "İngiliz Hastanesi" olarak kullanıldı.

Yeniçeri ocağının kaldırılmasından sonra (1826) yeni kurulan askeri teşkilat için İzmir'de deniz kıyısında bir ordugâh kurulmasını Bâb-ı Ali, Aydın Valisi'nden isteyince gerekli istimlâklar yapılarak 1829 yılında "Sarıkışla" inşa edildi. Bu bina 1954 yılına kadar İzmir Garnizon Komutanlığı olarak kullanılmıştır. Ancak 1853 -1856 yılları arasında devam eden Kırım Savaşı sırasında pek çok İngiliz yaralının ve hastanın tedavisi için İstanbul'daki Selimiye Kışlası ve Kuleli Askeri Okulu yeterli olmayınca İzmir'deki Sarıkışla da hastane olarak tahsis edildi (1855). Dolayısıyla Sarıkışla 11 ay kadar bir süre "İngiliz Hastanesi" olarak kullanıldı. İşte bu yeni hastane için İngiltere'den doktorlar, hemşireler ve malzemeler getirilirken yaralılara yardımcı olmak için gönüllü kadınlar da geldi.

Bu kadınlar bugün de İskoçya'da çalışmalarına devam eden "Moray ve Ross" Piskoposluğu tarafından maddi ve manevi olarak desteklenmişlerdi. Kilise adına gönüllü olarak gelen bu kadınlar, hemşirelerin üstünde, doktorlardan ve subaylardan saygı gören kişiler olarak yer almaktaydılar. Görevleri arasında mutfak ve çamaşırhanenin düzgün çalışması, diyet yemeklerinin takibi, yatakların hazırlanması, hijyen kontrolü gibi idari yardımlar ile tedavi görenlere rehabilitasyon yer almaktadır. Kadınlardan biri Türklerin ifade ettiği "İzmir'i

1854

1854 yılında yaklaşık toplam 150.000 nüfusu olan İzmir (65.000 Türk, 50.000 Rum, 10.000 Ermeni, 17.000 Yahudi ve 8.000 Levanten)

İzmir'de 1829 yılında yeni askeri teşkilatımız Asakir-i Mansure-i Muhammediye için inşa edilen Sarıkışla binasının Konak meydanına bakan ana giriş kapısı. Bina 1954 yılına kadar askeri amaçlı kullanılmıştır.

in the Parish of St. Clement Danes, in the County of Middlesex, by WILLIAM LITTLE 198, Strand, aforesaid.—SATURDAY, MAY 12, 1855

Kırım savaşı sırasında müttefiklerimizin yaralılarına tahsis edilen İstanbul Selimiye Kışlası ve Kuleli Askeri Okulu binaları yeterli olmayınca, İzmir'deki Sarıkışla İngilizler tarafından 11 ay hastane olarak kullanıldı. (1855 – 1856)

yazılı hale getirirken, bunda başarılı olmayarak kendi telaffuzu ile "Ismeer" olarak belirtmektedir.

KARANTİNA BİNASI TAHSİS EDİLDİ

20 Mart 1855 Salı gününden itibaren hastanede 800 ile 1000 arası hasta ve yaralı bulunuyordu. Başlangıçta donma sorunu olan hastalar tedavi edilemediğinden günde 10 civarında hasta ölmekteydi. Mutfak araç ve gereçlerinin eksik olmasıyla da yemek hazırlamakta zorlanmalar 26 Mart 1855 gününden itibaren kesin çözümlenmiş ve 8 bölümde her birinde 70 hasta, 3 doktor, 2 hemşire, 2 gönüllü, 1 hademenin bulunduğu düzene geçilmiştir. Yatak sıkıntısı çekilmemesi için de nekahat dönemindeki hastalara 1846 yılında bugünkü Mithatpaşa Sanat ve Endüstri Meslek Lisesi'nin yanında bulunan Karantina binası tahsis edilmiştir.

Hastanede aynı yerde yatan ve yemek yiyen hemşireler arasında bulaşıcı hastalıklar görülmüştür. İki hademeden sonra 19 Nisan'da bir hemşire de öldüğünde yaklaşık bugünkü Karataş'taki Hacı Şakir Eczacıbaşı İlköğretim Okulu'nun bulunduğu yerdeki İngiliz mezarlığına defin yapılırken, mezarın denize yakın olması nedeniyle içinin su dolu olduğu görülmüş ve aralarında bir kişi daha ölecek olursa Bahriyaba Parkı'nın yamacında bulunan Yahudi mezarlığının üstündeki tepeye gömülmesi kararlaştırılmıştır. Kırım Savaşı sırasında en çok dizanteri, tifo, kolera gibi ateşli hastalıklar görülmüştür. Bu ateşli hastalar artmaya başlayınca günde 200 kişiden biri ölmeye başlamış, 23 Nisan'da eczacılarından biri de ölmüştür.

EŞEK SÜTÜYLE KARIŞTIRIYORLARDI

İzmir'de süt ineği yetiştirilmediğinden hastaların diyetlerinde bulunması gereken süt, genellikle halkın kullandığı keçi sütü koyun sütü hatta eşek sütüyle karıştırılarak temin ediliyordu. Hastanede küçük bir kütüphane kurulmuştu. Burada durumu iyi olan bir hasta kütüphanecilik görevi yaparak alınan ve verilen kitapların kayıtlarını tutuyordu. Bazı hastalar da İngiltere'deki yakınlarına kitap göndermeleri için mektuplar yazıyordu. Kendilerine gazete, mektup ve kitap getirecek Fransız buharlı gemisini dört gözle beklemekteydiler.

Başlangıçta koğuşlarda ve koridorlarda sigara ve pipo içilmesi kesinlikle yasak olmasına karşın yatağından kalkamayacak olanların bahçeye çıkma imkanı olmadığından zamanla yasak yumuşatılmıştı. Zira Rum hademelerin sıkı kontrol olmasına

rağmen gizliden kibrit veya tütünü hastalara temin etmelerine engel olamamışlar ve sabahdan bir saat, akşam da bir saat olmak üzere günde iki saat koğuşlarda pipo içilmesine izin verilmiştir.

7 Haziran 1855 Pazar günü bir çekirge sürüsü körfezin etrafındaki her yeri kaplamıştı. Bir ay kadar bu sürü İzmir'de kalmış buldukları tüm yeşillikleri yedikleri gibi hastanenin çalışmaları da aksatmıştır. 10 Haziran 1855 akşamı İzmir'de yaşayan Dr. M. Raith Bornova'dan Pınarbaşı'na bir hastaya bakmak için mezarlık yanından geçerken bir Rum çete tarafından kaçırılmıştır. Profesyonel çete üzerine gönderilen İngiliz askerleri ve polis bir netice alamamış, üstelik 3 polis ölmüştü. Doktor zarar görmesin diye eşi istenen 400 Pound'u vermiş, bundan sonra hastane personeli için dışarı çıkarken gerekli tedbirler alınmıştır.

DEZENFEKTEYİ RAKI DİYE İÇİNCE

Bir gün ayrılan bir personelin eşyalarını taşıyan Ermeni onun dezenfekte sıvısını rakı zannederek içmiş. Bunun üzerine günlerce hastanede yatan hastanın ziyaretine gelen Ermeni Papaz ile İngiliz personel arasında merak edilen dinler arası farklı konular konuşulmuştur.

Özellikle 24 Haziran'da 82 hastanın da taburcu olmasıyla işlerinin çok azaldığı bir dönemde hastane personeli zaman zaman St. Polycorp'un mezarına, Genova Kalesi'ne (Kadifekale), Two Brothers Dağı'na (Çatalkaya), Meles çayı üzerindeki Kervan Köprüsü'ne ve Hz. İlyas Kilisesi'ne, Buca'ya, Gaziemir'e, Prusya Konsolosu Mr. Spieglethal'in İzmir ve Sart'tan bulduklarıyla oluşturduğu enteresan müzeye gitmişlerdir. Buca'nın üzümleri için; "1,5 kiloya yakın salkımlar oluyordu. İlk önce tatlı ve sulu küçük siyah üzümler olgunlaşıyordu. Daha sonra diğerleri kesilmeye başlayınca siyah üzümler tercih edilmiyordu. Olgun sultaniye üzümleri adeta bal damlacıklarını andırıyordu, büyük salkımlar halindeki mor üzümler de harika oluyordu. Ama bence en güzeli, o kadar güzel görünmese de, misket üzümüydü. Çok lezzetli ve enfes bir aroması vardı" denilmektedir. Buca için bazıları buradaki hayatı çok sevdiklerini, kendilerini İncil'de anlatılan yerlerde sandıklarını anlatmaktadır.

TÜRK KADINLARI BİZİ SEVİYORDU

Fırsat buldukça da Türk, Musevi, Ermeni ve Levanten ailelerin evlerine giderek gelenekleri, evlilikleri, dini günleri ve yaşamları yakından izlemişler, Türk kahvelerinde

İngiliz hastanesinin personeli Türkler için bir yorumda "Rumlara güvenmiyorduk. Türk tarafına gelince güven duyuyor, kendimizi evimizde hissediyorduk. Doğulu kadınların başlıca eğlenceleri pazarda dolaşmak, birbirleriyle kahve içmek, topluca mezarlıklara gitmek. Özgürlük istediklerini görmedim. Birden çok eş alma alışkanlığı gittikçe azalıyor ve evlerde güvercin, keklik, kanarya, bülbül yetiştirmek yaygınlaşıyor" diyor.

oturarak nargile içenlerle sohbet etmişlerdir.

Türkler için bir yorumda " bize karşı iyi ve kibardılar. Yolumuza çıkarak içecek, meyve, değişik hediyeler verirlerdi. Bir gün pazarda bir Rum çocuğu bizden bir kadına hakaret edince oradaki bir Türk, çocuğu dövdü ve kovaladı. İlk başta Türkler bizlere geçerken bakmamaya çalışıyorlardı. Kayığına bindiğimiz kayıkçı bize arkasını dönerek kürek çekiyordu. Fakat zamanla bize alıştılar, konuşmaya ve rehberlik etmeye başladılar. Rumlara güvenmiyorduk. Türk tarafına gelince güven duyuyor, kendimizi evimizde hissediyorduk. Türk kadınlar da bizi seviyordu. Çocuklar, batılı çocukların aksine, genelde sakin. Kadınlar aylak ve dedikodu yapıyorlar. Doğulu kadınların başlıca eğlenceleri pazarda dolaşmak, birbirleriyle kahve içmek, topluca mezarlıklara gitmek, özgürlük istediklerini görmedim. Aksine ne zaman isterlerse bütün gün topluca dışarı çıkıyorlar. Kocalarıyla Cuma veya Pazar günleri hep beraber dolaşıyorlar. En önde kocaları yanında veya omzunda bir çocuk, arkadan da karısı veya karıları diğer çocuklarla takip ediyorlar. Ama birden çok eş alma alışkanlığı gittikçe azalıyor ve evlerde güvercin, keklik, kanarya, bülbül yetiştirmenin yaygın olduğu" belirtiliyor.

Doktorlar her dinden her mezhepten fakirlere tedavi için zaman ayırıyorlardı. Gelemeyecek olanların evlerine kadar giderek ameliyatlara yapıyorlardı. Türk evleri için, söylenenin aksine çok temiz olduğu, kişilerin namaz nedeniyle günde en az beş kez ellerini, ayaklarını yıkadığı, giysilerinin çok temiz olduğu, temizlik konusunda fakir tabakanın, İngiltere'dekileri rahat geçeceği anlatılmaktadır. Ölü hayvanların denize atıldıkları belirtilmektedir.

İNGİLİZ PARASINI GÖREN

SATICILARIN GÖZLERİ PARLIYORDU

Başka bir görüşte Türk çarşısı şu şekilde anlatılmaktadır: Çarşının Frenk caddesine yakın olan yerlerinde Manchester, Glasgow, Birmingham, Sheffield gibi yerlerden gelen ürünler sergileniyor. Türk tarafında ise Alman malı porselen, cam ürünleri, İngiliz ve Fransız malı giyeceklerin yanında doğu malları satılmaktaydı. İzmir halıları ve nakış işlemelerinden başka, ipekler Bursa'dan, bornozlar Halep'ten, çanta, mendil, terlikler Şam'dan, devetüyü şallar İran'dan geliyordu. Mücevherler çok güzeldi. İzmirli kadınların taktıkları bileziklerle imrenirdik. 10 cm. kalınlığında altından yapıp bir kopçayla bağlanıyordu. Bir çifti 40 pound tutuyordu. Evlenen her kadına takılıyordu. Çarşıda dikkat çeken şeylerden biri de deve kemiklerinden, sıkıştırılmış gül yapraklarından, akik, amber gibi maddelerden yapılan tespihlerdi. Bütün Türk erkekleri dualarda ve diğer zamanlarda kullanıyordu. Ayrıca yaşlı Rum, Ermeni, Yahudi ve Frenk erkeklerin hepsi de konuşurken, yürürken, boş boş otururken hep tespih çekiyordu. Çarşıda "Bit Pazarı" denilen yerde antikalar, ikinci el elbiseler, nakış

işlemeleri v.s satılmaktaydı. Eski para koleksiyoncuları sihirbaz gibiydi. Doğulular bu konuda usta olmuşlar. İngiliz parasını gören satıcıların gözleri parlıyordu."

PİSLİĞİN NEDENİ HAYVANLAR

Hastanedeki işlerin azaldığı dönemde doktorlar her dinden, her mezhepten olan fakirlere hastanede tedavi için zaman ayırmaktaydılar. Hatta gelemeyecek olanların evlerine kadar giderek ameliyatlara yapılmaktaydılar. Bu esnada girilen Türk evleri için söylendiğinin tersi olarak çok temiz olduğu, kişilerin namaz nedeniyle günde en az beş defa ellerini ve ayaklarını yıkadığı, giysilerinin temiz olduğu, temizlik konusunda fakir tabakanın İngiltere'dekileri çok rahat geçeceği anlatılmaktadır. Görülen pisliğin sebebi olarak ta her türlü hayvanı korumaları ve onlarla iç içe olmalarına bağlanmaktadır. Özellikle pire ve sivrisinek gibi hayvanların çok olması her türlü yiyecek artıklarının, temizlenmeyen kanalizasyonların ve hayvan leşlerinin ortalıkta olmasıyla izah edilmektedir. Çalışamayacak durumda olan ya da yaralı olan hayvanların öldüğünde gömülmedikleri ve denize atıldıkları da hayretle belirtilmektedir.

Kırım savaşı sırasında yaralı İngiliz askerlerine yardımcı olmak üzere gelen İngiliz hemşireler

Bugünkü Varyant'ın bulunduğu yerdeki Yahudi Mezarlığından Sarıkışla ve İzmir Görüntüsü (1856)

Bir gün yaralı bir hasta epilepsi krizi geçirmişti.

Doktor, hasta çok sıkı tutulduğu için çok kızmıştır. Zira sıkı tutulması sırasında her yer yarasından dolayı kan gölüne dönmüştür.

Ağustos ayının ikinci haftası zemin katta kapalı bir odada çıkan yangın dumanı üst katlara çıkmaya başlayınca hazır bekletilen yangın tulumbasıyla kısa sürede söndürülmüştür. Yangın haberini alan Paşa da kendi tulumbacıları ile gelmişti. Hastane personeli elle çalışan o tulumbayı "komik, küçük bir tulumba" olarak nitelendirmiştir.

GÜNLÜK YİYECEK

Temmuz ayında hastanenin yarısı hasta azaldığı için kapalıydı. Sadece dolu olma-yan 4 bölüm kalmıştı. Bazı hastalar şiirler de yazıyordu. Bir tanesi şiirlerini "Günlük Yiyecek" adlı bir kitapta toplamıştır. Bir gün yaralı bir hasta epilepsi krizi geçirmiş ve doktor gelinceye kadar çok sıkı tutuldu-ğu için doktor kızmıştır. Zira sıkı tutulması sırasında her yer yarasından dolayı kan gö-

lüne dönmüş. İngiltere'den gönderilen İr-landalı bir hademe de yine benzer bir kriz geçiren bir hastaya yardım ettikten sonra akli dengesini kaybetmişti.

Ağustos ayının ikinci haftası hastanede yangın alarmı verilmişti. Zemin katta kapa-lı bir odada çıkan yangın dumanı üst kat-lara çıkmaya başlayınca her zaman hazır bekletilen yangın tulumbasıyla kısa

Üç girişi olan bina üç katlı, kırmızı bir binaydı.

Sarıkişla ve henüz Kordon boyu inşa edilmemiş Konak-Alsancak arasındaki yerleşim

zamanda söndürülmüştür. Bu arada yangın haberini alan Paşa kendi tulumbacıları ile gelmişti. Ancak hastane personeli elle çalışan tulumbayı "komik, küçük bir tulumba" olarak nitelendirmişti.

11 Eylül 1855 günü Sivastopol'un alındığı haberi gelince Vali, 16 Eylül'de şehrin ışıklandırılması için çalışmıştı. Hükümet Konağı önüne lambalarla büyük bir ay yıldız yapılmış, hastane önüne renkli lambalar asılırken ısıllı olan çarşısı ve havai fişek gösterileriyle İzmir değişik bir çehre kazanmış, Buca'da zafer üzerine iki yerde şenlik ateşi yakılmış ve kiliselerde şükran

törenleri tertip edilmiştir.

Hastane personeli Eylül ayında merak ve ilgiyle meyve pazarlarını izlemiştir. Bir tasvirde; "Tezgâhlarda kavunlar, incirler, cevizler, bademler, limonlar, şeftaliler, kayı-

sılar, erikler bol miktarda yer alıyordu. Mis gibi kokan meyvelerden reçeller yapıyorlardı. Türklerin yaptığı çok lezzetli bir reçeli tarif edeyim. Üzümün suyunu çıkardıktan sonra bunu misket limonlarıyla kaynatıyorlar, sonra buna şeker koymadan şeftali

Renkioi Hastanesi

Istanbul'daki hastaneler yetmeyince Çanakkale Boğazında bugünkü adıyla Erenköy (İntepe) denilen Renkioi'de İngiltere'den 16 gemiyle getirilen malzemeler ile İngiliz Hastanesi kuruldu. Bu hastane Ekim 1855'ten Temmuz 1856'ya kadar kullanıldı. Ondan sonra da Osmanlıya satıldı.

Bir tanesinin çenesi dağılmış, kemikleri dışarı çıkıyor. İştahı iyiydi ama ağzındaki iltihap nedeniyle onu beslemek zordu. O'na en uygun yiyecek brendiyle hazırladığımız yumurtalı kokteyldi.

(1850-1860)

ve kayısıları ilave edip kahverengi ve koyu kıvamlı oluncaya kadar kaynatıyorlardı. Ayrıca üzüm suyunu unla kaynatıp jöle kıvamına getirdikten sonra parça parça keserek güneşte kurutuyorlardı."

AĞIR HASTAYA BRENDİ TEDAVİSİ

61 hasta varken 29 Ekim günü saat 2'de gemiyle 161 hasta, 30 Ekim'de de 215 hasta daha gelmiş. Hastalar arasında silah ile vurulmuş ağır yaralı olanlardan birisi için şöyle anlatılıyor: "Bir tanesinin çenesi dağılmış, kemik parça parça dışarı çıkıyor, yüzü de korkunç bir şekilde şişmişti. Konuşmıyordu. Ne istediğini tahmin etmeye çalışıyorduk. İştahı iyiydi ama onu beslemek çok zordu. Bölümün baş cerrahı Mr. Holthouse, iyi beslenmesini istiyordu. Ancak devamlı iltihaplanan ağzının içindeki yaraya değmeyecek bir şeyler bulmak gerekiyordu. O'na en uygun yiyecek yumurtalı kokteyl dediğimiz sıvı yiyecekti. Kaynayan suda çırpılmış yumurtayı şarap veya brendinin içine koyarak hazırlıyorduk."

HASTANENİN İŞLEVİ 11 AY SÜRDÜ

4 bölümde 125 hastanın tedavi edildiği bir sırada Albay Lefroy, hastanenin kapatılaca-

Hastane personelinin boş zamanlarında gezdikleri yerlerden
Meles çayı ve Kervan Köprüsü

ğını ve binanın Kırım Savaşına İngiltere'nin yanında katılan 2.200 gönüllü İsviçre askerinden oluşan "İsviçre Lejyonu"na tahsis edileceğini bildirmişti. Son hastalar da 26 Kasım'da Çanakkale Boğazı'nda bugünkü adıyla Erenköy (İntepe) denilen yerde bu savaş dönemi için geçici olarak kurulan İngiliz Renkioi hastanesine gönderildi. Gelecek olan İsviçreliler için gerekli hazırlıkları yapıldıktan sonra hastanenin işlevi yaklaşık 11 ay sonra sona erdi.

Bu dönem içinde hastane imkânları, personel arasında çıkan anlaşmazlıklar, İngiliz hastaneleri arasındaki koordinasyon, yaralı ve hastalar için uygulanan tedavi usulleri incelenirken tüm personel "Kraliçenin as-

kerleri için" görev yaptıklarını belirtmektedir. Osmanlı'ya yardım için gelmiş bu askerlerin bazılarının sakat kaldığı, bazılarının da ruhsal yapılarının bozulduğu belirtilirken İngilizlerin müttefiki Osmanlı için maddi ve manevi neler yaptığı vurgulanmaktadır.

Kaynaklar

By A Lady; *Ismeer Or Smyrna And Its British Hospital In 1855*, London: James Madden, 8, Leadenhall Street, 1856

Rolleston, George; *İzmir 1856*, İzmir Ticaret Odası, Kültür, Sanat ve Tarih Yayınları 11, İzmir 2010

Renkioi; *A Forgotten Crimean War Hospital and its Significance*, Vesalius, X, 11, 55-60, 2004

Sarıkişla'da yatak sıkıntısı çekilmemesi için nekahet dönemindeki hastalara 1846 yılında bugünkü Mithatpaşa Sanat ve Endüstri Lisesinin yanında bulunan Karantina binası da tahsis edilmiştir.

Smyrna'nın zenginliği

Tufan ATAKİŞİ

Papaver Opium, XIX. Yüzyıl'da Osmanlı ve Smyrna ekonomisi için çok önemli endüstriyel bir bitkidir. Ticari değeri çok yüksek olmasına rağmen bu bitkinin kullanım sonuçları çok ağır olmuş ve bağımlısı olan milyonlarca insan ölmüştür.

Gelincikgiller familyasından olan Papaver Somniferum ve çizilen kotalarından süzülen sakızı Opium, 5000 yıldan beri üretimi ve ticareti yapılan, XIX. yüzyılın başlarından itibaren bir asır boyunca Smyrna'nın dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu ekonomisine önemli katkısı olmuştur. Bu işin ticaretini ve ihracatını yapan özellikle Levantenler ve Afyon ekiminden sakız haline gelene kadar süreci takip eden, köylülerden alıp Smyrna'ya ulaştıran gayri müslim tüccarlar büyük kazançlar elde etmişlerdir.

Papaver Opium; İlkçağ uygarlıklarından başlayarak hem Uzak ve Orta Doğu'nun, hem Avrupalıların, hem de Osmanlı İmparatorluğu'nun gündelik yaşamında önceleri sakinleştirici, uyuşturucu özelliği nedeniyle ağrı kesici olarak önemli bir yer tutmuş, önceleri dünya ticaretinde ilaç olarak nitelendirilmiş, ancak insan vücudunda yarattığı zararlar daha sonra anlaşılmıştır. Buna rağmen alım-satımı devam etmiştir.

XIX. Yüzyıl'da Osmanlı İmparatorluğu'nun, sanayide kullanılan tarım ürünlerinin en büyük müşterisi İngiltere, Avrupa ülkeleri ve ABD idi. Başta pamuk olmak üzere tütün, üzüm, incir, mısır, ipek, kuşüzümü, yün, sünger ve değişik ticari bitkilerin

önemli bir kısmını Smyrna/İzmir üzerinden yurt dışına gönderiliyordu. Aynı yıllarda Afyon giderek ihracat kalemlerinde değer olarak öne çıkmaya başlamıştı.

1800'lü yılların başında The British Levant Company, Avrupa ve ABD'nin Afyon Sakızı ihtiyacının yarısını Smyrna limanından ihraç ediyordu. Afyon hekimlikte yaygın bir sakinleştirici ve ağrı kesici olarak kullanıldığı için, doktorların en çok önerdiği ilaçtı. Bu günkü aspirin gibi eczanelerde reçetesiz satılıyordu. Histerik ve sinirli kişileri yatıştırma, yolculuk öncesi heyecana, ağrı kesici, migren vs. karşı kullanıldığı için evlerdeki ecza dolaplarında mutlaka bulunuyordu.

Dünya ticaretinin büyük bir kısmını elinde tutan İngiltere, Levant ve daha sonraları da Doğu Hindistan Kumpanyaları üzerinden aldığı Opium'u Çin'e satmaya başladı. Pazar büyüdükçe Türk afyonu yetmez oldu. Sömürgesi Hindistan'da da afyon yetiştirilmeye başlandıysa da istenilen kalite sağlanamadı. Ancak nakliye kolaylığı yüzünden tercih edildi.

1803 yılında Almanya'da Friedrich Sertürner (1783-1841) afyonu asit içinde eritip amonyak ile nötralize ettiğinde içindeki aktif maddeyi yani morfini (Principium

1800'lü yıllarda Opium reklamı

somniferum) buldu. Bu, kaliteli Türk afyonunu daha da değerlendirdi.

İngiltere'nin ticari kazanç uğruna sattığı Opium/Afyon, bazı ülkelerde özellikle Çin'deki yetişkinlerin neredeyse yüzde 90'ı bu bitkiye bağımlı bir hale gelmişti. İlk yasak 1799 yılında Çin İmparatoru Kia King tarafından getirilmesine rağmen Afyon kullanımı engellenemediği için bulundurulması ve içilmesi 1810 yılında ikinci kez yasaklandı. Bunun üzerine Afyon kaçakçılığı dünyanın en büyük ve en karlı sektörü haline geldi.

1815 yılında piyasaya; The British Levant Company'nin yanı sıra Thomas H. Perkins Company of Boston, John Jacob Astor Company of New York, 1823'te de John Cushing, Woodmas and Offley, Langdon Co., Styth Co of Baltimore ve sonradan ABD Başkanı olacak Franklin D. Roosevelt'in dedesinin şirketi Russell & Company katıldı.

Dünya afyon ticaretine Amerikan şirketlerinin de girmesi ve özellikle bu ticaret için özel olarak yaptırdıkları hızlı gemilerle kaliteli Türk afyonunu Çin'e satıyorlar, karşılığında çay alıyorlardı. Osmanlı'ya da sanayi ürünleri ve silah satarak büyük kazanç elde ediyorlardı.

ABD ve İngiltere'den yola çıkan gemiler önce İstanbul'a gelerek silah ve sanayi ürünü olan yüklerini boşaltıyorlar ardından İzmir'den Afyon yükleyip Çin'e gidiyorlar,

oradan aldıkları çay ve porselen ürünleri ile ülkelerine dönüyorlardı. Ne yazık ki bu trafik Smyrna'dan yönetiliyordu. Kentteki Levanten ve gayri müslim tüccar ve bağlı oldukları kumpanyalar bu ticarette önemli bir rol oynuyor, afyonun ekiminden itibaren sakız alımına kadar olan süreci bizzat takip edip yönlendirerek büyük kazançlar elde ediyorlardı. 1830 yılında Smyrna'dan sadece İngiltere'ye tıbbi ve eğlence amaçlı o güne kadar ihraç edilen afyon sakızı çok yüksek bir rakama 22.000 pounda ulaştı. Aynı yıl Smyrna Limanı'na İngiliz ve Fransız gemilerinin yanı sıra 30 Amerikan ticaret gemisi de giriş-çıkış yaptı. Bu arada Büyük Britanya İmparatorluğu dünyanın en büyük uyuşturucu ticaretini yönlendiren devleti haline geldi.

Çok karlı bu Çin pazarını kaybetmek istemeyen İngiltere ve müttefiki Fransa, vatandaşlarının uyuşturulmasını engellemeye çalışan Çin yönetimi ile 1839 ve 1842 yıllarında iki kez savaşılar ve kazandılar.

28 Ağustos 1842 tarihinde Nanking ve 1843'te Bogue'daki ek antlaşmalarıyla Çin hem savaşı kaybettiğini kabul etmiş hem de hayli yüklü miktarda tazminat ödemeye mecbur bırakılmış ve Hong Kong, Birleşik Krallığa geçmiştir. 1857 yılında bir kez daha Çin ile savaşan İngiltere ve müttefiki Fransa yine Çin'i mağlup etmiş ve 1858'de Shangay'da yapılan görüşmelerle Çin'e yapılan afyon ihracatı yasallaştırılmıştır. Afyon savaşları ile birlikte Çin'in 1949'a kadar sürecektir olan uyuşturulma dönemi başlamıştı.

Afyondan 1874 yılında eroin elde edilmesi ve giderek toplumda yaygınlaşarak uyuşturucu / uyarıcı piyasasında önemli bir yere gelmesi tehlikeli ve toplumsal sıkıntılı sonuçlara yol açmaya başlamıştır. Afyon nedeniyle ölen Çinlilerin sayısı kimi tahminlere göre 200 milyon, kimi tahminlere göre ise 500 milyon kadardı. Fakat şu bir gerçektir ki 20. Yüzyıl'ın başına kadar ölenlerin sayısı kesinlikle 200 milyondan az değildir.

Ege'de yetişen kaliteli Türk afyonu ticaretinin Smyrna limanından ihracatının rekor kırdığı o dönemlerde bu ticareti yöneten ve yönlendiren Levanten ve gayri müslimlerin kışlık malikaneleri Bornova ve Buca'da, sayfiyeleri ise Karşıyaka'da bulunuyordu. Görsel, kültürel ve sanatsal eğlence ve şovları Paris'i aratmadığı için "Petit Paris/Küçük Paris" diye anılan Smyrna'da Levanten ve iş ortakları büyük bir ihtişam ve zenginlik içinde yaşıyorlardı. Varidatlarının kaynağının ise incir, üzüm, tütün ve pamuktan ziyade yükte hafif pahada ağır afyon gelirinden olduğunu düşünüyorum.

Çünkü İngiltere, Fransa ve ABD'nin en büyük müşterisi Çin'e, afyon kullanımını yasakladığı için 2 kez savaş açmalarının başka türlü bir açıklaması olamaz. Günümüze kadar ulaşmış, bir zamanların Levanten malikhane ve köşklerinde yaşayanlara bu

yüzden daha farklı bir şekilde baktığını sizlerle paylaşmak istiyorum. Ancak ilginçtir ki günümüzde, geçmişte batıdan doğuya Çin'e olan uyuşturucu trafiği, XX. Yüzyıl'da tam tersine doğudan batıya Avrupa ve Amerika'ya doğru yön değiştirmiştir.

Yararlanılan Kaynaklar:

La route méditerranéenne de l'opium / Jean-Louis Miege

Çin'de Afyon Savaşları/Gürhan Kırilen

Uluslararası Afyon Anlaşmalarında Osmanlı İmparatorluğu/ Burak Çıtır Sakarya Üniversitesi - Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

The British Monarchy the original Drug Cartel/Report

National Archives/Paris

■ Orhan BEŞİKÇİ

Güçlendirme yapmak için boşaltılan, bekçisi olmadığı için, camları kırılan, muslukları, kapı, pencere kolları sökülen, Suriyeli göçmenlere barınak olan Yıldırım Kemal Bey İlköğretim Okulu'nun konferans salonu yanıp kül oldu...

Binaların ortasında, önünde ya da arkasında duvarlarla çevrili üstü açık alanlara avlu deniliyor. Eski İzmir'de evlerinin çoğunda avlu vardı. Yahudi hane, Rumhane, han ve aile evleri avlulu olarak inşa edildi. Avlular, binalara ışık, havalandırma, ferahlık veren alanlardır. Sahibi biraz zevkliyse içerisinde çiçek, ağaç yetiştirir, havuzunda kavun, karpuz soğutur. Duvarlarından yasemin, hanımeli, begonvil, defne ve güllerin sarkması, yediveren limon, dut, erik, turunc ağaçları avlunun içi kadar dışarısını da keyifli kılar... Altınordu Mahallesi denilince aklıma Kadiavlusu gelir. Kadiavlusu'nun belleklerden silinmesinin üzerinden çok zaman geçti. Avlunun 965 Çıkmazı'nda-

ki görüntüsüne bakıp, "devrin kadısı burada mı yaşadı" demek insanı yanıltır... Avluya neden Kadiavlusu denildiğine gelince... Kadılık döneminde kadılar mahkeme binaları dışında yargılamayı cami veya kendi özel konutunda yaparlardı. İzmir kadısının burada ikamet ettiği, Şeyh Camisi yakınındaki bu avluda yargılama yaptığını söylemek çok hayali olmaz. Kadiavlusu'nun tarihsel öyküsü unutulunca çarpık yapılaşmadan nasibini aldı, eski binaların yerine gecekondular inşa edildi, avluda bazı evler aile evi olarak oda oda kiraya verildi. Arşivimde Kadiavlusu'nda bulunan aile evinin tek göz odasında kirasını ödemeyen kiracının el konulan eşyalarının listesi var."1 adet somya, 1 adet yatak,

ve

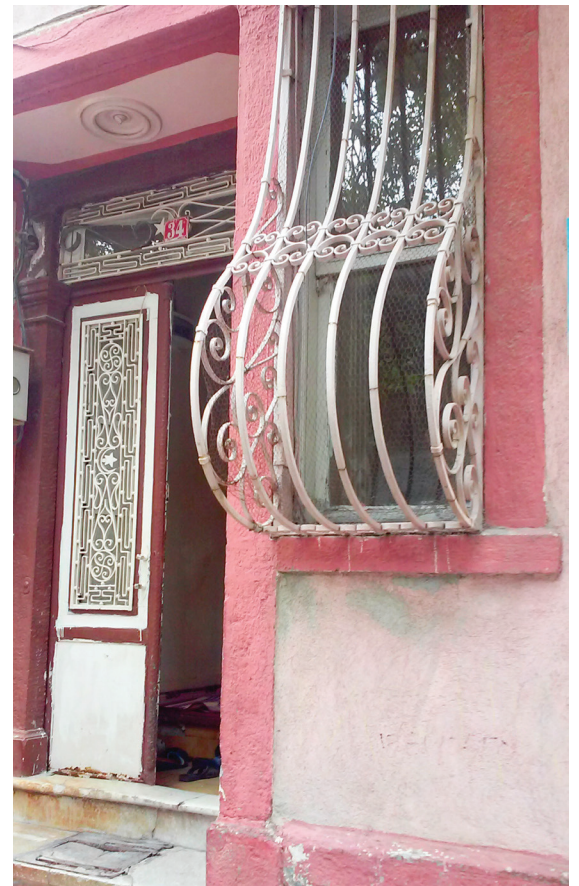
plastik kova, çeşmeli su bidonu, muhtelif gömlek, pijama, ceket, iç fanila, kalbur, yatak çarşafı, el bezi, eski ayakkabı, fener, çaydanlık, duvar askısı, ızgara, ayna"... Mahalleyi tanımaya devam edelim. Eski adı "Şeyh" olan mahallenin sınırlarını Anafartalar Caddesi, Osmanzade Yokuşu, 954 ve 967 sokaklar belirler. Evliya Çelebi'nin ziyaret edip bilgi verdiği Aziz Mahmud Hüddai Hazretleri'nin halifesi Şeyh Mustafa'nın yaptırdığı ve haziresinin bulunduğu cami ayakta ve ibadete açık durumda.

Cami avlusunda bulunan sadaka taşını daha önce yazdığım için değinmeyeceğim... Vakıf eseri olmakla birlikte bakımlı olduklarını söyleyemediğimiz, tarihçeleri bir hayli eski olan Faikpaşa, Hacı Veli camileri de mahalle içerisinde. Binlerce İzmirliyi sıralarında okutmuş Cumhuriyet dönemi okullarından biri olan Yıldırım Kemal Bey İlköğretim Okulu şu an öğretime kapalı. 1927 yılında eğitime başlayan okulda eski Türkçe kitaplar, ayaklı piyano, inşa sırasında temel kazısından çıkan kılıç hakkındaki bilgiyi okulda görev yapmış emekli bir öğretmenden duymuş, görmek için gittiğimde bahsedilen değerlerin hiç birisini görememiştim...

Güçlendirme yapmak için boşaltılan, bekçisi olmadığı için, camları kırılan, muslukları, kapı, pencere kolları sökülen, Suriyeli göçmenlere barınak olan okulun konferans solonu geçen ay yanıp kül oldu...

Anafartalar Caddesi uzantısında 24 saat açık berber, kasap, manav, fırın, lokanta dışında 1814 yılına tarihlenen mermer güzeli Dönertaş Sebili, Altınordu Mahallesi'nin kültürel zenginliğine zenginlik katar. Yatağına asit döküldüğü için dönmeyen taşı, seyyar satıcıların önünde tezgah açıp çeşme teknesini çöplük olarak kullanıldığı simge yapı, İzmir'in ve Altınordu Mahallesi'nin değişmez dekorudur. Hamam konusunda da zengin olan mahalleden, günümüze sadece Kılıçoğlu İbrahim Efendi Hamamı'nın sıcaklığı kalabildi. Faikpaşa Külliyesi içerisindeki tek kubbeli, adını semte vermiş (Hamamönü) hamamın bulunduğu yerde şimdi başka binalar var. "Tarihi hamama nasıl kıyıldı" demek anlamsız, benzer olaylar günümüzde de yaşanıyor...

Otel ve kahvehane olarak kullanılan Meram Palas'ın (Menzil Han) avlusunda meşe oynandığını kimse hatırlamıyor. Atlas Sineması hurda deposu olarak kullanılsa da ara sıra kapısını açıtırıp İzmirli'ler'e sahnesini gösterebiliyorum. Mahallenin hanı, hamam, camisi, sinema

ve sebiline Radyo Müzesi'ni ilave edip, bina girişinde Helenistik Dönem'den kalan duvarın son örnek olduğunu hatırlatalım. İzmir mimarisinin nadide örneklerini, özellikle çocuklar için tasarlanmış göbekli pencerelerini, cumbalı eski İzmir evlerini görmek istiyorsanız Altınordu Mahallesi'ni gezmenizi öneririm, kendi halinde sessiz ve güzel bir mahalledir...

İzmirli futbolu orada sevdi...

Alsancak Stadi; seyircinin de futbolcunun da mabediydi...

Atilla KÖPRÜLÜOĞLU

Futbol!..Bir Aşk...Bir Tutku...
Bir Kültür...
Futbol!..Belli kurallarla işleyen sosyal bir olay; izlenç sporları arasında geniş yığınlarda en yoğun ilgi göreni. Günümüzde de artık bir endüstri...

Usta spiker Halit Kıvanç'ın benzetimiyle "güzeller güzeli bir bahçe!"
Futbolsever!..Sanki meşin yuvarlak doğup ondan hiç ayrılmamış; tutkun...
"Futbolun efsunlu sevgisinde buluşanlar" da diyebiliriz onlara...
Mark Perryman; "Filozoflar Futbolcu Olsaydı" kitabının yazarı
İngiliz entelektüel...
"Best Seller" olmuş kitabında bir şekilde

futbola sempati duymuş filozoflardan bir takım kurmuş ve futbolun şaşırtıcı masalını, dünyanın en önemli düşünürlerinin, beyinleri başlarında değil de kramponlarında olsaydı neler yaşayacaklarını anlatmış.
İşte Filozofspor;
Kaleci:4-4-2 dizilişiyle sahaya çıkan onbirin kalesinde, "Bunca yıl dünyanın bana sunduğu sayısız tecrübeden sonra, ahlak ve sorumluluk hakkında uzun vadede en

emin olduğum şeyleri futbola borçluyum” diyen Albert Camus var.

Sağbek: Savunmanın sağında feminizmin anası, erkeklerin neden kendilerini özne, kadınları da nesne olarak işleyen yazılar yazdıklarını anlamamızı sağlayan Simone de Beauvoir,

Solbek: ‘Körfez Savaşı Olmadı’ diyen provokatif Jean Baudrillard,

Stoperler: Savunmanın göbeğinde, fut-

bolun üç sonuca da açık bir oyun olduğunu bilen, asıl meselenin ‘olmak ya da olmamak olduğunu’ savunan W.Shakespeare ve kelimenin tam anlamıyla tehlikeli bir isim Friedrich Nietzsche var.

Orta Saha: Orta saha biraz naif ama akıl dolu isimlerden kurulu: Ludwig Wittgenstein, Oscar Wilde (o parti senin bu parti benim; gece yaşantısına dikkat etmez ise futbol hayatı çok kısa sürebilir), Sun Tzu ve

göstere göstere attığı goller ve şık çalımlarıyla ünlü Umberto Eco var.

Forvet: İleri ikilide Antonio Gramsci (yalnızca sahalarda bulabilirsiniz artık onun yapıtlarını, ne yazık) ve takımın en genç, dolayısıyla da tecrübesiz ismi Bob Marley var.”

Bizim futbol tutkunları da hemen bir kadro yapar bu takıma değil mi?

Filozoflar da futbol alanlarına “ölmeye

geldik" diyenlere ne çözümlemede bulunurdu dersiniz? M.Eyüp Yardımcı da fotospor.com'da şöyle yazmıştır yeni futbol sezonu öncesi;

"Gerçek futbolun son filozofu Socrates; 4 yıl önce hayata gözlerini yumarken, geride kalan onu hatırlatacak sözlerden birisi; Küba takımının teknik direktörü olma ihtimalindeki ortaya koyduğu şartı 'Kübalı bir işçiyle aynı ücreti alırım' sözüdür.

Futbolun Brezilya kökenli doktorunu, filozofunu kendi topraklarında huzur içinde uyuması için bırakıp kendi topraklarımıza döndüğümüzde futbolumuza, giydiği formanın renklerine bakmadan herkesin saygı duyduğu futbolcu ve yazar payesiyle filozoflarımızın adını anmakta hiç de yanlış bir şey yapmadığımız anlaşılabacaktır.

Hakkı Yeten, Metin Kurt gibi futbolun meşin yuvarlağına hayat verirken sadece kendi takım arkadaşları değil rakipleri tarafından da saygı duyulan futbolcularımızın, kalemle kelimelere çalım atan İslam Çupı gibi yazarlarımızın eksikliğini derinden hissettiğimiz bir sezonun ardından yine aynı soruyu sorduk yabancılaştığımız kendimize; 'nereye gidiyoruz?'

Nereye gidemediğimiz futbolumuzun içinde var olan kendi kulüplerine, kendi renklerine, kendi armalarına ihanet eden yöneticiler, futbolcular ve kalemine ters düşüp hep ofsaytta kalan yazar ulemasına bakınca rahatlıkla anlaşılmaktadır.

Rakibine saygı duyan, dilinden dökülecek kelimelerin önceden hesabını yapan yöneticilere ne kadar ihtiyaç duyuyorsak aynı şekilde sahada mücadele ettiği rakibine, meslektaşına saygı duyan, onun ve kendi takımının emeğini çalmayan futbolculara ve onların terlerini döktükleri mücadeleleri adil bir şekilde, oyunun kitabında yazan kurallarına uyarak yönetecek hakemlere ve tabii ki geride oyunun tüm güzelliklerini kaleminden dökülen kelimelerle, en güzel gollük asistleri yapan bizlere tatlı bir gülümsemeyle ağlara giden golün hazzını yaşatacak yazarlara ihtiyaç duymaktayız."

Çok beğendiğim bu yazının altına "tartışmasız" imzamı koyarım...

Simon Kuper; "Futbol Sadece Futbol Değildir" demiştir ve kitabına da bu adı vermiştir.

Hayat futbola fena halde benzer. Futbol, şahsi beceri gerektirir; ama aslında toplu oynanan, insanların bir takım halinde oynadıkları bir oyundur. Hayat da öyle değil mi? İstedikçe kadar yetenekli ol, iyi bir takımın yoksa kaybedersin (Dar Alanda Kısa Paslaşmalar filminden).

Sevdalıları için futbolda anı boldur... Bir dünya kadar...

Türkiye'nin en eski stadlarından "şimdi yok" Alsancak Stadi...

Tanıl Bora; Radikal'de şöyle yazar emektarı; "1910'ların başında düzenli küçük bir ahşap tribün inşa edilerek futbol sahasına dönüştürülmüş. Mahallin o zamanki adıyla Punta (Burun) sahası. Panionios kulübünün yuvasıymış (Panionios sanatını halen Yunanistan'da sürdürmekte). 1929'da karşılıklı kapalı ve açık tribünler inşa edilerek

tekâmül ettirilmiş. Malum, bu stadın hususiyetlerinden biri, kale arkalarında tribün olmaması. Portekiz'de Braga'da var böylesi; orada kale arkaları kayalık. 'Cukurcuma-times' adlı blog yazarı, nezaket mizahıyla, 'seyirciye saygıdan olsa gerek' diye yorumluyor bunu!"

Sonra da ekler:

"Futbolcular, teknik direktörler gözlerini belertip 'futbolda dün yoktur' derler ama futbolseverin bir ayağı hep dündedir. Futbol, biraz da hatıradır, hatıralara sadakattir. Tarihsel mirasına hürmet ve muhabbet duymayan bir futbol ortamı, 'futbol kültürü' olmaz, lümpen bir futbol endüstrisi olur. Attilâ İlhan'ın 'Bela Çiçeği'nin ilk dizeleleridir: "Alsancak Garı'na devrildiler/ gece garın saati belâ çiçeği." Alsancak Stadi'na devrilmesinler..."

İlk ne zaman anımsıyorum bu stadi?

1960'lı yıllar... Bir Altay-Galatasaray maçıydı. Futbolu bana "çok sevdiren" babam Cevat, bir hafta içi oynanan kupa müsabakasına götürmüştü. Babam tek tek gösteriyor, tanıtıyordu futbolcuları:

"Bak bu siyah kazaklı kaleci Turgay Şeren. 'Berlin Panteri' derler O'na. Bak; şu Metin Oktay. Gol Kralı. Taçsız Kral deriz biz O'na... Şu Kadri Aytaç... Tarık Kutver, Antepli Talat Özkarslı... Bak; şu uzun boylu kenarda duran da antrenörleri; meşhur Baba Gündüz (Kılıç)."

Cimbom'un kuşandığı parçalı formasıyla ilk gün gibi aklımda.

Babam devam ediyor:

"İşte bu da Altay... İzmir'in en eski takımlarındandır... Bak; kalecisi Kedi Varol (Ürkmez), Ayfer Elmastaşoğlu... Antrenörleri de Bayram Dinsel..."

O gün Siyah-Beyaz'ın 2-0 yenildiğini, bir de devre arasında itfaiye hortumuyla sulanan kömür tozu karışımı zeminini hiç unutmuyorum... Sonra bu statta "buz gibi bir kasımda" izlediğim; hiçbir zaman da

usumdan çıkmayacak futbolumuzun büyük zaferi..."Ali-Halil-Çağlayan-Hüseyin-B. Mehmet-Nevzat-Ertan-Ali İhsan-Fevzi-Gürsel-Ceyhan onbiri"... 3-0'lık Göztepe-Atletico Madrid "Fuar Şehirleri Kupası" maçı...

Uzatmada Bombacı Halil'in golüyle boğaya dönen İspanyollar, turu geçen Göz-Göz...

Karşıyaka'nın 2. Lig'deki şampiyonlukları. Cumhuriyetin Altınordu'sunun, İzmirspor'un zirve yarışları, kupalara uzanan mücadeleleri. Yeşilova, Ülküspor maçları...

Penaltıcı Kaleci İzmirsporlu Seyfi'nin, Fevzi Zenzem, Bombacı Halil'in, Fuji Mehmet, Sadullah'ın golleri, Altaylı B. Mustafa'nın (Denizli) korner ve frikikleri, Miço'nun çalımları, Altınordulu Erkan, Hikmet-İsmet Orhunbilge kardeşler, Karşıyakalı Gode, kaptan Erol Baş, Cruyff İlyas, kaleciler Ali Artuner, Tanzer Sencer, Mümin Özkasap, Ekrem Güçsav, Erden, Ercan Ertemçöz, bir

anda film şeridi gibi geçiverdi şu dizelerde... Sayamadıklarım kusura bakmasın! Hepsini de defalarca izleme olanağı bulmuş "şanslı" yım.

Yıllar sonra da gazeteci olarak; Basın Tribünü'nde Turgay Şeren, Metin Oktay, Ayfer Elmastaşoğlu, Halil Kiraz, İngiliz Nevzat, Buldozer Fevzi, Bülent Buda ile yan yana oturmuş "şanslı"...

Bülent Buda; İzmirspor, Fenerbahçe ve İstanbulspor formaları ve Ay-Yıldızı da kuşanmış bir futbol ustasıdır. Alsancak Stadı dediniz mi duygu yoğunluğu yaşar ve şunları dillendirir:

"Uzun yıllar önce başlayan, tükenmeden süren, bitmeyen, temelinde talebe çayırında (Eski İzmirspor Sahası) edinilmiş taraftarlık duygusu, heyecan, coşku... 50'li yılların ortasına doğru talebe çayırında bir pazar günü İzmirspor ile Altay özel bir maç oynuyorlardı. Damlacık'tan daha yeni yetme olmamış, çocuk adımlarla süre yarım saat olmalıydı. Lacivert-beyaz

formalılardan şimdilerde gözümün önüne getirebildiğim;

kalede Emin, kaptan Tarık Gencay, Emcet Avni ve de ikinci yarıda Emin Abi'den kaleyi teslim alan başında kasketi kahverengi kazağıyla aşık olduğum adam Seyfi Talay. Siyah-beyazlılarda Bayram Dinsel, Edwin Clark hemen anımsayabildiklerim.

Yaşım 9, bilemediniz 10. Sonra 54 yılıydı galiba.

İki takım şampiyonluk maçına çıktılar Alsancak'ta.

Tribünler tıklım tıklım. İğne atsanız yere düşmez.

Açıktayım, sıkışmışım bir yerlere çocuk halimle.

Hakemin başlama düdüğüyle titremeye başladım heyecandan.

Durduramıyorum. Kalktım terk ettim standı. Geceler boyunca düşünüp durduğum maçı seyredemedim heyecanıma yenik düşerek. Altay şampiyon olmuştu 2-1 kazanarak.

Ardından Metin Oktay'lı şampiyonluk yılı. Ve nihayet elbette 1959-60 Türkiye Ligi'nde 38 oyunda 17 galibiyet, 13 beraberlik, 8 yenilgiyle attığı 62 gole karşılık 43 gol yiyerek 47 puanla ligi dördüncü tamamlayan, bir daha tekrarlanamayan tüm zamanların en muhteşem İzmirspor kadrosu:

Seyfi-Şaban-Nejdet-Aykut-Orhan-Kamuran-Mustafa-Cenap-Güven-Nedim-Özcan-Nizamettin-Cavit-Nurettin-Doğan-Burhan. O sıradışı adamlar Alsancak'ta Fenerbahçe'yi 4-2, yılın şampiyonu Beşiktaş'ı 3-0, Metin Oktay'lı Galatasaray'ı 2-1 dize getirirken, bir daha hiçbir İzmir takımının böylesini tekrarlayamadığı bir ilke alınlarının teriyle imza koyuyorlardı."

Alsancak Stadı; futbolcunun, taraftarın mabedi artık yok !

Stadı yıkan, buraya da AVM planlayan tekelci zihniyet; futbol sevdalılarının, kentlinin direnişini görünce vazgeçtiler. Yerine "yeni bir stat yapacakları" sözünü verdiler.

Doğayı bile halka yasak eden, halkımıza doğanın güzelliklerini bile çok gören düşünce sürdükten sonra, İzmir kulüplerini kilometrelerce uzaklarda adeta "sürgünde" iç saha maçlarını oynatanlara ya öfkelenir, ya gülersiniz.

Biz; öfkelenenlerdeniz...

İnsan dediğin sporla da; sanatla da bilimle de aynı rahatlıkla ve kolaylıkla ilgilenir ve hiç birisinde de bağınazlığa düşmeden toplumsal uğraşın hakkını verir.

Meslek Ustam Okan Yüksel şöyle der:

"Vermeyenlere karşı kavgamız var olacaktır!"

Türkiye'de futbol bu şehirde doğdu!...

Demiryollarının en romantiği

KARA TREN

■ **Tayfur GÖÇMENOĞLU**

Nice romanlara, şiirlere, şarkılara ilham olmuş bir sihirli icat o... Aşkların başladığı, ayrılıkların, hüznünlerin yaşandığı nostaljik bir hazinedir kara tren. Doğallığı, sıcaklığıyla hepimizi saran, bize güven veren, düşlerimizde apayrı bir yeri olan trenimizi "özlemedik" diyecek olan var mı dersiniz?

Soluk alır gibi dumanını etrafa püskürtürken; ne kadar zorlu bir iş yaptığını anlatırcasına, arkasındaki zarif vagonları gururla çeken lokomotif, bir tablo güzelliğiyle süzülüp giderken; makinistin taş duvarlı istasyona yaklaşırken çaldığı düdüğü, izleyenlere ve yaşayanlara senfo-

nik bir etki yapardı o yıllarda. Osmanlı, kara trenle 18'inci yüzyılın ortalarında tanıştı. Punta (Alsancak)-Aydın tren yolu 1850'li yılların başında hizmete girdi.

Ve tren o kara tren, neredeyse 150 yıl, yaşamımızın bir parçası oldu. İnsana güven veren sıcak yapısı, kısa zamanda ona olan ilgiyi artırdı. Nice şarkılara, şiirlere, romanlara ilham oldu kara tren. Vagonlarındaki tahta sıralarında, gizemli kompartımanlarda nice aşklar, ayrılıklar, sevinçler, hüznünler yaşandı.

"Kara tren gelmez m'ola, düdüğünü çalmaz m'ola" diye başlayan şarkı ve "Tren gelir hoş gelir" diye insanı keyiflendiren deyişi, "uzayıp giden tren yolları" gibi biraz da hüznü ve hasreti çağrıştıran ezgiler, kimin eseridir dersiniz?

Padişahların, özellikle 2. Abdülhamid'in, Türk demiryolculuğunu geliştirme konusundaki gayretleri elbette inkar edilemez. Ancak bu projeler, nedense o yıllarda Alman ve İngiliz mühendislerine emanet ediliyor ve sonucuna da katlanılıyordu.

1862 yılında; Buca'da yaşayan levantenler, 2.5 kilometre uzaklarındaki Paradiso'dan (Eski Kızılçullu, şimdiki adıyla Şirinyer) geçen İzmir-Aydın tren yolunu, Buca ile buluşturmak için girişimde bulundular. Genellikle denizcilik alanında faaliyet gösteren Forbes ve Rees gibi iki İngiliz ailenin öncülüğünde, Paradiso ile Buca arasında bir tren hattı kurulmasına karar verildi. Yaklaşık 15 değişik kişiye ait arazilerden geçen demiryolu için gerekli kamulaştırmalar yapıldı. Rees Ailesi, Buca'da kendi arazisi üzerinde kurulacak istasyon için gerekli fedakarlıkta bulundu ve sonuçta Osmanlı'nın ilk banliyo tren hattı, Buca ile şimdiki Şirinyer arasında kurulmuş oldu. Buca'dan tre-

ne binenler, böylece, Şirinyer'in yanı sıra Kemer'e de gidebiliyor ve o zamanki adıyla Punta olan Alsancak'a ulaşarak, genelde Birinci Kordon'da yoğunlaşan iş merkezlerine ulaşabiliyorlardı.

Daha o yıllarda Paradiso ve Buca'ya özgün istasyon binaları yapılmıştı.

Tren, aslında ecnebileri İzmir'e ulaştırmak için sefere konulmuştu ve bu yüzden vagonlar, lüks biçimde donatılmış, makosen koltuklarda rahatça oturan levantenler, kendilerine hizmet eden görevlilerin sundukları içecekleri tüketerek keyifli yolculuklar yapmaya başlamışlardı.

Ancak burada yaşayan Türkler, Rumlar ve Ermeniler de aynı ihtiyaç içindeydiler ve onlar, at sırtında ya da yaya gittikleri bu yolu, trenle aşmak istiyorlardı.

Sonunda onlar için tahta koltuklardan oluşan vagonlar yapıldı. Levantenlerin seyahat ettiği vagonlar birinci sınıf, onların seyahat ettikleri tahta koltuklu vagonlar da üçüncü sınıftı ve arada başka sınıf yoktu. Fiyat farkı bayağı fazlaydı.

YENİ HATLAR

Birinci Abdülaziz, demiryollarına yatırım yapmanın ne kadar önemli olduğunu kavrayınca; bu defa İstanbul-Bağdat hattının yapımını emretti. Çünkü henüz ülkedeki toplam demiryolu uzunluğu sadece 519 kilometreydi. Padişah, Eskişehir'den de geçecek olan bu tren hattıyla Avrupa'ya Hindistan'a bağlamayı hedefliyordu.

Sonraları tahta çıkan ikinci Abdülhamid de bu önemi kavramış ve gereken desteği esirgememişti. Altyapı sorunları nedeniyle zaman zaman aksilikler yaşansa da trenin aşısı tutmuştu. Bu seferlerde genellikle

Alsancak Gar

Buca Gar

Basmane Gar

Alman yapısı güçlü Krupp marka lokomotifler kullanılıyor, kömür madenleri hatlara yakın yerlerde açılmaya çalışılarak maliyetin düşük tutulmasına özen gösteriliyordu. Ancak trenler, tamamen İngilizlerin kontrolündeydi ve bu işlerde Türkler çalıştırılmıyordu.

Sıkıntı, Kurtuluş Savaşı sırasında bir kere daha hissedildi. Mustafa Kemal ve arkadaşları bu trenleri cephelere asker ve mühimmat taşımakta kullanmak istediklerinde gördükleri şey, makinistlerin, ateşçilerin, makasçıların, hatta hareket memurlarının tamamen Rumlardan ve Ermenilerden oluşuyor olmasıydı.

Mustafa Kemal, buharlı trenlerle ilgilenmesi için Albay Behiç (Erkin) Bey'i görevlendirdi.

Behiç Bey, öncelikle kurslar açarak Türk makinistler yetiştirdi. 1922 yılında Adana-Konya-Afyon-Kütahya-Eskişehir-Ankara demiryolu, stratejik açıdan en önemli tren hattı olarak biliniyordu.

Savaş sırasında sadece 18 lokomotif vardı ve çoğu kere kömür bulunmadığı için odun yakılıyor, gerek duyulduğunda da arkadaki vagonların ahşap bölümleri kırılıp yakılarak yol alınıyordu. Kara tren, Kurtuluş Savaşımızın da bir simgesi haline gelmişti.

CUMHURİYET YILLARI

Cumhuriyetin ilanıyla Demiryolları Genel Müdürlüğü görevine getirilen Behiç Erkin, bir acı gerçekle daha karşı karşıyaydı. Çünkü demir yollarının tüm teknik ihtiyaçları dışa bağımlıydı ve başta Almanya olmak üzere Belçika, İsveç ve Çekoslovakya'dan karşılanıyordu. Savaş yıllarında Eskişehir'de kurulan atölye, gerçi o yıllarda topların ka-

malarının imali için de kullanıldığından demiryollarına yetişemiyordu ve Behiç Erkin, burayı güçlendirerek işe başlamak gerektiğini çok iyi biliyordu.

Eskişehir'e bir cer atölyesi kuruldu ki bu atölye, sonraki yıllarda Türkiye'nin ilk yerli otomobili olan "Devrim'i imal edecekti. İzmir'de Halkapınar'da da bir başka cer atölyesi vardı. Buna da gereken güç kazandırıldı. Demiryollarımız, Atatürk'ün hedeflediği "Ülkeyi bütünüyle demir ağlarla saracağız" sözünden güç alarak gelişti, büyüdü. Ulaşımın temel öğelerinden biri oldu çıktı.

Ancak 1950'den sonra geliştirilen politikalar, demir yolculuğu ikinci plana attı. Petrol tüketimine dayalı bir ulaşım modeli benimsendi.

Taa ki, hızlı tren projeleri hayata geçirilinceye kadar. Bugün, trene geçmişten daha çok önem veren bir refleks oluşuyor görünse de ihmal edilmiş yılların açtığı makas, bir türlü daralamıyor.

DEMİRYOLCULUĞUN RACONU

Demiryolcu bir ailenin çocuğu olduğum için söylüyorum; bir zamanlar böyle bir camiaya mensup olmak, övünme kaynağı idi. Demiryolları, Türkiye'nin en disiplinli kurumlarından biri olmuştu.

Onun, kendi içinde oluşturup koruduğu kurallar, bir efsane boyutundadır.

Buharlı tren döneminde, iki tür sefer düzeni vardı. Anahat ve banliyö. Anahat vagonları daha donanımlıydı. İçinde yataklı ve yemekli vagonlar vardı. Banliyö trenleri, daha sade ve iki ayrı sınıftan oluşurdu. Birinci ve üçüncü sınıf. Banliyö hatlarında; is-

tasyonlarda kalın kartondan yapılmış, beje çalan koyu sarı renkli ortası delikli diktörtgen biletler satılırdı. Gişe görevlisi, bunu her gün ayarlanan tarih makinasına sokup çıkarır, üzerinde kabartma şeklinde oluşan tarih yazılı bileti yolcuya verirdi.

İstasyonlarda (halen olduğu gibi) hareket memurları vardı. Bu memurlar, ellerinde bir yanında kırmızı, diğer yanında yeşil ışık yanan bir küçük aygıt taşırlar ve tren istasyona yaklaştığında kırmızı tarafını makiniste doğru tutarak trenin durmasını isterlerdi.

Keza tren kalkacağı zaman, yolcuların vagonlara bindiğine emin olduğu anda yeşil tarafını makiniste doğru gösterirler ve düdüğünü de çalarak "kalk" komutunu verirlerdi. Hareket memurlarının o an başlarında mutlaka kırmızı şapkaları olurdu. Kırmızı şapkası olmayan hareket memurunun komutu da geçersiz sayılırdı.

Yolcuları vagonlarda biletçiler karşılar, tek tek biletleri kontrol ederek ellerindeki küçük bir aletle delip eğer tek yön için geçerliyse alıp çantalarına koyar, gidiş-geliş biletse yine bir tarafına delik açıp bileti dönüşte kullanması için yolcuya verirlerdi. Biletçilerin üzerinde kondüktörler olurdu. Onlar da zaman zaman biletçi ile kontrole çıkar, özellikle farklı mevkilerde oturan yolculara ceza zaptı düzenlerlerdi. Vagonların her yanında "Yere tükürmek memnudur" uyarıları yer alırdı. Keza "sahanlıkta durmak tehlikelidir" uyarısı, özellikle yolcu yoğunluğunun yaşandığı trenlerde pek dikkate alınmazdı.

Uzun hat tren yolculuklarında, tren köy ve küçük kasabalara yaklaştığında etrafta hemen çocuklar belirir ve "gazte.. gazte.." diye bağırırlardı. Yolcular da okudukları gazeteleri bu çocuklara atarlardı. Bu gazetelerin sonra genellikle kese kağıdı yapıldığı ama öncesinde son satırına kadar okunduğu da bir gerçektir.

Devlet Demir Yolları, emekli personeline mutlaka Sarkison marka bir cep saati hediye ederdi. Bu saatin kapağının üzerinde bir şimendifer figürü yer alırdı. Bu saat, ailenin en önemli hazinelerinden biri sayılır ve yıllar boyu dikkatle saklanırdı.

KARA TREN, BUHARLI TREN...

Güzelliklerin yaşandığı, anıların perçinlendiği, insanda özlem duygusu uyandıran bir efsaneydi.

Bir düşünün ve söyleyin... Özlemiyor muyuz onu?

Çocukluğumun merak uyandıran sesi

Tak! Tak!

Kim O!

Bazen gelen sevinçli bir haber,
Bazen gelen hüznün...

Burcu YAPRAK

Çocukluğumun en güzel yılları modern - geleneksel diye tanımladığım bir Türk evinde geçti. Yer döşemelerinde bitkisel ve geometrik bezemeli karosimanlar (karo döşeme), banyosunda mermer bir kurna, çatıya çıkışı sağlayan ahşap küpeşteli bir merdiven, yaşam alanına girişi sağlayan ahşap tek kanatlı bir kapı ve kapının üzerinde tak! tak! diye ses çıkaran altın sarısı döküm bir el...

Böylelikle başlar, tokmak ve halkaların hikâyesi...

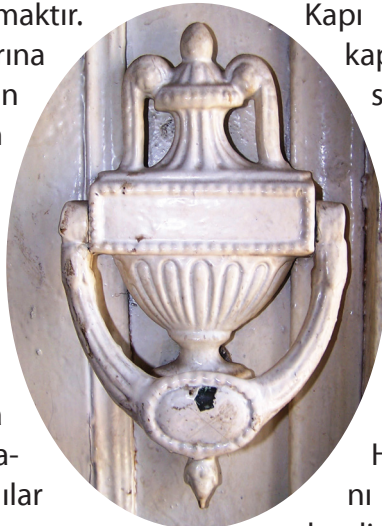
Bir bütünün parçası olan kapı halka ve tokmakları geleneksel Türk evlerinin vazgeçilmez bir elemanı olmuştur. Sadece Türk evlerinde kullanılmayıp cami, türbe, saray, köşk, medrese, han, imaret gibi farklı mimari yapılarda da kullanılmıştır.

Tokmakların Anadolu'daki en eski değil, toktur. Bu sebeple tokmaklara bu örneği Artuklular'a ait, Mardin Ciz-re Ulu Camii'nin kapı kanatlarında isim verilmiş olabilir.

yer alan ejder figürlü tokmaktır. Tokmak, 13. Yüzyıl'ın başlarına tarihlenir. Çift kanatlı kapının bir kanadı bugün Türk İslam Eserleri Müzesi'nde, diğer kapı kanadı Kopenhag'daki David Koleksiyonu'nda sergilenmektedir.

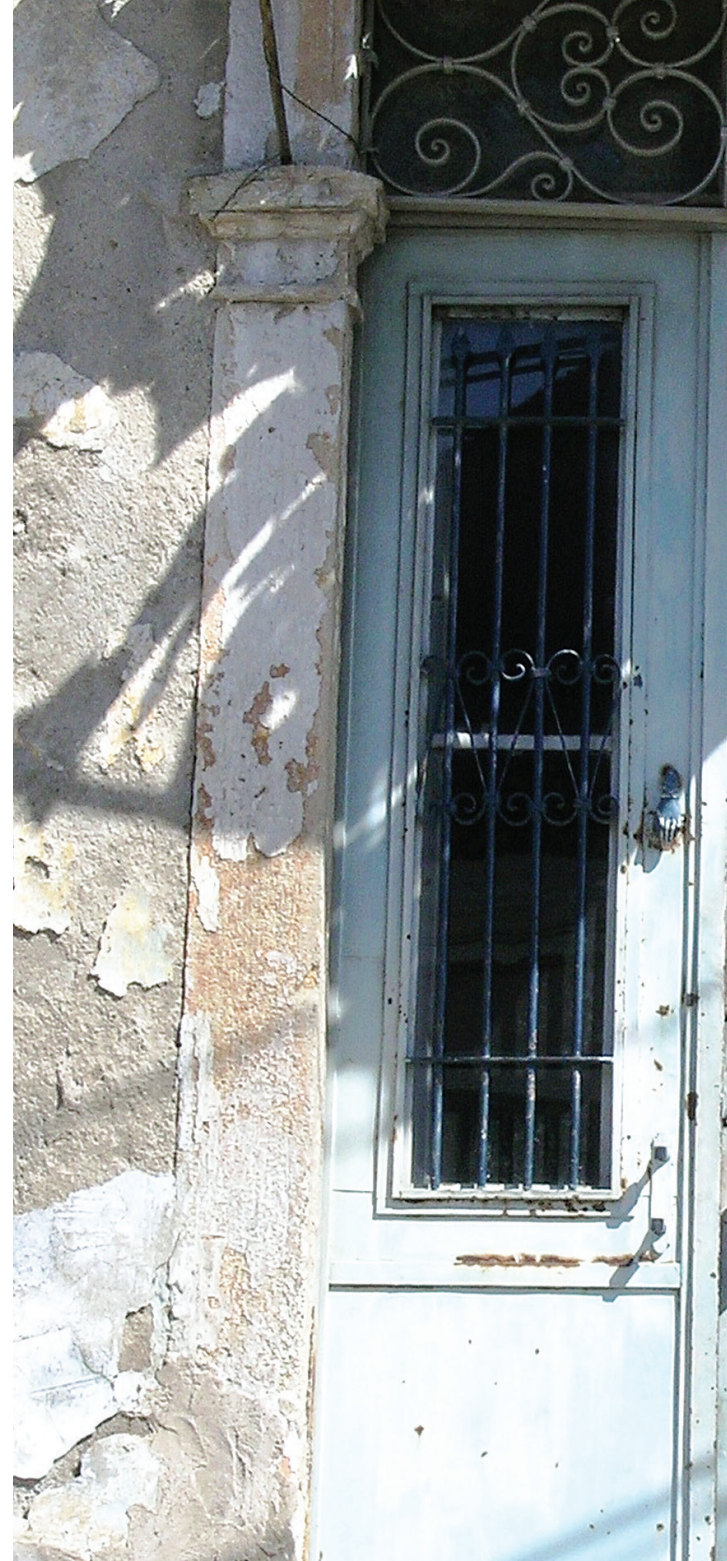
Kapı tokmakları ve halkalarının mimari yapılarda sıklıkla kullanılması ve bir sanat haline gelmesi Osmanlılar Dönemi'nde gerçekleşmiştir.

Kapı tokmakları, bugünkü zil işlevini görmektedir. Gelen kişinin ev sahibine sesini duyurabilmesinin habercisidir. Karşılıklı iki madenin birbirine teması ile çıkan ses tiz

Kapı halkaları ise dışarı çıkarken kapının çekilerek örtülmesini sağlama amaçlı yapılmıştır. Bir nevi kapı kolu görevi görmektedir. Halkalara işlevinden ötürü "çekecek ve şak şak" isimleri verilmiştir. Bu isimler kullanıldıkları bölgelere göre değişiklik göstermektedir.

Halkaların en erken tarihli olanı Çin'de Tao -Tieh olarak isimlendirilen ağızda halka tutan bir masal yaratığı başı şeklinde tasvir edilmiştir. Anadolu'da ise 13. Yüzyıl'ın ilk yarısından itibaren kullanımı görülen halkalar 21.Yüzyıl'a kadar her dönemde kullanımı devam ettirmiştir.

Maden ustasının hünerini ve sanatını ateşin kızılığında dile getirdiği tokmaklar pirinç ve tunç malzemeden, halkalar genellikle demir malzemeden yapılmıştır. Yapım tekniği tokmalarda "döküm" halkalarda "dövme" tekniğindedir. Tokmak ve halkalar kazıma, kabartma ve delik işi teknikleri

kullanılarak süslenmiştir. Tokmaklar, üst bölüm, gövde, alt bölüm; halkalar ise göbek, kanca ve kulp bölümlerinden oluşmaktadır.

Tokmak ve halkalar kullanıldıkları coğrafyaya özgü kullanıldıkları

mimari yapıya özel tasarlanmışlardır.

Basmane, Kemeraltı, Göztepe, Güzelyalı, Mithatpaşa, Konak, Alsancak'ta fotoğrafladığımız İzmir evlerindeki tokmaklar geometrik biçimli, bitkisel biçimli ve figürlü olarak tasarlanmıştır.

En sık karşılaştığımız figürlü tasarım el biçimli olanlardır. Bu tasarım Fas'ın başkenti Marakeş'teki bir ev örneğinden yola çıkılarak Fatma'nın eli diye kabul edilmiştir. İlk zamanlarda Avrupa'dan ithal edilen bu tasarıma sahip tokmak sonrasında yerel üretimi yapılmasıyla Anadolu coğrafyasındaki her bölgeye yayılarak dönemin modası haline dönüşmüştür. Bu figürlü tokmağın sıkça kullanılmasında Fatma'nın elinin uğuruna ve koruyuculuğuna inanılması, gelen kişinin bu ele dokunması ile hane halkına kötülük yapamayacağı ve elin haneyi koruyacağı inancı etkili olmuş olabilir.

Biçimsel olarak sağ ya da sol elin bilekten başlayarak dıştan görünüşü ile verilmiştir. Tok bir sesin çıkması için de avucun içine yandan bakıldığında görülebilecek biçimde küçük bir top yerleştirilmiştir. Bilek kısmından kapıya sabitlenen el sallanır biçimdedir. Bazı örneklerde kolun bilekle kesiştiği yerde giyilen kıyafetin kumaş kıvrımları da işlenmiştir. Çoğu zaman yüzük parmağında ya da orta parmakta yüzük kullanılması dikkat çekicidir. Bu yüzüklerin anlamı da evde oturan kişinin nişanlı ya da evli olduğunun ifade edildiği şeklidir.

Sık kullanılan diğer bir figürlü tasarım ise kartal figürüdür. Şaman inancına göre kartallar tanrının elçisidir. Bu inanış Yakut Türkleri'nden Orta Asya Türklerine, İslamiyet'in kabulü ile de geniş bir coğrafyaya yayılmıştır.

Kartal figürüne, koruyucu ruh, göklerin hâkimi, özgür-

lüğün sembolü, gücün simgesi, nazarlık, tılsım, gibi anlamlar yüklenmiştir. Kim bilir evine tokmak olarak kartal figürünü seçen kişi hangi anlamı dileyerek bu figürü seçmiştir.

At nalı, U ve L şekilli, Antik Dönem'de üretilmiş erzakların saklandığı küplere yani pitoslara benzetebileceğimiz, geometrik biçimli tasarımların yanında birbirine düğüm yaparak iç içe geçmiş palmet motifli, volütlerle süslenen, küçük kabalarla hareketlendirilen simetrik olarak kullanılan kıvrımlı C'lerle birlikte hem bitkisel hem de geometrik biçimli süslemelerin hakim olduğu, tokmak örnekleri de bulunmaktadır.

Hayatımızın ve kültürümüzün bir parçası olan kapı tokmakları ve halkaları yaşamışlıkların, zaman zaman mutluluğun zaman zaman hüznün habercisi olmuşlardır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte geleneksel evlerimizde tok ve tiz ses çıkaran tokmak ve halkalar yerini bin bir çeşit melodi içeren yapay, ruhu olmayan mekanik bir sisteme bırakmıştır.

Ateşin sıcak kıvılcığında bir ustanın teri ve hünerli elleriyle şekillenip hayatımızda iz bırakan geleneksel maden sanatının ve kültürümüzün temsilcisi olan kapı tokmakları ve halkalarını yeni nesile tanıtip yaşatabilmek umuduyla...

Körfez vapurları

Halim YAZICI

"benden önce ölme/ teldeki anne kuş/ masallarım var/ anlatacaklarım bitmedi/ sen de biliyorsun/ yağmurlar da/ ayrılıklar tamamlanmadı/ buzullar koparken bedeninden/ kavuşmadı vapurlar/ çırpınan nefesine henüz."

Gerçekte her birinin incinen yüz kıvrımlarıyla, teninden gözbebeklerine kadar uzanan insan sevgisiyle yaşayan, nefes alan, her biri kırılğan bir üveyik kuşu kanadı gibi süzülen hüznleriyle yaşamımızda ne de çok kimlikleri vardır Körfez Vapurları'nın. Bir bakmışsınız gün batımında güverte-desiniz, sakın bir begonvil gibi durmuştur ellerinizde zaman... Ama o da ne, körfezin sarı, mor deli çizgileri arasında bir yunus size eşlik etmekte. Ömrünüzün belki de en acımasız günlerinden birini yaşamaktaydı-

ardındaki gökkuşağının çılgın renkleri, yaşama ve onun getirdiği tüm güzelliklere sınırsız sarılmakta sonsuzluk denizinde.

Her genç kızın ince boynu sorar/ -deniz nerede biter sevgilim?/ bu soruyu gülün ömründe/ yalnızca bir balığın pulu yanıtlar/ -vapurların gökyüzünü öptüğü yerde/ desem şiir olmaz demesem öldüm.

Acemi adımları güvercinlerin, çocuk gözlerinin telaşına karışırken, şiirin incelikleri, bir insanın inceliklerine karışıyordu Konak İskelesi'nin ıssız bir köşesinde. Kimse bunun farkında değildi. Olamazdı da zaten. Çünkü herkesin o kadar çok söyleyeceği "ben"le başlayan cümlesi, "ben"le biten şiddet kurmacası vardı ki.

Kimsenin vakti yok incelikleri düşünmeye... Gülten ustanın yıllar önce dediği gibi; Bu yüzden körfez vapurlarının kıyındaki beyaz dumandan gölgeliklerinin üzerinde dolaşan martıların ayak izleri beni aşkın sonsuz derinliklerine götürdü. Bu yüzden her iz, gölgenin bıraktığı yeni izleri, her gölge ise yeni aşkları kovaladı durdu. Ama bütün bu olup bitenden haberi olan yalnızca nazlı bir ses gibi sessizce dolaşan körfez vapurlarından başkası da değildi. Olamazdı da. Çünkü onlar, ana gibi sizi kucağınıza alan, denizin tuzuyla, ahşap gövdelerinin babacan koruyuculuğuyla sizi kollayan ve deli martıların pike dalışlarıyla gevreğinize ortak olan yeni şiirlerden başkası değildiler.

nız az önce. Bütün renkler dağılır birden. Kalan, yunusun aniden var olan eşsiz bakışı, hayallerinizden tutuşu, sizi alıp körfezin derinliklerine götürüşüdür.

Hırlardan arınmış, insanla var olan ve insani değerleri taç edinen bir eylem, yaşam biçimi ve ilkeleri varken, bakıyorsunuz, ne varsa ihtiraslarda, ne varsa "ben" egolarının törpülediği bir yaşam, başat olmuş hayatınızda.

Hayatı kuşatan bu hırs ve şiddetli benmerkezci tuzaklar, dünyayı algılama biçimi, acımasızca kendini sokan akrepler gibi zehir zemberek bir ömrü sunmakta.

Oysa körfez ve onun sevgilileri tüm bu kötülüklerden uzak, sakın ve derin sessizliğiyle nefes almakta usulca. Derin yalnızlığının

Annem, elimden tutup ilk adımlarımı atmaya başladığım yıllarda, öyküleri yağmura ve sığındığımız bulutların ellerine henüz güvenimiz tükenmemişti.

Arkadaşlarımız, "arkadaş" olmanın tenini usul usul okşuyordu henüz.

Evlerimizin salonlarında, büyük leğenlerde yüzdürdüğümüz vapurların ve kırmızı beyaz pikaplarda kolunu kaldırarak önce sağa doğru çekerek çalıştırdığımız ve plajın üstüne değince iğnenin ince beli, o müthiş cızırtısının kulaklarımızda bıraktığı ilk pikabın, ezginin aşkı mıydı beni vapurların ıslak, kumral saçlarıyla buluşturan.

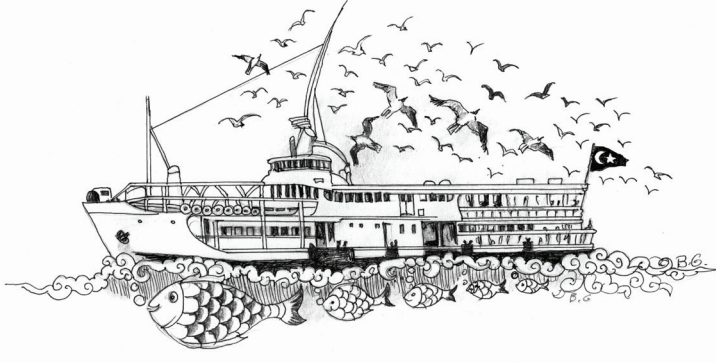
Müziğin sonsuz rengi kalbimde titretmeye başladığında, anladım ki dünyanın içinde başka bir dünya, dizinin içinde başka bir dize var.

O zaman anladım ki, her aşkın içinde başka bir aşk, her martının ayak izinin içinde başka bir ayak izi gizliydi.

Küçük ayrıntılardan söz edeceğim, hepimizin her gün baktığı, kimimizin gördüğü, kimimizin ise görmezlikten geldiği küçük insanlardan, küçük deniz kabuklarının ayrıntısından belki de.

Çatalkaya, bin yıl önce yüzüne yakıştırdığı gülümsemesiyle, sınırsız dokunuşuyla körfeze, bir dağın alçakgönüllü varoluşunu resmediyordu martılara.

Kaptan kediler, çocukların masallarına bıraktıkları tırnak izlerini toprak ananın yendi yarattığı hatmi renkleriyle bir uçtan bir uca taşıyordu insan kalplerine vapurların.

Biraz dikkatlice baktığınızda, her birinin kalbinin olduğunu, bu kalbin ince bir tülle öpülmeye hazır olduğunu, nefes alırken ılık bir dağın serinliğini yanağınızda hissettiğini göreceksiniz. Ellerinin öpe hohlaya ısıtılarak yılların yorgunluğunu ancak giderebilirsiniz onların. Saçlarını okşayarak, yunusların aşkını aşkınıza katarak, bacasından sarkan hüznün yakıcı kokusunu ciğerlerinize çekerek ancak ortak olabilirsiniz öykülerine onların.

Ağır demir kokusunu içlerinde saklarlar. Denizlerin müziğine ve aşkın ılık yalnızlığına gölge düşürmemek için gizlerler ağır metal damarlarını, kılcal damarlarını usulcacık örterler kapılarının gizemli adlarıyla. Çocukluğumuz... Uçurtmalarımız, önlenemez özgürlük tutkumuz. Kuyruklarına bağladığımız jiletlerle diğer rakip uçurtmaların iplerini kesme çılgınlığı. Kirlarda, papatyalar peşinde koşan çılgın kanatlı şeytan uçurtmaları. Mavi bir özgürlüğün sonsuzluk şarkısını hangimiz söylemedi ki. Mahalle aralarında elim sende, birdirbir sevincimiz yaşadığımız o güzelim hayallerimiz hangimizin kalbinde yeni uçurumlar açmadı ki.

Şehre gelen o ilk beyaz perdenin, mum ışığında gözlerimizi nasıl da fal taşı gibi açtığını, bu sevinci yaşayan yanaklarımızın kan kırmızıya nasıl dönüştüğünü hangimiz unutabiliriz. Bir avuç kâğıttan hayalin peşinde yıllarca ne güzel koştuk. Hayallerimiz, hep bir adım önümüzden gitmedi mi adımlarımızdan. Yarını kurma mücadelesinde hayallerimize sahip çıkıp hep bir imkânsızın peşinde koşturmadık mı yıllarca.

Her şeye rağmen ellerime bulaşan köpükleri öpe koklaya ilerliyordu zaman. Saate baktığımda bu gerçeği yeniden yaşamaya başladığımı anımsadım. Çünkü hiç ilerlemiyordu aslında körfezde zaman. Bunun nedenini asla kimse bilemedi. Kendini gizlemeyi, bir serçenin şarkılarını gizlemeyi bildiği kadar iyi biliyordu. Kucağında taşıdığı vapurların ahşap metal gövdeleri değil, onların nefesleri, duyguları, acıları, sevinçleri, ayrılıkları ve aşklarının gizemli öyküleriydi yaşananan.

Kimi kez eski bir gramofon ezgisi sarardı güvertenin tahta kalbini, kimi zaman ise iş-

ten yeni çıkmış genç aşıkların buluştukları ve yirmi dakikalık gizli sevinçlerin yaşandığı dizelerden oluşan plak kadar kırılmalı zamanı vapurların. Size düşen farkında olmadan bütün bu olup bitenlerin biletini almanız, güvertede yer kapmanız, olmadı cam kenarından Çataalkaya'nın memelerinden ufka bakarak, yeni düşlerin yeni renklerine dalmanız.

Bu düş denizinde yüzerken unutmayın, mutlaka yanınızda bir de ay olsun, başında da Çandarlı Ovası'ndan topladığınız papatyalar. Sonra Homeros ne der diye düşünürken bakmışsınız duman dağılmış, denizlerin elini soğuk emirler kesmiş, Bergama Vapuru ellerini yüzüne kapatmış kan ter içinde bunca yükü nasıl taşıyım diye düşünür olmuş.

Bu yüzden her yağmurdan önce ellerimi yıkarım. Yıkarım ki yağmur ellerimi daha iyi görsün. Sıcak bulutlar, soğuklarıyla çarpışsın, toprak bizimle aynı yatağa başını koyarken gözleriyle bir kediyle çarpışsın.

Bunlar olurken sessizce yıldırım düşün ellerimize ve cebimizdeki ılık toprak kokumuza. İşte o zaman her sabah yeniden yıkanacağız derin yalnızlıklarımızda. Bunu ne zaman mı anladım? Belki bu sabah artan gökkuşağı renginden. Belki ayaklarımla tenini kovalayan Tarçın'ın sessiz adımlarından. Belki hiç birinden.

Ama Körfez Vapurları'ndan emin olduğum bir şey var. O da Sokrates'in baldıran zehrini içerken hâlâ yeni bir şeyler öğreniyor olma bilincinin aydınlığıdır ortalığı yenden ve durmadan aydınlatan. Bergama Vapuru'nun yorulmamasının asıl nedeni budur.

Bu yüzden düşündüm ve aklıma ilk kez gelen bir şeyi yaptım bu akşam. Bu akşam ilk kez uçurtmamı almadan geldim başucuna şiirim. Kasnağı kargıdan, pelikanı hamurdan, gönyesi yağmurdan değildi çünkü tuşları piyanomun. Ben de işte tam da bu

yüzden terk ettim ne varsa uçurtmama ve ne varsa rüzgârına dair O'nun. Kızacağımı bilerek aldım bütün bu kararlarını ölümün. Kırangıçların, çekirgelerin, kır çiçeklerinin benim yüzüme bir daha bakmayacağını bilerek çürüttüm yıllarca cebimde sakladığım bütün erik kokularını. Üniversitede, kampüs bahçesinde, zeytin ağaçlarının gölgesinde okuduğum kitaplar kadar, senin kadar gerçekti. Ne yapsam, nasıl çırpınsam bir daha geri gelmeyeceğini bildiğim bir anneanne masalıydı yaşadıklarımız. Buna rağmen uçurtmamı bu akşam almadan geldim. Daha doğrusu kuyruğuna astığım jilet keskin çıktı, ellerimi kestim. Bundan böyle uçurtmamın kuyruğuna astığım jiletin rengine daha dikkatli bakacağım. Maviye çalışırsa tamam, mor ötesi ise, bir düşüneneceğim. Belki de iki kez. Ellerimi katanan jiletin pasından yorulduğum açıkçası. Ne zaman körfezin bir ucundan bir ucuna geçsem, hep bir diken olup karşıma çıkıyor hayalleri çocukluğumun. Hangi körfez olduğu önemli değil.

Örneğin Bergama'da, Maltepe'nin mağarasına girsem, yeniden çalılar ve kuşları sığırtmaçların bir daha kanatsa çocuk bacaklarımı. Kalbim kanasa bir daha başucunda sevgilimin. Telefon mitosundaki aslan yense ölümü Asklepion'da yılanlı mozaik atlaslı peleriniyle bir eski şiire dönüyor kalbim;

bu seferlik affedin/ sokaklar bekliyor beni/ kediler, çöp tenekeleri/ deniz fenerleri, dostlarım/ istakoz kokusu, güvercinler/ saat kulesi, kediler/ isparozlarla buluşacağım iskelede/ az sonra sevgilimle/ bir sürü göz vardır yine gözlerinde/ yalanım varsa söylesin kantar karakolu/ ilk hedefimiz akdeniz şahidimdir/ fotoğrafçı mustafa polis değil miydi?/ afişlerini çaldığımız yılmaz güney/arkadaşımız değil miydi?/ 74'de sinemalar daha beyaz/ ölüm yakın/ dergiler bayrak / ellerimiz mahir, sıcak/ sokaklar bekliyor beni/ kaldırım taşları, yakamozlar/ şiir sancıları, dilenciler/ bu seferlik affedin/ hoşça kalın.

Halkapınar Gölü ve çevresi

Yitik Göl

Hüdaî ÜLKER

Halkapınar istasyonu günün her saatinde yolcularla dolup taşıyor. Binlerce insan metrodan iniyor, biniyor. Yollardan binlerce araç gelip geçiyor, yani Halkapınar arazisi günümüzde büyük bir hareketlilik içinde. Oysa bir zamanlar burası ıssız bir göldü.

İzmir'de bu gölü benden daha iyi hatırlayan ve benden başka bu gölün suyuna giren kimse-ler var mıdır acaba? Kuşkusuz vardır. Mesela benim okul arkadaşlarım. Yani TCDD Halkapınar Çırak Okulu'nda okuyan büyüklerim ve yaşıtlarım bu gölü gayet iyi hatırlarlar. Bu gölü hatırlamak için göle yakın semtlerde yaşamış olmak veya en azından gölün olduğu yıllarda buralardan gelip geçmiş olmak gerekirdi. İzmir'in uzak semtlerinde yaşayanların Halkapınar Gölü'nü görme şansları da olmamıştır. Halkapınar Gölü'nü çok az kişi hatırladığı için, şimdilerde bu gölden söz edilince, hemen herkes, bir zamanlar Halkapınar Su Fabrikası arazisi içinde bulunan ve 'Diana Hamamları' ismiyle tanınan gölü anlıyor.

Bizim bu yazıda anlatmaya çalışacağımız göl Halkapınar tren istasyonunun, yani şimdiki Metro İstasyonu'nun yanındaki göldür. Belki şimdilerde inanılması güç ama burada bir göl vardı. Hatta burada, Basmane istikametinden bakınca Halkapınar İstasyonu'nun sol tarafında kalan küçük bir göl daha vardı ama bu küçük göl konumuz dışı. Bizim anlatacağımız istasyonun sağında kalan büyük göldür. Yalnız bu küçük göl hakkında bir anımı anlatmadan geçemeyeceğim: Bir gün ders arasında bir arkadaşım bu gölün kıyısında geziyorduk. Kenarda duran bir sal gördük. Ben sala bindim ve suyun ortasına doğru gitmeye başladım. Az sonra sal batınca elbiselerimle suya atladım ve yüzerek kıyıya çıktım. Neredeyse 50 yıl önceki bu anımı hala dün gibi hatırlarım. Günümüzde Halkapınar İstasyonu günün her saatinde yolcularla dolup taşıyor. Binlerce insan metrodan iniyor veya metroya biniyor. İstasyonun önündeki yollardan binlerce vasıta gelip geçiyor, orada bulunan otobüs duraklarından otobüslere biniliyor, az ilerdeki spor tesislerine binlerce insan gelip gidiyor. Yani Halkapınar arazisi günümüzde büyük bir hareketlilik içinde. Oysa bir zamanlar burası ıssız bir göldü. Suların içinde sazlıklar vardı, sazlıkların arasında ve ağaçlarda çeşitli kuşlar yaşıyordu. Az ilerde gölün kıyısında Mersinli korusu vardı. Yani şimdilerde İzmirliilerin özlediği

1864 yılında inşaatına başlanan İzmir - Kasaba demiryolunun Halkapınar istasyonundan açılan 8 km. ek bir hat ile Bornova İzmir'e 20 Temmuz 1865 günü bağlanmıştır.

Halkapınar istasyonu ve sandal ile dolaşılan göl. (~1870)

1930 selinden sonra Halkapınar çok geniş bir bataklık durumundaydı. Belediye'nin en büyük sorunlarından birisi de bu sahayı kurutmaktı.

Halkapınar'da Bataklık Kurutma Çalışması (1930)

harika bir doğa parçasıydı burası. Ama bu harika doğa yok edildi. Göl doldurulup kurutuldu, koruluğun ağaçları kesildi ve kuşlar çekip gitti. Göl, Halkapınar İstasyonu'nun hemen kenarından başlıyordu ve güneye doğru genişliyor, doğuya doğru uzuyordu. Gölün batı kenarında TCDD Halkapınar Deposu, güneyde 2823 numaralı sokak ki bu sokak az ileride Kamil Tunca Caddesi oluyor ve bu güzergahtan o zamanlar bir demiryolu geçiyordu, doğuda Fatih Caddesi, kuzeyde Halkapınar İstasyonu ve devamında Mersinli koruluğu vardı. Göl bu sınırların içindeydi. Halkapınar Tren İstasyonu ile göl arasında bir patika yol vardı. Bu yolla göl kıyısından gide gide Çamdibi ve Mersinli'ye varılırdı. Bu yolun üzerinde suya girmeye müsait yerler vardı. Ben buradan, 1962 veya 63 yılında, bir veya iki kere suya girdiğimi anımsıyorum.

Su tabii ki kirliydi ama çocukluk işte. Bizlerin asıl yüzmeyi öğrendiği ve doyusuya suya girdiği yer Halkapınar Çayı idi. Bu çay Halkapınar Su Fabrikası'ndan çıktıktan sonra, yanındaki sokakla birlikte denize kadar gidiyordu. Bu sokakta üç tane fabrika vardı: Basma Fabrikası, Yün Mensucat ve Pamuk Mensucat. Bu işletmeler Halkapınar'ın can damarıydı ve bu sokak bu fabrikalar sayesinde günün her saatinde hareketliydi. Evet, Halkapınar Çayı'nda suya girerdik, o tertemiz sulara saatlerce yüzerdik, yüzerken bu çaydan su içerdik. Bunlar benim İzmir'de yaşadığım en ilginç ve en güzel anılarımdır. Halkapınar Su Fabrikası'ndan çıkıp denize dökülen ihtiyaç fazlası sulara insanlar uzun yıllar serinlediler. Bizim nesil bu çayda yüzen son nesildi. 1960'ların sonuna doğru, oraya bir çöp fabrikası kurulunca Halkapınar Çayı'nda suya girmek tarihe karıştı. Zaten o su bolluğu da günümüze kadar gelemezdi.

Biz dönelim yine Halkapınar Gölü'ne. Gölün yaşamını sürdürdüğü yıllarda çevresi bomboştur. Sadece güneybatı tarafında çok amaçlı bir bina vardı. Bu binada çeşitli toplanmalar ve düşünler yapıldı. Bu gölle günlük yaşamda en çok haşır neşir olanlar TCDD Halkapınar Deposu'nda çalışan işçilerdi. TCDD işçileri öğle paydoslarında gölün kıyındaki sahada futbol oynarlardı ve top ara sıra göle kaçardı. Top göle kaçınca oyuncularlardan biri topu gölden çıkarmak zorundaydı bu nedenle göle girerdi. Halkapınar Gölü üzerine şimdiye değin bildiğim kadarıyla iki kitap yazılmıştır. Bunlar, Ahmet Hâşim'in 'Göl Saatleri' ve Ahmet Günbaş'ın 'Yitik Göl' kitaplarıdır. Ahmet Günbaş'ın bir masal gibi sihirli ve bir polisiye roman gibi heyecanlı kitabında, diğer olaylarla birlikte Yitik Göl'ün öyküsü de anlatılır, bu gölün makus tarihi gözler önüne serilir. Gölün can damarı olan çayların göle akışları kesilince göl için sonun başlangıcı olur. Bir de 1971 yılında Akdeniz Oyunları'nın İzmir'de yapılması gölün sonunu daha çabuk getirmiştir. Gerçi gölün bulunduğu sahaya spor tesisleri inşa edil-

Bataklık kurutulduktan sonrası.

mesi projeleri 1950'li yıllarda başlamıştı. Arşivimdeki gazetelerden Halkapınar'da spor tesislerinin inşa edileceği haberlerini 1957-58 tarihli gazetelerden okumuştum. Daha o zamanlar küçük olan Alsancak Stadı'nın yerine Halkapınar'a büyük bir stat inşa etme projesi vardı. Fakat o eski plan ve projeler belki bu denli acımasız değildi. Eski projeler uygulanıyorsa belki gölün bir kısmı ya da tamamı kalabilirdi. Bunu sadece tahmin ediyorum daha doğrusu 'keşke Halkapınar stadı 50'li yıllarda inşa edilseydi' şeklinde bir düşünce vardı içimde. Belki şimdilerde Halkapınar bambaşka görünürdü. Benim okulum TCDD Halkapınar Deposu'nun içindeydi. Bu okulda 1965-69 yıllarında her gün gölü izleyerek okuduk. Teneffüslerde ve öğle paydoslarında gölün çevresinde gezerdik. Sınıflarımız göle bakıyordu ve bu manzarada okumuş olmak bizler için bir ayrıcalıktı. Son sınıfa giderken

gölün doldurulmaya başladığını görmek ise bizler için çok üzücü olmuştu. Yazıyı noktalarlarken şöyle bir öneri getirmek istiyorum: Günümüzde İzmir'in büyük çoğunluğu bu gölün bir zamanlar nerede olduğunu bilmiyor.

Gençler zaten hiç görmedi. Yetişkinler de su fabrikasının içindeki Diana Hamamları ile Halkapınar Gölü'nü karıştırıyor. O zaman gölün olduğu yere bir levha dikilsin ve üzerine gölün bir görüntüsü resmedilsin veya temsili bir resmi çizilsin. Resmin altında da göl hakkında kısa bir bilgi olsun. Bu gölü bir zamanlar bilerek yok ettik. Şimdi bu gölün itibarını iade etme vakti geldi. Gölün kendisini zamanımıza kadar getiremedik. Hiç olmazsa orada gölü hatırlatan bir levha dursun. Sanıyorum Halkapınar Gölü'nün anısı için yapabileceğimiz en güzel davranış bu olabilir.

İzmir Atatürk Müzesi

Ahmet Gürel

İTK Uşakizade Köşkü Md.

İzmir Atatürk Müzesi'nin üst katı tamamen kagir duvarlara dönüştürülerek, ömrüne yeni yüzyıllar katıldı.

Son KNK'da, Gazi'nin Naim Palas'taki (Günümüz İzmir Atatürk Müzesi) 38 gün misafirliğini anlatmıştım. Bu süreç; Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa ve Latife Hanım'ın boşanmasından sonraki misafirliğini kapsamaktadır. Atatürk'ün 16 kez İzmir misafirliğinin dördüncüsü İzmir'in kurtuluşuna rastlar. 10-11-13 Eylül arasında Karşıyaka İplikçizade Köşkü'nde

geceleri kalırken, gündüzleri de Naim Palas'ı çalışma mekanı olarak kullanmıştır. İzmir yanmaya başlayınca, yani 14 Eylül sabahı Uşakizade Köşkü'ne kalıcı olarak karargâhını taşımıştır. Gazi, 10-17 Şubat 1923 tarihleri arasında gündüzleri Naim Palas'ta, geceleri ise Uşakizade Köşkü'nde İktisat Kongresi için hazırlık yapmıştır. 19 Mayıs 2012 tarihinde, Konak Belediyesi'nce

“Fotoğraflarla Gazi İzmir’de” albümüm, 09 Eylül 2013 günü ise İzmir Büyükşehir Belediyesi (APİKAM) tarafından “Gazi’nin İzmir Anıları” kitabım basılmıştır. Bu konuda daha geniş detayları o kitaplardan okuyabilirsiniz.

İzmir Kordonboyu Atatürk Caddesi’ndeki günümüz İzmir Atatürk Müzesi, 1875 yılında halı tüccarı Takfor tarafından ev olarak yaptırılmıştır. 13 Ekim 1926 tarihinde, köşk İzmir Belediyesi tarafından satın alınmış ve Atatürk’e hediye edilmiştir. 28 Aralık 1972’de bina restore ve tanzim edilerek, 29 Ekim 1978 tarihinde “Atatürk ve Etnografya Müzesi” olarak ziyarete açılmıştır. 13 Mayıs 1988’de müzenin adı “Atatürk Müzesi” olmuştur.

Bina Osmanlı ve Levanten mimarisi karışımından meydana gelen Neoklasik tarzda bir yapıdır. Bodrum, zemin, 1. kat ve çatı katından oluşmaktadır. Dikdörtgen planlı arka cephesi revaklı, avlulu 852 m²’lik bir alanı kaplayan kagir bir yapıdır.

19 Mayıs 2015 tarihinde yeniden restore edilen İzmir Atatürk Müzesi’nin yeni halini sizlere anlatayım. Bu anlatımımı övünçle ve de izin vererseniz biraz da kendime paye çıkararak anlatayım. 3,5 yıl kapalı olan Atatürk Müzesi’nde Kültür Bakanlığının oluruyla tam 3 yıl danışmanlık yaptım. Yaşanan güzellikleri sizlere naklediyim.

Zemin katın girişindeki sağdaki oda, sinevizyon odası olarak düzenlendi, benim fotoğraflarımla ve bulunan filmlerle oluşan “Akgün- Karagün” filmi sürekli izlenmektedir. 20 kişilik oturma grubu ile gelen misafirlere müzeye ve İzmir’e adeta hoş geldin denmektedir. Girişin sol tarafında yer alan, 1998’den günümüze 7 kez sergi açtığım devasa sergi salonuna girersek, 15 panoda Atatürk’ün hayatını benim fotoğraflarımla izleme olanağını bulacaksınız. Türkçe-İngilizce bilgilerin yer aldığı bu panoların ara-

sına yerleştirilen TV’lerden 6’şar dakikalık konu ile ilgili belgeselleri izleyeceksiniz.

Girişin karşında yer alan eski idari odaları da seyre açmaya karar verdik. Soldaki odaya, üst katta yer alan rulet masası ve etrafında 12 adet Cosmos marka sandalyeyi yerleş-

tirdi. Maun sandalyelerin arkalılarındaki çini plakalar üzerinde Shakaspeare’nin eserlerinden kimi sahneler canlandırılmıştır. Görülmeye değer bir oda oldu...

Girişin karşındaki odada bir masa etrafında beş komutan heykeli yapıldı. Bu benim

hülyamdı, kabul gördü, bakanlığa müteşekkirim. 1924 yılı İzmir Ordu Evi’nde “Harp Oyunları” sırasında çekilen bir fotoğraftan esinlenerek, Gazi Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa, Fevzi (Çakmak), Kazım Karabekir ve Fahrettin (Altay) Paşaların heykelleri yapıldı. Karı koca Heykeltıraş İşçanların yaptıkları silikon heykeller için 200’e yakın fotoğraf verdim. Bu fotoğraflara bakılarak, yapılan bu eser, İzmir için çok özlenen bir yapıt oldu. Bu odaya 31 metre karelik Isparta halısı yerleştirildi.

ŞAHIN İZMİR ZİYARETİ

Birinci katta Atatürk’ün kullanım odaları bulunmaktadır. Bunlar; çalışma odası, yatak odası, berber odası, yaver odasıdır. İran Şahı Pehlevi için eskiden düzenlenmiş olan yatak odasına yerleştirilen TV’den Şahın İzmir ziyaretlerini izleyeceksiniz.

Ana salondaki camekânlara, Atatürk’e ait başka müzelerden getirilen elbiseler yerleştirildi.

Bu kattaki bir oda, “Gazi’nin İzmir Günleri” odası olarak, diğer oda ise “İzmir İktisat Kongresi” odası olarak tefriş edildi. Her iki odaya bilgi panoları ve sunumları yerleştirildi.

Toplam 25 panonun ve 6’şar video sunumunun metinleri ise DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü’nce yazıldı.

Bu müzenin 3,5 yıl kapalı kalmasını, bir mühendis olarak anlatarak makalemi bitiriyorum. Kordonboyundaki binalarda zemin sorununun varlığı bilinmektedir. İzmir Atatürk Müzesi’nin üst katı tamamen kagir duvarlara dönüştürülerek, ömrüne yeni yüzyıllar kattı. En üzüldüğüm ise kapı önünde miting yaparak, restorasyonu geç bulan arkadaşların müzenin yeni halini gezmemiş olmalarıdır...

Kış aylarında, tembel İzmirli’lere; Latife hanım evinden başlayarak, İzmir Atatürk Müzesi ve İTK Uşakizade Köşkü’nü gezdirmek istiyorum. Saygılarımla...

Konak'ta Ab-Hayat Taşları

Dr. Aygöl Uçar

Sanat Tarihçisi

Vezir Suyu'nun 17. Yüzyıl'ın ikinci yarısından itibaren, Osmanağa Suyunun da 18. Yüzyıl ve sonrasında İzmir'in susuzluk sorununu çözen esas şebekeler oldukları biliniyor.

İnsanoğlunun yaşamını sürdürebilmesi için aldığı nefes kadar öneme sahip diğer bir madde de sudur. Tarih boyunca suyun temiz olarak kullanılması, saklanması ve dağıtılması amacıyla çeşme, sebül, sarnıç, şadırvan, havuz, su kemeri, su terazisi, hamam gibi çeşitli su yapıları inşa edilmiş. İçmede ve temizlik ihtiyacının karşılanmasında akan suyun tercih edilmesi, çeşme mimarisinin ortaya çıkmasına ve gelişmesine neden olmuş. Çeşmeler Anadolu Türk mimarisi içerisinde boyut olarak en küçük yapılardan biri olsa da, döneminde insan hayatındaki yeri nedeniyle oldukça büyük bir öneme sahip. Bu küçük mimari unsur genellikle cami, han, medrese, konut gibi yapıların bir duvarıyla aynı zamanda inşa edilerek ya da bu yapıların duvarlarına sonradan eklenerek bağımlı birer çeşme olarak tasarlanmış. Bazen de bunlara sokak köşelerinde, meydanlarda ve avlu içlerinde yapılardan bağımsız olarak yer verilmiş. Suyun kullanıma sunulmasının zor olduğu zamanlarda yerleşim yerlerinin ancak belli noktalarına getirilen su, sonraları şehrin gelişimine paralel olarak meydanlara, mahallelere ulaştırılarak sokak çeşmeleriyle kent dokusunda yerini almış. Hatta bazı varlıklı aileler taşımasının zor olduğu dönemlerde suyu konutlarına kadar götürmüş, bazen konutların dış cephelelerindeki çeşmelerle halkın kullanımına sunmuş, bazen de su sadece konutta yaşayanların kullanımı için bahçelere ve iç mekanlara taşınmış. Konutların hangi cephesinde bulunursa bulunsun bu çeşmelerde lülenin yer aldığı ayna taşı başta olmak üzere hazne ve kitabe gibi çeşmelerin ana şemasında bulunan unsurlara da yer verilmiş.

Su yolları ve su yapıları bakımından zengin

bir alt yapıya sahip olan İzmir'de çeşitli su kaynakları bulunduğu bilinmekte. Karapınar, Akpınar, Kapancıoğlu, Vezir Suyu, Osmanoğlu gibi isimlerle adlandırılmış su yolları ile kentin çeşitli yerlerine getirilen su, çeşitli su yapılarıyla halkın kullanımına sunulmuş. Bunlardan özellikle Vezir Suyu'nun 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Osmanağa Suyu'nun da 18. yüzyıl ve sonrasında İzmir'in susuzluk sorununu çözen esas şebekeler oldukları biliniyor. İzmir Osmanlı Su Şirketi'nin 11 Mayıs 1310 (23 Mayıs 1894) tarihinde resmi olarak kurulmasıyla İzmir'in fakir muhitleri ve yukarı mahalleleri de suya kavuşturulmuş, 20 Mart 1311 (1 Nisan 1895)'de tesislerinin inşasına başlanan Halkapınar Suyu ise evlere kadar götürülmüş. İzmir'de günümüze ulaşabilmiş Osmanlı dönemi çeşmeleri 17. yüzyıl ve sonrasına tarihlendiriliyor. Kentte 17. yüzyıl öncesi çeşmelerinin günümüze ulaşamamış oluşu yangın, deprem gibi doğal afetlerin yanında, bu yüzyılla birlikte kentteki imar faaliyetlerinin yoğunlaşması ve yenilenen kent dokusu karşısında çeşmelerin varlıklarını koruyamaması ile açıklanabilir.

İzmir'de 17. yüzyıl ve sonrasında şehircilik anlamında en çok gelişme gösteren yer İzmir'in kalbi Konak. Bu yüzyıl ve sonrasında burada yeni mahalleler kurulur, yerleşim iç limana yani Kemeraltı'na doğru yayılır. Bu yayılma sırasında çeşmeler de şehrin gelişimine paralel olarak sokaklardaki ve evlerdeki yerini alır. Hacı Osman Ağa'nın Kızıl-Çullu Mevki'nden getirdiği ve İzmir'in muhtelif mahallelerinde yaptırdığı çeşmelerden akıttığı su buradaki bitkilere, hayvanlara, insanlara yani her canlıya ab-hayat olur. M. Aktepe İzmir suları çeşme ve sebilleri ile şadırvanlarını anlattığı ma-

kalesinde Osman Ağa'nın çeşmelerini ve yerlerini bir bir sıralar. Bugün Kemeraltı ve çevresindeki çeşmelerden hangileri O'nun yaptırdıklarıdır acaba?

Bizler Kent Tarihi Birimi çalışanları olarak zaman zaman araziye çıkıp, sokaklarda gezip, geçmişte kayboluyoruz. Bazen havuzlu bahçelerin akmayan fiskiyelerinin şarkısını kamelyalar üzerindeki serçelerden dinliyor, bazen eskimiş cumbalardan 19. Yüzyıl'ın sokaklarına bakıyoruz. Parsellerde çeşme, hamam, çakıl mozaik, daha aklınıza gelecek ne varsa not alıp, fotoğraflamaya, belgelemeye çalışıyoruz. Yine bir gün gezerken akmayan abı-hayatların şırıltısını dinledik. Neler anlattılar neler...

Kemeraltı sokaklarında gezerken gördüğümüz çeşmelerin çoğu araştırmacılar tarafından incelenmiş, belgelenmiş ve tanıtılmıştır. Bu araştırmacılarından Nil Yaprak'ın ve R. Eser Gültekin'in adlarını söylemeden geçemeyeceğim. İşte bu yazımda size hem Nil'in yüksek lisans tezinde, hem de Eser Hoca'nın kitabında bulunmayan birkaç çeşmeyi anlatmak istiyorum. Sokaklarda bulunsalardı çoktan kitaplardaki yerlerini alırlardı ama incelenebilmesi ancak konut kullanıcılarının iznine bağlı olduğu için kısmet banaymış. Özel mülk içerisinde bulunuyor olsalar da tanıtılması çok önemli bence. Çünkü hepsi birer Osmanlı Dönemi çeşmesi. Cephe tasarımları ve süslemeleri anıtsal yapılar bünyesindeki çeşmelerle neredeyse aynı. Hepsinin süslemesinde bitkisel ve geometrik motifler ile mukarnas gibi süsleme

unsurlarından en az birini buluyorsunuz. Hepsinde klasik olarak nitelendirilen motiflerin yavaş yavaş terk edildiği dönemin politikası, ekonomisi ve beğenileri doğrultusunda Batılı motiflerin kullanılmaya başlandığı dikkati çekiyor. Osmanlı'da Batılılaşma Dönemi, Lale Devri (1718-1730) ile başlayan XIX. yüzyıl sonlarına kadar süren dönemi kapsar. Bu dönem Avrupa'nın Barok, Rokoko başta olmak üzere Neoklasik, Ampir ve Oryantalist üsluplarının süsleme motifleri görülür. Bezemelerde en çok "C" ve "S" kıvrımlarına sahip dalgalı hatlar, akantus (kenger) yaprakları, vazo içerisinden taşan çiçek kompozisyonları, meyve tabakları, çeşme nişlerini örten istiridye kabuğu şeklindeki ışınal düzendeki kavsaralar kullanılır.

İşte o dönemden günümüze ulaşan örnekler...

773 Sokak'taki bir konutta bir zamanlar var olan çeşme. O kadar güzel, işçiliği o kadar mükemmel ki çeşmeyi ilk gördüğünüzde anıtsal bir yapıdan buraya taşınmış olmalı diye düşünüyorsunuz. Çeşme, bir zamanlar bir duvarı bahçe duvarına yaslanmış su deposunun bahçeye bakan güney cephesinde yer alıyordu. Dıştan iki kenarının pahlanmasıyla altıgen bir şemaya dönüşen deponun içteki kenarları yuvarlatılmış, oval bir görünüm kazandırılmış. Batı cephesinde, depodaki suyun ne kadar olduğuna bakmak için küçük bir kontrol

penceresi var. Ama geçmişte bahçeyi yeşillendirdiği ab-ı hayatı, lülesi, hatta kendisi bile yok. Bu çeşmeyi anlatırken içimin acıdığını söylemeliyim. Dilimde ise Reşat Ekrem Koçu'nun bir mısrası dönüp duruyor. "Kim çaldı pirinç lülemi? Kim çaldı pirinç lülemi?" Şiir şöyle:

Parıl parıl kalaylı bakır güğümler
Ve parıl parıl çıplak ayaklarında
Sesli takunyaları;
Yüzlerine hayran baktığım,
Avuçlarına dudaklarına

Şarıl şarıl baktığım çocuklar nerede?
Niçin kestiler suyum?
Kim çaldı pirinç lülemi?
Ne zaman nasıl gömüldüm topraklara?
Okunmuyor alnımın yazısı:
"Ve sakahum Rabbühüm şeraben tahu-
ra..."

Duvar yüzeyine gömülmüş çeşme mermerdendi. Bezeme programı açısından Lale Devri özelliklerini taşımakla birlikte İstanbul örnekleri gibi oldukça hareketli tasarlanmıştı (süslemeler fotoğraftan çok iyi görünemiyor, bu yüzden eksik olan kısımlarını da tamamladığım çeşmenin cephe çizimini sizler için ekliyorum) Klasik ve Barok motiflerin bir arada kullanıldığı güzel bir örnekti. Mukarnaslar, palmetler, rumiler, gülbezekler, kıvrık dallar, kıvrık dal ve palmetlerle oluşturulmuş tepelik, akantus yaprağı benzeri yapraklar, ışınal düzendeki çeşme nişi örtüsü... Süslemesindeki çeşitlilik ve fazlalık bu dönem başlayan Batılılaşma Dönemi etkilerini yansıtıyordu. İnşa tarihi ve yaptırımları hakkında herhangi bir bilgi yok ama süsleme programı ve motifler çeşmenin 18. yüzyılda yapılmış olduğunu açıkça ortaya koyuyordu zaten. Bir de Ertan Daş hocamın mezar taşları ile ilgili bir çalışmasından bildiğim iki mezar taşı da bu görüşümü destekliyor. İzmir Ali Ağa Camii Haziresi'ndeki 1744-45 tarihli iki mezar taşı neredeyse bu çeşmenin küçük boyutlu birer kopyası.

Belki ustaları bile aynıdır. Çeşmenin içinde olduğu parseldeki konutların inşa tarihleri kesin olarak bilinemesi de bahçedeki kamelya üzerinden sarkıtılan dökme demirden maşallah nazarlığında 1314/1896-97 tarihi okunmaktaydı (o da şimdilerde yerinde yok). Düşünüyorum, biraz beyin fırtınası. Bu nazarlığın buraya asılması için binanın en geç bu tarihlerde burada olması gerekiyor, o halde konut en geç bu tarihte tamamlanmış olmalı ki o nazarlık buraya asılabilirdi. Tüm bu saydığım bilgileri birlikte değerlendirdiğimde yapının inşa zamanı ile örtüşmeyen çeşmenin başka bir yerde bulunduğunu, konutun inşasından sonraki bir tarihte buraya monte edildiğini ve bu işlem sırasında da çeşmenin iki parçaya ayrıldığını söylemek yerinde olacak. Fotoğraf aldatmasın sakın, taaa 2009 yılından, bugünse üzülerek söylüyorum çeşme bilinmez bir başka yerde.

Keşke diyorum “ne zaman nasıl gömüldüm topraklara” diyebilseydi çeşme, toprağa gömülebilseydi. Öyle olsaydı bir gün ev restore edilmek durumunda kaldığında bahçe düzenlemesi yapılırken bir el mermer kütleyi fark eder, titizlikle topraktan

çıkartırdı. Benim üzülerek bahsettiğim 3-5 cümle yerine, başka bir sanat tarihçisi sevinçle, uzun uzun yazsaydı çeşmenin hikayesini. Keşke bugün yerinde olsaydı, keşke ona baştan çizilen kaderini tekrar tekrar yaşamasaydı.

Diğer bir çeşme Sarmaşıklı Ev’de, yani Konak Belediyesi Radyo ve Demokrasi Müzesi’nde. Bir zamanlar bahçesinde bulunan sarmaşığın neredeyse evin tüm duvarlarını sarmalaması nedeniyle “Sarmaşıklı Ev” olarak nitelendirilen konut, yaslandığı sur duvarı ve süslü mimarisiyle olduğu kadar bahçesinde bulunan çeşmesiyle de dikkati çekiyor. Konutun bahçe duvarı ile organik bir bağ oluşturmayan çeşmenin, konutun inşasından sonraki bir tarihte buraya getirildiği hemen anlaşılıyor. Ayna birkaç sıra bordürle çevrelenmiş, süsleme kompozisyonu da bu çerçeve içine yerleştirilmiş. Kompozisyonun merkezinde güneş gibi ışıldayan at nalı kemer. Kemerin etrafı stilize akant yapraklarıyla bezenmiş. Hemen aşağısında bir lüle. İşte güneş, işte su, işte su ve güneşle hayat bulan yapraklar... Mermer ustası ne de güzel anlatmış doğayı. Bakıyorum hemen bir kitabesi,

bir tarihi var mı? Hayır yok. Hemen aklıma 1738-39 tarihli Odunkapı Camii Çeşmesi, 18. yüzyıl sonları ile 19. yüzyıla tarihlendirilen 816 Sokak’taki çeşme geliyor. Işınsal gelişen niş örtülerinin de yoğun olarak 18. yüzyılda kullanıldığı bilgisi de çeşmenin 18. yüzyılda yapıldığını düşündürüyor.

Diğer bir çeşme 943 Sokak çıkmazındaki bir konutta. Çeşme konutun bahçesinde, hem de hiç aklınıza gelmeyecek bir yerde. Konut girişine ulaşımı sağlayan merdivenlerin hemen gerisinde, giriş sahanlığının alt kesiminde oluşan alanın geniş olan ön yüzünde. Çeşme de konutun duvarları boyanırken boyanmış, bu nedenle başta fark etmiyor, biraz yaklaşıncaya görüyorsunuz. İlk bakışta çeşmenin malakâri tekniği ile yapıldığı izlenimine kapılıyorsunuz. Gözleriniz size oyun oynasa da tırnağınızla hafifçe boyayı kazımanız çeşmenin mermer olduğunu gösteriyor. Aynanın ön kısmında, kavis yaptıktan sonra oval görünümüne bir çıkıntı yapan dekoratif şekilli mermer bir su kurnası da var. Ama asıl dikkat çeken özelliği deposunun yeri. Yaratıcılık ve mekan kullanımı nedeniyle hayretler içindeyim. Kimin aklına gelirdi İzmir’in susuz yaz günleri için suyu burada saklamak? Çeşme aynasına bakıyorum akant yapraklı başlıkları olan birer sütun üzerine oturtulmuş kıvrım kıvrım dekoratif bir kemer (süslemelerin tam okunabildiği cephe çizimini de ekledim sizin için). Kemerin üstünde çeşitli bitkiler, iç kısmında ise bir zamanlar bu bitkilere can suyu veren bir lüle deliği. İnşa tarihi ve banisi hakkında herhangi bir bilgi olmasa da, tasarımı ve süslemeleri dikkate alındığında çeşmeyi 18. yüzyıl ortaları ile 19. yüzyıl içerisine yerleştirmek mümkün.

Yukarıda fotoğraf ve çizimleriyle anlattığım çeşmeler, suyun şehir su şebekesi hattıyla evlere taşınmasıyla önemini kaybetmiş. Bir dönemin en önemli mimari unsurları olan bu çeşmeler konut sahiplerinin prestijini yansıtmaları yanında Batılılaşma Dönemi’nin süsleme zevkini ve beğenisini de taşımakta. Varlıkları ancak konut kullanıcıları ve birkaç eş dost tarafından bilinen bu çeşmeler günümüzde antika olarak görülmekte, biz farkında olmadan yerlerinden sökülerek el değiştirmekte. Büyük bir bölümü yer değiştirmeden bir an önce bilinmeyen başka örneklerin de bulundukları yerler saptanmalı, Osmanlı Dönemi çeşme mimarisi içerisindeki yeri vurgulanarak hak ettikleri değere kavuşturulmalı ve yeniden işlevlendirilerek gelecek kuşaklara aktarılmalı.

Halikarnas Balıkçısı Cevat Şakir Kabaağaçlı ve “Merhaba”

Tufan ERBARIŞTIRAN

Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın isminin körfez vapurlarından birine verilmesiyle, o ünlü “Merhaba”sı martılara, köpüklere, yakamozlara eşlik edecektir.

İzmir'in kendine özgü güzellikleri vardır. Öncelikle hoşgörüyü dayalı tarihi, gelenekleri, körfezi, sıcakkanlı ve sosyal demokrat insanları, martıları, gevreği...

İzmir tarihinde çok sayıda yazar, şair, sanatçı, bilim insanı vardır. Homeros, Necati Cumalı, Tarık Dursun K., Atilla İlhan, Yorgos Seferi, Yaşar Aksoy, Atilla Dorsay, Ayhan Işık bunlardan bazılarıdır. İzmir'i sevdiren, canlı kılan, modern yaşamın öncüsü yapan, bilim insanı, sanatçı ve yazarıyla iç içe bir yaşam sürdürmesinde saklıdır. Sözelimi, Cevat Şakir Kabaağaçlı birçok alanda eserler vermiş, rehber, yazar ve şairdir. “Halikarnas Balıkçısı” lakabıyla anılan yazarın, o gür sesiyle söylediği “Merhaba!”sı pek ünlüdür. Nereye gitse, bir dostunu görse, hemen o “Merhaba!” sözcüğü ortalığı inletir. Bu sözcük onunla özdeşleşmiştir. 1960'lı yılların başlarında, Kemeraltı'nın girişindeki çınar ağacına, elindeki dolu fileyi asar, sonra da Veysel Çıkmazı'nda arkadaş-

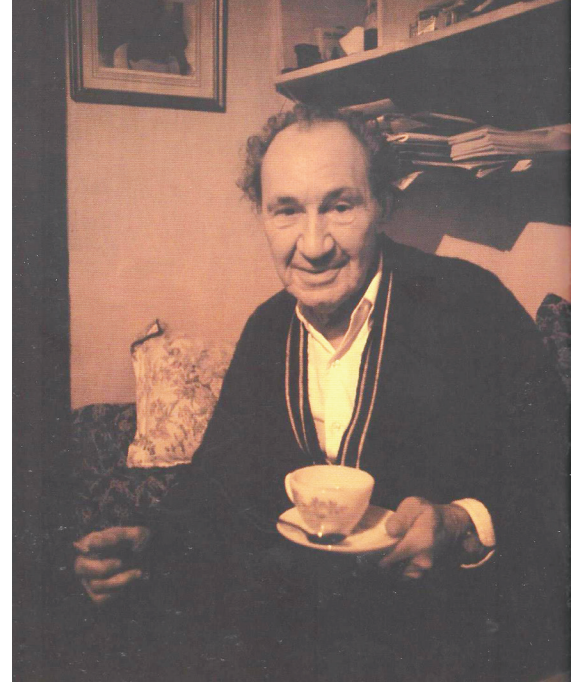

larıyla sohbet eder. Yine o bildik, ünlü “Merhaba” sesiyle... Cevat Şakir Kabaağaçlı 1914'de karıştığı iddia edilen bir cinayet nedeniyle, 15 yıl kürek cezasına çarptırıldı. Yaklaşık 7 yıl sonra, hastalığı nüksedince tahliye edildi. 1925 yılında siyasi içerikli bir yazısından dolayı yargılandı ve üç yıl sürgün cezası aldı. Bu sürede Bodrum'u tanıdı, bu güzel coğrafyaya adeta âşık oldu. Bodrum'un denizi, insanları, balıkları, tekneleri onu büyülemiştir...

Cevat Şakir Kabaağaçlı, Oxford'da eğitim almıştır. Tarih, mitoloji ve felsefe konularında dönemin en üretken ve en saygın insanlarından biridir. Yaptığı ciddi çalışmalar sonucunda, Anadolu Medeniyeti'nin Yunan kökenli olmadığını her fırsatta dile getirmiştir. Ege kıyılarının tarih, felsefe, mitoloji, şiir ile kökleştirdiğini savunmuştur. Yaşadığı coğrafyayı sanatsal gözlemlerle tanıtan bir yazardır. Melih Cevdet Anday onun hakkında şunları yazmıştır.

“Her yazar, kendine özgü, bir görüntüler dünyasını anımsatır insana. Halikarnas'ın adının da bende uyandırdığı çağrışım, çivit mavisini bir deniz, çiğ aydınlık sokaklar, beyaz taş evlerdir.”

Cevat Şakir Kabaağaçlı, çocuk kitapları, romanlar, öyküler, şiirler yazmış, birçok yabancı eseri Türkçeye çevirmiştir. Onun edebi eserleri genellikle şiirsel bir tat içinde yazılmıştır. Kitaplarında yer alan kahramanlar, içimizden biri gibi bize yakın, samimi ve gerçek Anadolu insanıdır. Her kitabında “insan”ı temel almış, olay örgüsünü onun çevresinde geliştirmiştir. Okunması rahat, insanı sıkmayan bir üslubu vardır. Bunun yanı sıra yaptığı re-

sim ve desen çalışmaları da bulunmaktadır. Edebiyatçı kişiliği kadar sanat alanında da üretkenliği söz konusudur. Ege'nin mitolojik geçmişi, bu yöredeki şairleri ve felsefecileri tek tek araştırmış ve onlar hakkında yazılar yazmıştır.

Böylesine hayli kapsamlı, içeriği yüksek eserler üretmiştir. İzmir'in Hatay Caddesi'nde 25 yıl yaşayan, burada kök salmış, kitaplar yazmış, Anadolu efsaneleri konusunda önemli araştırmaları olan, birçok yazarın/şairin yetişmesinde emeği bulunan Cevat Şakir Kabaağaçlı, edebiyatın unutmayacak isimleri arasındadır. 1947'den 1973 yılına kadar, bu kentte yaşayan, eserler vermiş, genç yazar ve şairlere dostça yardım etmiştir.

Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın tüm yapıtlarında, denizi, yakamozları, vapurları, martıları, yunusları anlatan satırlar görürsünüz. O bir deniz insanıdır: Köpükler, kayıklar, vapurlar, martılar, balıklar... O'nun vazgeçilmez tutkusu olmuştur. O'nu yakından tanıyanların söylediğine göre, bazen saatlerce deniz kıyısında oturup martıları, köpükleri, dalgaları, vapurları izlemiş. Kim bilir neler düşünüyordu? Bazı yazarlar kitapları, söylemleri, ülkesine kattığı değerler nedeniyle tarihte yerini almıştır. Onların sevilmesi, halen ilgi görmesi eserlerinin büyüklüğünde yatmaktadır. İşte Cevat Şakir Kabaağaçlı böyle bir usta yazardır. Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın isminin bir vapura verilmesinin önemli olduğunu düşünüyoruz. Bu öneriyi Hatay semt sakinlerinin ve Cevat Şakir'in yakınlarının da istediğini belirtiriz. Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın isminin bir vapura verilmesiyle, o ünlü “Merhaba”sı martılara, köpüklere, yakamozlara eşlik edecektir.

Şakir Paşa Ailesi. (Büyükdada, 13 Aralık 1908)
Aşım, Ayşe, Cevat Şakir, Şakir Paşa, Sare İsmet Hanım, Aliye, Fâhrünnisa, Hakiye, Suat

Kağıt ve Kitap Sanatları Müzesi

Ayşe TEOMAN

Kağıdın ve kitabın hikayesinin anlatıldığı bir müze burası. Bir bilgi müzesi... Türkiye’de bir ilk olmasının yanı sıra uluslararası alanda da benzersiz bir konuma sahip.

“ Sadece bir iyi vardır; bilgi ve sadece bir kötü vardır; cehalet...”

Sokrates

Bütün büyük icatlar ihtiyaçtan doğar...

İhtiyaçlar sonsuzdur ve bütün büyük icatlar ihtiyaçtan doğmuştur. Yazının icadından önceki devirler ve toplumlarla ilgili bilgi; yazılı belgeler olmadığı için o döneme ait kalıntılar ve buluntular aracılığıyla toplanmıştır. Her ne kadar resmi tarih yazı ile başlasa da halkların kültürel, sosyal ve ekonomik tarihinin gelenek, görenek ve inanışlarının, töre ve törenlerinin kuşaktan kuşağa aktarılması yoluyla bugünlere kadar gelebilmesi oldukça önemlidir. Yazının icadı, insanlık tarihinin en büyük icadı olarak kabul edilebilir.

Bilgi değerlidir; bilginin paylaşımı ve aktarımı çok daha değerlidir...

Bilgiye dayalı toplumlarda ilerleme kaçınılmaz. Toplumsal belleğin oluşumunda, paylaşımı ve aktarılmasında yazılı tarihin ne kadar önemli olduğunu yaşadığımız bu günlerde daha da iyi anlıyoruz. Öyleyse diyebiliriz ki sözlü ve yazılı tarih birbirini tamamlar ve bu tarihin korunmasının ne kadar önemli olduğu da anlaşılır.

Toplumsal hafızası müzeler...

Toplumsal belleğin oluşumunda ve aktarılmasında müzelerin önemi çok büyük. Geçmişin geleceğe aktarıldığı toplumsal belleğin saklandığı ve korunduğu büyülmektedir. Ve onlardan birinin hikayesi...

Kağıt degirmeni

Ege Üniversitesi Kağıt Ve Kitap Müzesi...

Müze Ballıan Köşkü’nde. Ege Üniversitesi Rektörlüğü’nden hemen önce sağda çok güzel bir bahçe içerisinde. 19. Yüzyıl’ın ikinci yarısında yapılan bu köşk 1970 yılında üniversite için satın alınarak kamulaştırılır. Bundan sonra sırasıyla lojman, Hemşirelik Yüksek Okulu, arşiv ve Ege Üniversitesi Strateji Dairesi Başkanlığı olarak kullanıldıktan sonra 2012’de yenilenip Kağıt Müzesi’ne tahsis edilir. 2013’te de “Kültür Bakanlığı’na Bağlı Özel Müze” statüsüne bürünür. Binanın hikayesi böyle...

Geçtiğimiz aylarda bir haber sitesinde rastlamıştım bu müzeye. Geçtiğimiz günlerde de

ziyaret etme imkanı buldum. Ziyaretimi E.Ü. Kültür ve Sanat Danışma Kurulu üyesi, müze koordinatörü, aynı zamanda da ebru sanatçısı Nedim Sönmez’in ve yardımcısı Sanat Tarihçisi Seda Ağırbaş’ın rehberliğinde gerçekleştirdim.

Türkiye’de bir ilk, uluslararası alanda benzersiz...

Kağıdın ve kitabın hikayesinin anlatıldığı bir müze burası. Bir bilgi müzesi... Türkiye’de bir ilk olmasının yanı sıra uluslararası alanda da benzersiz bir konuma sahip olan Kağıt Ve Kitap Sanatları Müzesi, Ege Üniversitesi’nin desteğiyle 12.12.2012 tarihinde açılmış. Müzenin kuruluşunu baştan sona planlayan ve gerçekleştiren Nedim Sönmez projenin Avrupa’da galeri, fuar ve müzelerde geçen otuz yıllık birikiminin ve tecrübelerinin ürünü

**Nick Merdenyan
Meeting point**

olduğunu söylüyor. Müzede dünya tarihinin en önemlileri olan kağıdın ve kitabın günümüze kadar olan yolculuğu, farklı kültürlerden örneklerle anlatılıyor. Müzede sergilenmekte olan 1000 obje ve sergilenemeyen diğer objelerin tamamına yakını yurt içinden ve yurt dışından kişi, kurum ve sanatçıların bağışlarından oluşmakta.

One World...

İki katlı ve 16 odalı müzenin giriş katı kağıda ayrılmış. Üst katı ise kitaba... Girer girmez ilk dikkati çeken, "One World" adı verilen dünya haritası. Parçalarının 38 ülkeden 42 kağıt sanatçısının kendi el yapımı kağıtlarla oluşturdukları bu eser, yurt dışında pek çok ülkede sergilendikten

İlker Yardımcı
Lirik İletİ

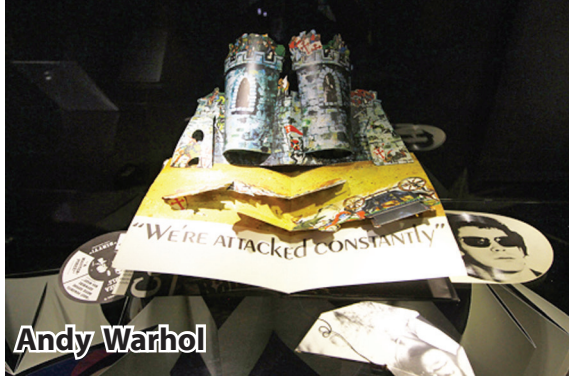
OneWorld

Pustaka, Batak yerlilerinin ağaç kabuğundan büyü kitabı

Saklı yüzler - Dalí

Andy Warhol

Dünyanın en küçük kitabı

sonra müzeye kalıcı olarak bağışlanmış. Giriş katı; 17. Yüzyıl'dan kalma kağıt, renkli kağıt, organik yazı malzemeleri, kağıdın tarihçesi, günümüz renkli kağıt sanatçıların eserleri ve dünya renkli kağıtlarından örnekler ile modern kağıt sanatına ayrılmış. Binlerce yıl öncesine ait kağıt yapım tekniği cansız mankenlerle anlatılmış. Kitap bölümünden önce ara katta zaman zaman farklı konulu sergilerin olduğu minik bir sanat galerisi de mevcut fakat yeterli değil...

"İnsanoğlu çok şey yarattı ama en şaşırtıcısı kitap..."

M.Ö. 3.500'lerde papirüsün kullanımıyla başladığı kabul edilen kağıt tarihi;
z a -

Etiyopya büyü rulosu 1880

manla kağıtların ciltlenerek bir arada tutulmasıyla ortaya çıkan kitabın tarihsel yolculuğuna üst katta, kitaba ayrılan bölümde devam ediyoruz. Girişte Borges şu dizelerle karşılıyor bizi; "insanoğlu çok şey yarattı ama en şaşırtıcısı kitap..."

Baskı teknikleri, kitap biçimleri, çocuk kitapları, "...nın kitaplığından" anlamına gelen ex libris (kitabın sahiplik belgesi), kitaplardaki ustalar, minyatür kitaplar, kitap ayrıçaları, sanatçının içeriğini ve tasarımını tamamen kendisinin oluşturduğu sanatçı kitapları, matbaa, taş baskı örneklerinden oluşan litografi ve belli bir forma uygun yazı sanatı olan tipografi bölümlerinden oluşan üst katın büyü bir havası var. Burası kağıda ayrılan giriş katının aksine oldukça loş. Ortamda yalnızca vitrin aydınlatması kullanılıyor.

Dünyanın en küçük kitabı ve en hafif kağıdı burada...

Almanya doğumlu tipografi sanatçısı Josua Recihert tarafından 2000 yılında üretilen, 32 sayfalık bu kitap, Japon ipek kağıdına basılmış ve elle ciltlenmiş. 2.4 x 2.9 mm ve yalnızca 5 mg ağırlığında olan kitap minyatür kitaplar bölümünde sergileniyor. Özellikle minik ziyaretçilerinin ilgisini çeken kitap bir büyüteç yardımıyla incelenebiliyor. Metrekaresi 2 gram

Rolf Lock Bertolt Brecht - Tierverser 1995

Johachim Tschacher "Life Boat"

ağırlığında olan dünyanın en hafif kağıdı da bu müzede sergileniyor.

Kitaplarda-ki ustalar...

En fazla keyif aldığım bölüm burası oldu. Chagall, Miro, Dali, Kandisky, Matisse, Picasso ve Andy Warhol gibi ünlü sanatçıların eserleri orijinal haliyle bulunuyor. Beni en çok şaşırtan da

Nedim Sönmez "Günbatımı"

Dali'nin kitabıydı. Kitap dünyada az sayıda üretilmiş ve 11'inci de orijinal imzasıyla ve mantardan yapılmış koruma kutusuyla müzede yer alıyor. Mustafa Kemal Atatürk'ün ilk basılan "Nutuk" isimli eseri ve Atatürk'ün imzasına bakarak stilize etmesiyle ünlü Ethem Çalışkan'ın bazı çalışmaları da müzede yer almakta.

Gutenberg'den Müteferrika'ya...

1475 yılından, orijinal Gutenberg matbaasının ürünlerinden örnekler ve Osmanlı döneminde ilk matbaayı kuran İbrahim Müteferrika'nın orijinal eserlerinin bulunduğu bölüm görülmeye değer.

Kitap sanatları...

Bu bölümü, özellikle anlatmaktan keyif alan, konunun uzmanı, sanat tarihçisi Seda Hanım'ın rehberliğinde dolaştım. Hat, tezhip ve minyatür sanatının farklı kültürlerden örneklerinin yer aldığı bu bölümde özellikle 17. yüzyıla ait konuların günümüz sanatçıları tarafından yorumlanarak çalışıldığı eserleri görmek oldukça keyifliydi. Kamış kalem, ge-yik boynuzundan hokka, difen bahya yaprağı üzerine tezhip ve hat sanatının uygulandığı çalışmalar, orijinalleri kadar değerli tıpkı basım minyatürler, kağıt üzerine iğne oyası gibi oyularak yapılan

iki boyutlu ve üç boyutlu çalışmalar da bu odada. Dünyada başka müzelerde de örneklerinin olduğu, 1480 tarihli Wirginia Woolf'un "The Hours / Saatler" isimli kitabının bir sayfasını da görebilmek heyecan vericiydi. 1490 yılına ait parşömen üzerine yazılmış ilahi notalarının yazıldığı eser özellikle dikkatimi çekenler arasındaydı. Tarihte ilk kadın şair Enheduanna'nın şiirini de okuduktan sonra müzedeki gezimi sonlandırıyorum.

Ölümsüz sanatçılarla günümüz sanatçıların eserlerinin aynı anda sergilendiği bir müze burası... Kağıt ve kitabın bu keyifli tarihi yolculuğuna bir de müzenin o büyüklü havası ilave olunca gezi için ayırdığım 1 saat 3 saate uzadı fakat zamanın nasıl geçtiğini anlayamadım bile. Galiba müzelerin beni etkileyen bir özelliği de mekana girdiğim andan itibaren zamanın duruyor hissi vermesi. Özellikle öğrenci gruplarının

Sönmez: "Destek bekliyoruz"

Ege Üniversitesi Kağıt ve Kitap Sanatları Müzesi Koordinatörü Nedim Sönmez, Alman Milli Kütüphanesi'nin geçtiğimiz yıl düzenlediği konferansa katıldığını belirterek müzenin tanıtımını yurtdışında da yaptığını hatırlatıyor. Ancak benzer etkinlikleri ülkemizde de gerçekleştirmek için maddi desteğe ve yeni düzenlemelere ihtiyaç olduğunu vurgulayan Sönmez, özellikle sanata gönül veren işadamları ve yerel yöneticilere seslenerek şunları söylüyor: "2012 yılında dört adet obje satın alarak bu müzeyi bir avuç imkan ile yarattık. Müzenin bulunduğu binanın üst katında sergilemek istediğimiz eserlerin yer alacağı vitrinlere ihtiyacımız var. Bağışlar gelmeye devam ediyor ancak müzede sergileyecek yer olmadığı için depoda saklamak durumundayız. Bahçe bölümünde ayrıca yerimiz de var. Buraya sanat galerisi ve çocuk atölyesinin acilen yapılması gerekiyor. Uluslararası alanda tekiz. Çok ünlü kağıt sanatçıları gelmek istiyor, hazırlar ve bekliyorlar, ancak yerimiz yok ve bu nedenle girişimde bulunamıyoruz. 250-300 bin liralık bir yatırım bizim için yeterli."

ziyaret ettiğini ve yoğun ilgi gösterdiklerini duymak geleceğe dair umut verici. Ben bu deneyimden oldukça keyif aldım. Yolumuzu ne yapıp edip bu müzeye düşürün, gidin, görün derim. Ben unuttum ama siz çıkmadan izlenimlerinizi ziyaretçi defterine yazabilirsiniz. Pazar ve pazartesi günleri hariç, 09.00- 17.00 saatleri arasında ziyaret edebilirsiniz...

Adres: Gençlik Caddesi No: 4, 35100

Bornova - İzmir

Telefon: (0232) 374 59 31 - (0232) 311 25 01

E-posta: kksm@mail.ege.edu.tr

Web: <http://www.kksm.ege.edu.tr>

Romanların İzmir'e göçü

■ Alper YAĞLIDERE

Hindistan'dan başlayan yolculuk tüm Avrupa kıtasına yayılırken, Romanların önemli bir bölümü de İzmir'de yaşamayı tercih etti.

1971 yılında Londra'da toplanan 1. Dünya Çingene Kongresi ile birlikte dünyadaki tüm Çingenelerin ortak bir dille isimlendirilmesi gerektiği ve bunun "Roma" olarak kabul edilmesi kararlaştırıldı. "Roma" ifadesi, Romanların da dillerinde var olan insan kişi anlamına gelmekte ve Türkçemize de Roman ve Romanlar olarak "ler-lar" eki alarak çoğul olarak geçtiğini düşünüyorum. Çeşitli düşünürler ise bunu Çingenelikten kurtuluş olarak veya bir üst kimlik olduğunu ifade ediyor.

Tarihsel süreçte Romanların anavatanı, kökenleri hakkındaki araştırmalarda Hindistan kökenli olduğu, Hindistan'dan tüm dünyaya yayıldığı görüşünü araştırmacıların çoğu paylaşıyor. Sınırlı sayıda da olsa Avrupa kökenli ve değişik köklerden gelen gezgin Roman grupları olduğu yönünde görüşler de bulunuyor. Özetle Romanların kullandığı dil ve kültürel özelliklerin yanın-

da, son dönemlerde yapılan genetik araştırmalar Romanların Hindistan bağlantısını daha kabul edilebilir hale getiriyor.

20 MİLYON ROMAN YERLEŞİK YAŞIYOR

Dünyanın birçok ülkesinde 20 milyondan fazla Roman yerleşik yaşamlarını sürdürüyor. Resmi kayıtlardan bir sayı çıkarmak ise mümkün değil. Uzmanlar, Romanların kökeni ve anayurdunun Hindistan olduğu konusunda ortak görüşe sahipler. Yalnız ayrılışları konusunda kesin bir tarih bulunamıyor. Romanların neden Hindistan'dan Avrupa'ya ve diğer ülkelere göç ettiğine ilişkin kesin bir kayıtların varlığı bilinmiyor. Bu konudaki çeşitli araştırmacılar göç nedenlerini baskı, zorlama, açlık vb. sebeplere dayandırıp, dünyanın dört bir yanına yayıldığını vurguluyorlar. Dilsel kanıtlar etrafında oluşturulan haritaya göre Romanların hangi kollara ayrılıp ve hangi yol

üzerinden dünyaya yayıldıkları konusunda yazar Elena Marushiakova ve Vesselin Popov'un söyledikleri; "10. yüzyıl sonu 11. yüzyıl başlarında üç ana gruba ayrılmışlar. Bu gruplardan Dom'lar Ben lehçesine, Lom ve Rom'lar ise Phen lehçesinde konuşuyordu. Birinci grup yani Domlar, belirli aralıklarla Suriye ve Filistin'e yerleşmişler, bazıları ise Mısır ve Kuzey Afrika boyunca ilerleyerek İspanya'ya kadar ulaşmışlar. Ancak bu rota bazı araştırmacılarca kabul edilmiyor. İkinci grup Lom'lar kuzeye doğru ilerleyerek Ermenistan ve Gürcistan'a yerleşmişler. Bazı hipotezlere göre grubun üyeleri Romanya, Balkanlar ve Avrupa içlerine kadar uzanmışlar. Ancak bu görüş hakkında da yeterli kanıt yok. Üçüncü ve en büyük grup olan Romlar ise batıya doğru ilerleyerek Anadolu üzerinden Balkanlar'a ve Avrupa içlerine kadar ilerlemişler" şeklinde...

la ilgili ilk eser 19. yüzyıl sonlarında yazar Alexandre G. Pospati tarafından yazılan ve İstanbul'da Fransızca olarak yayınlanan "Osmanlı İmparatorluğu'nda Çingeneler Üstüne Araştırmalar" adlı eserdir. Yazar bu eserinde Osmanlı öncesinde Anadolu'da Romanlara rastlamadığını ifade ediyor.

Türkiye Cumhuriyeti'nde Romanlara baktığımızda Roman vatandaşlarımız kendilerini Roman olarak tanıtmaktadır. Genelde Çingene olarak adlandırılmaktan hoşlanmamaktadır. Türkiye'de Romanlara halk arasında çok çeşitli isimler verilmektedir. Çingene, Kıpti, Esmer vatandaş ve 1980'li yıllardan itibaren Roman ismi kullanılmaya başlandı. Ayrıca Poşa (Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu'da), Mutrip, Arabacı, Köçer gibi isimler de kullanılıyor.

Cumhuriyet döneminde ise Lozan Antlaşması çerçevesinde Yunanistan'dan gelen ve sayıları tam olarak belli olmayan Roman nüfusunun varlığı söz konusu. Yunanistan'dan göç edenlerin ekonomik ve sosyal koşulları göz önüne alınarak yerleştirildiği ve tütün üretimiyle geçimlerini sağlayan Drama, Kavala ve Girit ile adalar ve kıyı Yunanistan'dan geleceklerin ağırlıklı olarak, kıyı Ege ve Tekirdağ ile çevresinde iskan edildiği belirtiliyor. Selanik göçmenleri için de Karadeniz'in kıyı şeridinin ve özellikle Samsun'un uygun olacağını düşünüldüğü belirtiliyor. Bu çerçevede bir kısım Drama ve Kavala ahalisinden 30.000 tütüncü Samsun ve havalisine yerleştirilmiş. Türkiye'ye getirilen mübadele göçmenleri, Edirne, Balıkesir, İstanbul, Bursa, Kırklareli, Samsun, Kocaeli, İzmir, Niğde ve Manisa'ya yerleştirilmiş. Bugün itibarıyla Romanlar çoğunlukla Ege, Marmara ve Trakya Bölgeleri'nde yaşıyorlar.

EN BÜYÜK GRUP 'ROM'LAR

Avrupa'ya gelen kolun yukarıda da değinildiği gibi üçüncü ve en büyük grup olan Romanlar "Rom"lar olduğu belirtilmektedir. Yazar Martinez'e göre Romanlar üzerinde ilk araştırma yapılması konusunda "Chartes Okulu'nun eski bir öğrencisi olan, 1844'te Bohemyalılar'ın Avrupa'da ortaya çıkışı ve kayboluşu üzerine ilk çalışmasını gerçekleştiren "Paul Bataillard" kendi deyişiyle Roman araştırmacıları uzmanlarından ilkidir. Bu tarihteki yapılan incelemelerde tek amaç yalnızca bilimsel araştırma değil, daha çok dil birliğini korumuş ve ilk ortaya çıktığı zamandan beri hiç değişmemiş hayali bir halkın araştırılması yapılmış. Tarih boyunca Romanların Avrupa'da önce Mısırlı (Egyptian) ve Saracen sonra da Tsigane veya Gitane, Bohemyalı dendiği biliniyor.

Osmanlı öncesi Anadolu'da Roman yoktu Romanların Türk toplumuyla olan ilişkileri incelendiğinde oldukça eskilere gidilebilir. Osmanlı İmparatorluğu'nda Romanlar

KURUMLAR İSTİHDAM ETMEK İSTEMİYOR

Dünya ölçeğinde Romanlar dikkate alındığında ülkemizde de benzer sorunlarla

karşılaştıkları biliniyor. Devlet kurum ve kuruluşlarında, eğitimde, sağlıkta ve Romanların istihdam edilmesinde zorluklar yaşıyor. Bu sorunların aşılması için ilk önce Romanların da birbirinden haberdar olması ve örgütlenmesi için ulusal ölçekte derneklerin kurulmasına hız veriliyor. İlk olarak Edirne bölgesinde ve daha sonra da Türkiye'nin çeşitli illerinde Roman Dernekleri hızla kuruldu, faaliyet göstermeye başladı. İlk olarak Edirne'de 5-7 Mayıs 2005 tarihindeki I. Uluslararası Roman Sempozyumu ve II. Uluslararası Roman Sempozyumu'na ulusal ve yabancı konukların katılımı ile ülkemizdeki ve dünyadaki Romanların sorunlarına değinildi. Romanların toplumda fark edilmesi Avrupa'da 1960 ve 1970'lere ancak gidebilmektedir. 1965 yılından bu yana merkezi Paris olan önceleri ilgi başlangıcı "Çinge" ismini taşıyan CIR, bağlantılı uluslararası Roman Komitesi, 71 örgütü ve 21 devleti bir araya getirdi.

İZMİRLİ ROMANLAR

İzmir'de Romanlara ve Roman mahallelerine baktığımızda İzmir, Roman vatandaşlarımızın yoğun olarak yaşadığı bir il durumundadır. Ülkemizde ve İzmir'de çok az sayıda Romanlara yönelik çalışma yapılmış. 1873 yılında İzmir'in anlatıldığı bir çalışmada nüfus başlığı adı altında şehirde yaşayanlar kırsalda yaşayanlar, Türkler, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Yörükler, Romanlar, Katolikler, Frenkler tanımlanmış nüfus hakkında kesin bir bilgi vermenin zorluğuna değinilmiş fakat konuyla ilgili olarak Romanların sayısı 200 bin Türkmen ve Roman olarak gösterilmiş. Türkmen ve Romanların birlikte değerlendirilmesi Romanlar hakkında kesin bir rakamdan bahsetmenin mümkün olmadığını gösteriyor. İzmir'de yerleşik Romanların özellikle kentleşme ve çevre açısından kent ile ilişkileri ele alındığında, ağırlıklı olarak 31 mahal-

leden söz etmek gerekiyor. Bu mahallelerin sayısı daha da artabilir; isim vermek gerekirse Romanların ağırlıklı yaşadığı yerler şöyle; Konak ilçesi itibariyle 1. ve 2. Kadriye, Barış, Boğaziçi, Cengiz Topel, Ege, Emir Sultan, Faik Paşa, Ferahlı, Güney, Halapınar, Hilal, İsmetpaşa, Murat, Sakarya, Süvari, Tan, Tuzcu, Ulubatlı, Ülkü ve Zeytinlik. Buca ilçesi itibariyle Göksu (sevgi yolu civarı), Karşıyaka ilçesi baz alındığında Dedebaşı, Örnekköy, Yalı mahalleleri Çiğli'de Maltepe, Güzeltepe ve Şirintepe mahallelerinde dağınık halde, Bornova'da ise Erzene mahallesi ve son olarak ise Gaziemir'de Gazi ve Irmak Mahalleleri. Yerleşik düzene geçerken, Konak, Karşıyaka ve Bornova gibi bölgelerde, ekonomik nedenlerin de etkili olduğu düşünülerek, belediye yönetimlerinin idari alanının kenarında yerleşimi tercih ediyorlar. Ancak zamanla kentler büyüdüğü için Romanlar birçok bölgede kentin merkezinde kaldılar. Mülkiyet ilişkisi bakımından İzmir'deki Roman vatandaşlarımızın yoğun olarak yaşadığı mahallelerdeki yapıların genel olarak ruhsatı bulunmakla birlikte, gecekondu statüsünde olanlar da mevcut. Kentin rantı yüksek alanlarına teğet yerleşimlerde de, Roman vatandaşlarımızın yoğun olarak yaşadığı mahalleler bulunuyor. Kentin yenilenmesi çalışmaları çerçevesinde, bu mahallelerde

yaşayan Roman vatandaşlarımız, mahallelerine ilişkin idari kararlarda haklı olarak katılımcı rol beklentisi içindeler.

EKONOMİLERİ GÜÇSÜZ

İzmir'deki Romanlar incelendiğinde, diğer ülkelerde yaşayan Romanlarla özellikleri bakımından benzerlik gösteriyor. Ekonomik ve sosyal bakımdan güçsüz olmaları bağlamında, Romanlar tüm dünyada olduğu gibi İzmir'de de bir arada yaşamayı tercih etmekte ve bu şekilde dayanışmanın gücünü hissediyor. Ancak gelir artışı ile yer değiştirme eğilimi içinde de bulunuyor. Ayrıca gelir düşüklüğüne bağlı olarak bu mahallelere yönelen kent güvenliğini tehdit eden gruptan da bahsetmek mümkün. Güvenlik ile bağlantılı görülen eğitim ve sağlık konularında gerekli çalışmalar uluslararası çalışmalara paralel olarak İzmir'de de sürdürülüyor.

Sosyolojik açıdan Romanlara baktığımızda Romanların özellikle esmer tenli oluşları, dilleri, renkli giyinişleri, müziği çok sevmeleri ve bu konuda çok yetenekli oluşları, yaptıkları meslekleri, hayat tarzları gibi marjinal olmaları, kültürleri ile ön plana çıkıyor. Toplumda Romanların genel görünümünü belirlerken önyargıların ve olumsuz bir imajın ortaya çıktığı açıkça görü-

nüyor. Bunun başlıca nedeni Romanların ortaya çıktıkları ilk andan beri önyargılara ve çeşitli olumsuzluklarla karşı karşıya kalmaları. Olumsuzlukların nesiller boyunca değişmeden diğer kuşaklara aktarılması, farklı olduklarının özelliikle bizden olmadıklarının vurgusunun yapılması Romanların yanlış olarak tanınmasına yol açmış.

KALABALIK BİR AİLE YAPISINI BARINDIRIYORLAR

Açıkçası Romanlar da bu olumsuz imajı düzeltmek için Avrupa'da çok daha önce-leri 1940 ve 1950'li yıllarda, Türkiye'de ise 1996 yılından itibaren aktif olarak çalışmalara başladı.

Genel olarak Romanların aile yapısına yönelik incelemelerde Romanların kalabalık bir aile yapısına sahip olduğu, toplumsal ilişkilerde ve ailede kadınların aile içerisinde daha çok söz sahibi olduğu biliniyor. Anaerkil bir aile yapısını benimsedikleri, geçmişte de anaerkil yasaların egemen olduğu bir toplumsal yapıya sahiplik temel özellik olarak görülüyor. Burada anaerkil aile yapısının özelliklerine baktığımızda evin reisinin kadının erkek kardeşi olduğu, çocukların daha çok anneye bağımlı yaşadığı görülüyor. Babayla herhangi bir hukuki ve sosyal ilişkilerin olmadığı, kadın

ve erkeğin eşit olduğu ve kadının statüsünün daha yüksek olduğu anaerkil ailenin genel özellikleri arasında yer alıyor. Evlilik tercihinde kendi aralarında kız alıp verdikleri, aileleri ilgilendiren konularda kadınların sözünün daha geçerli olduğu biliniyor. Dünyadaki ve Türkiye'deki Romanların erkek ve kadın bakımından yaygın olarak yaptıkları işleri ele alacak olursak erkeklerde; küçük el sanatları, hamallık, hurda alım satım, hayvan alım satım işleri, işportacılık, ayakkabı boyacılığı, müzisyenlik, işçilik, panayircılık, davul çalma işleri, tombalcılık, kalaycılık, sepetçilik dikkat çekiyor. Kadınların yaygın olarak yaptıkları işler ise; temizlik işleri, bohçacılık, müzisyenlik, dansözlük, falcılık, dilencilik, toplayıcılık.

Ülkemizde olduğu gibi diğer ülkelerde özellikle Avrupa ve Balkanlar'da ülkelerin işsizlik oranı yüzde 10-15'lerde ise bu durum Romanlar arasında sekiz veya dokuz kat fazla olup yüzde 80-90'larla ifade edilebilir.

Çağa uygun üretime geçenler kazanıyor. Örneğin; Romanların sepetçilikle bağlantıları araştırıldığında hayıt, kargı ve söğüt gibi ürünleri doğadan toplayıp, sepet ve süpürge yerine hasırdan plaj şemsiyesi, çit gibi çağa uygun ve ilgi gören üretime gidilen bölgeler de var. Özellikle İzmir'de az da olsa Örnekköy semtinde ve Aydın'ın ilçesi olan Söke'de yaklaşık 500 hane bu meslekle geçimini sağlıyor.

Yasal düzenlemelerde geçmişten bugünüme Romanlara baktığımızda günümüzde potansiyel suçlu olarak kabul edi-

len Romanlar geçmişte de bu özelliğini sürdürmüş ve bu özelliğinden dolayı birçok yasa ve kararname çıkarılmış. Yaklaşık yüzyıl önce Almanca konuşulan ülkelerde oluşturulan kuramlar, yaşam biçimleri ya da antropolojik özellikler nedeniyle aşağı ırktan olanları vuracak olan yok etme önlemleri Naziler tarafından yasallaştırdı ve geliştirildi. Çigan, Zigeuner, Çingene ya da Çingene olmayan göçebe olarak yaklaşık 230.000 kadar kurban yargılanıp mahkum edilmiş. Otuz binden fazla Çingene soyağacını toplamış, kafataslarını ölçmüşler, kan örneklerini almışlar, göz renklerinin istatistiklerini çıkartmışlar. Nazilerin uyguladığı bu durum günümüzde yaşayan romanların hafızasında yer etmiş. Irkçılıkla mücadele ve Romanlara karşı çıkarılan yasalarla hala bu yasaların düzeltilmesi için günümüzde de çaba harcanıyor...

Eski Elektrik Fabrikası müze olsun

Nalan KOLAĞASI İMRE

Eskilerin deyimiyle Darağacı semtinde, şimdiki Umurbey Mahallesi sınırları içinde bulunan Eski Elektrik Fabrikası'nda 1964 -65 yıllarında müdürlük yapan Süha Tarman, fabrikanın sadece İzmir için önemli olmadığını; o dönem Türkiye'de 0-10 mm Soma kömüründen elde edilen ve buharla çalışan santrallerin içinde de ilk 10'a girdiğini söylüyor. Tarman, 1928 yılından 1987 yılına kadar İzmir'e elektrik dağıtan bu emektar tesisin içinde müzesi de olan çok kapsamlı bir kültür merkezi haline getirilmesi gerektiğini düşünüyor. Kültür Bakanlığı'na, yerel yöneticilere ve sanayicilere seslenen Tarman, "Bu tarihi bina lütfen kaderine terk edilmesin, sahip çıkılsın ve İzmir'e kazandırılınsın" diyor.

İzmir Limanı'nın arkasında, Havagazı Fabrikası yakınında, Karşıyaka yönüne giderken kırmızı tuğlalı, viran halde bulunan yıkık dökük bir bina çarpar gözümüze. Kim bilir kaç kez geçmişizdir önünden. Kaç kişi bilir oranın İzmir'in emektar eski Elektrik Fabrikası olduğunu. İlgisizliğin izleri yıllar içinde büyür, büyür, büyür ve yıkık dökük, viran bir hale gelir. Ama hala zamana ve ilgisizliğe direniyor. Alsancak Stadi'nin önünden giden Şehitler Caddesi'nden Halkapınar yönüne doğru ilerlediğinizde sol kolda kalıyor. Umurbey Mahallesi'nin, eskilerin 'Darağacı' diye de bildiği semtte ayakta kalmaya çalışan dönemin emektar fabrikası yıllarca İzmir'in elektrik enerjisini üretmiş, ekmek kapısı olmuş. Birbirine yapışık dört binadan oluşan fabrikadan günümüze sadece dört duvar kaldı. O da yıkık dökük. Yapının içi ise içler acısı halde...

Çok ilginçtir ki; 1927 yılından kalma duvar saati hala yerinde. Saat 13.45'te durmuş.

Zaman, zamana direniyor ve adeta fabrikada hayatın durduğunu simgeliyor.

Fabrika içinde yer alan cihazlar ve sanayi tarihi açısından da önem taşıyan makine-lerin akıbeti ise meçhul. Bir yerlerde koruma altında mı, hurdaya mı verildi belli değil. Bilinen tek bilgi; kazanlardan birinin Manisa'da bir Yağ Fabrikası'na nakledildiği. 1927 yılında Belçikalıların inşa ederek kentimize kazandırdığı, 1928 yılında hizmete giren ve yaklaşık 50 yıl İzmir'e enerji dağıtan Elektrik Fabrikası bugün yıkık dökük görüntüsüyle kentin orta yerinde vefasızlığa kafa tutuyor.

TARİHİMİZE SAHİP ÇIKALIM

Bu tarihi emektar tesisin kaderine terk edilmesine üzülen ve kültür varlığı olarak tekrar kente kazandırılmasını isteyen Elektrik Mühendisi Süha Tarman İzmir'in ilk ve tek Elektrik Fabrikası'nın böyle yok olup gitmesine isyan ediyor. 1960 yılında elektrik

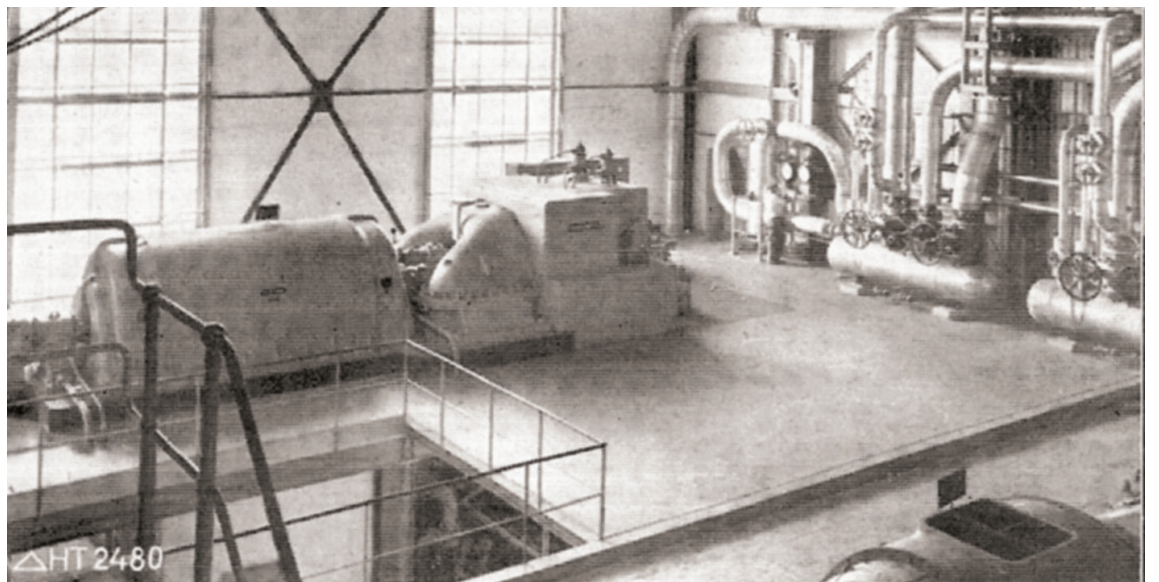

şebekesinde çalışmaya başlayan Tarman, Elektrik Fabrikası Müdürlüğü, daha sonra da ESHOT Genel Müdür Muavinliği görevini üstlenir. 1967 yılına kadar ESHOT'ta çalışan Elektrik Mühendisi Süha Tarman, bu tesisin restore edilerek Tarihi Havagazı Fabrikası gibi kültür sanat faaliyetlerinin yer aldığı bir tesis olması gerektiğini söylüyor. Tarman, "Kültür sanat kompleksi içinde çeşitli konseptler altında; İzmir Sanayi Müzesi, Teknoloji Müzesi gibi müzeler açılabilir. Hatta özel üniversitelerden biri ya da İzmir sanayisinde önemli yeri olan büyük şirketler buraya sahip çıkabilir. Ken-

di tarihsel teknolojik gelişimini de burada sergileyebilirler. Daha pek çok proje üretilebilir. İzmirli tarihine sahip çıkmalı” diyerek iş adamlarını, kentin majörlerini, Kültür Bakanlığı’nı göreve davet ediyor.

Elektrik Fabrikası tıpkı Havagazı Fabrikası gibi İzmir’in çağdaş ve sanayi kenti olmasının da bir simgesidir aslında. İzmir’in ve Ege Bölgesi Sanayisi’nin gelişmesine katkı koymuş önemli bir yere sahip olan bu iki tesisten biri olan Havagazı Fabrikası öyle görünüyor ki Elektrik Fabrikası’na göre daha şanslı. İzmir’in havagazı ile

aydınlatma sistemi için Fransızlar tarafından 1862 yılında inşa edilen Tarihi Havagazı Fabrikası 2008 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından restore edilerek kültür merkezine dönüştürüldü. Günümüzde birbirinden renkli etkinliklere ev sahipliği yaparken pek çok dalda gençlere burada kurslar veriliyor.

HAVAGAZI FABRİKASI'NDAN KÜLTÜR MERKEZİ'NE

Fransızlar tarafından inşa edilen tarihi Ha-

vagazı Fabrikası 1856 yılından 1994 yılına kadar kent içi sokakları, kamu binaları, otel, gazino, mağaza, kıraathaneler hatta konutların havagazı kullanılarak aydınlatılmasını sağlıyordu.

İngilizlerin yönetiminde olan Havagazı Fabrikası 1924 yılında dönemin Belediye Başkanı Muammer Uşakızade tarafından (Mustafa Kemal Paşa'nın eşi Latife Hanım'ın babasıdır) protokol imzalanarak belediye şirketine bir buçuk yıllığına kiralanıyor.

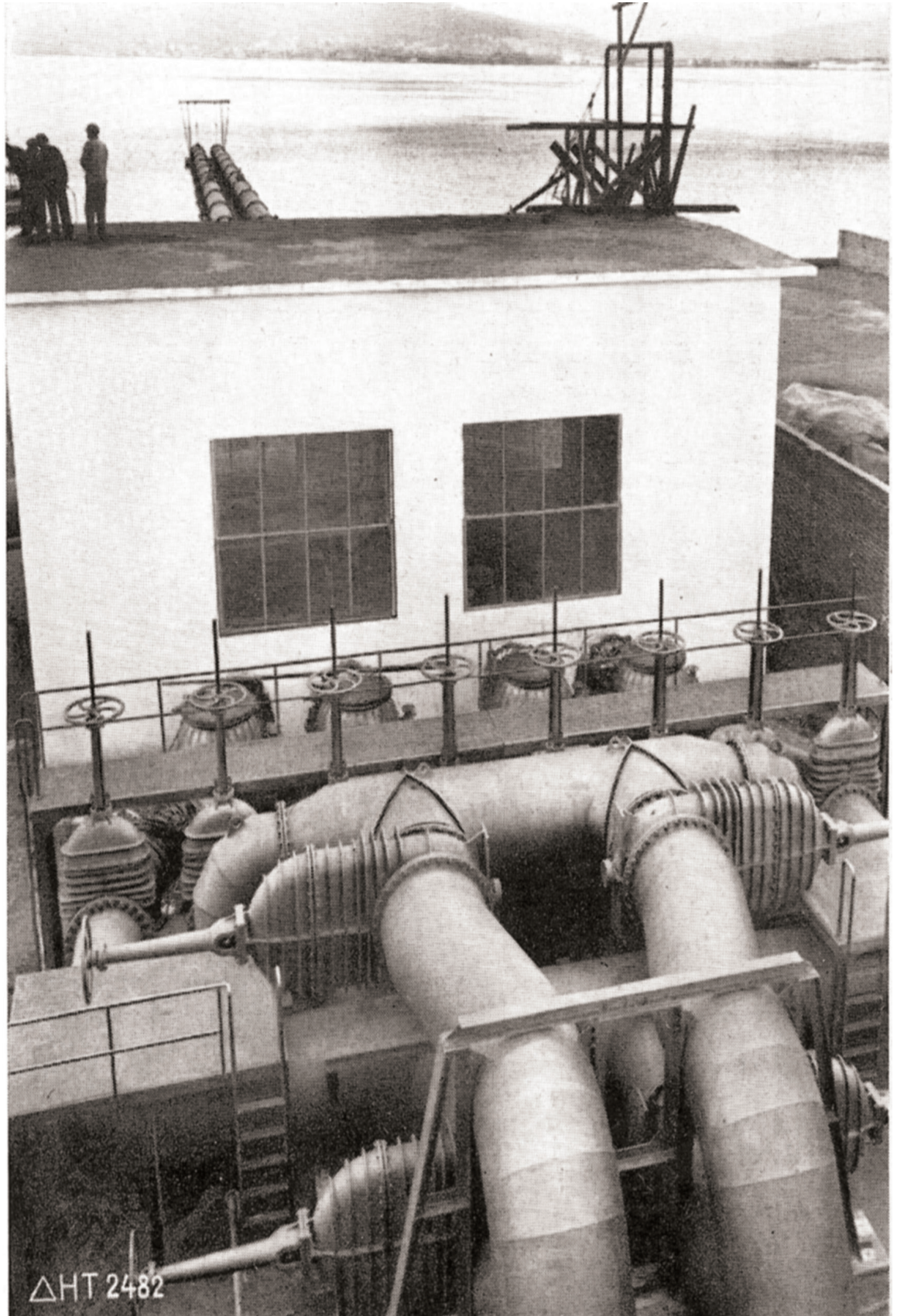
1930'lu yıllara gelindiğinde de Doktor Behçet Uz'un Belediye Başkanlığı döneminde şirket tamamen İzmir Belediyesi tarafından satın alınıyor. Ekonomik ömrünü yitiren ve verimli olmayan Havagazı Fabrikası, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 1 Eylül 1994 tarihinde aldığı kararla 24 Ekim 1994 tarihinde tamamen kapatılarak gaz üretimine son veriliyor. 2008 yılında da İzmir Büyükşehir Belediyesi restorasyon ve çevre düzenlemesi yaparak Tarihi Havagazı Fabrikası'nı kültür sanat merkezi haline

getirerek kente ve İzmirliyle kazandırdı. Peki Tarihi Elektrik Fabrikası da restore edilerek kente kazandırılmaz mı? İşte bu soruyu yıllarca Elektrik Fabrikası'nda çalışan Elektrik Mühendisi Süha Tarman yetkililere soruyor.

TARİHE IŞIK TUTSUN

1910 yılında İstanbul'da hizmete giren Silahtarağa Elektrik Santrali'ni de örnek gösteren Süha Tarman, "1983 tarihinde faaliyeti son bulan Silahtarağa Elektrik Santrali'nin

binaları 20 yıl boyunca atıl kaldıktan sonra 2004 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı İstanbul Bilgi Üniversitesi'ne tahsis etmiş. Üniversite yönetimi, tesisi aslına uygun bir biçimde yenileyerek müze haline getirmiş. Tesis arazisi tamamen elden geçirilerek üniversite yerleşkesi, müze ve sanat galerisi olarak hizmet veriyor. Merak ettim ve gidip ziyaret ettim. Santralden kalan pek çok makine korunmuş ve sergileniyor. Ayrıca mekanda kullanılan eski eşyalar da ustaca tasarlanarak tesise orijinallik katmış" diye konuşuyor.

Mühendis Tarman, "Neden bu tesisin benzeri İzmir Elektrik Fabrikası'nda hayat bulmasın? Kentin dinamiklerinin bunu yapacak gücü olduğunu biliyorum. Bu değer kesinlikle İzmir'e kazandırılmalı" diyor.

VİCDANLAR ACIMASIN

Şu anda Elektrik Fabrikası'nın mülkiyeti TTA Gayrimenkul A.Ş.'de özelleştirme kapsamı programında bulunuyor. Kültür Bakanlığı bu tesisi 2 Grup korunması gerekli Kültür Varlığı kapsamı altına almış. Ancak bakanlıkça uygun görülürse ihaleye çıkarılacak. Uygun görmezse muhtemelen kaderine terk edilecek ve giderek daha da yok olacak.

İzmir'in orta yerinde kalan tarihi tesis, Süha Tarman'ı ve duyarlı vicdanları rahatsız ederek vefasızlığa terk edilecek. Turizme katkı koyması kaçınılmazken, hayalet bir bina olarak İzmirliyle vicdanını acıtmaya devam edecek. Gelin vicdanlar acımasın, Tarihi Elektrik Fabrikası İzmir'in kültür sanat hayatına ve turizmine katkı koyacak bir tesis haline gelsin.

İzmir'de Cumhuriyet dönemi gazinoları

Tayfur GÖÇMENOĞLU

İzmir, eğlencenin hep merkezi olmuştu. Cumhuriyet öncesine uzanan bir eğlence altyapısıyla bu sektör, ciddi bir yapılanma içine girdi. Türk ve Batı müziğinin en önde gelen isimleri bu mekanlarda sahneye çıkmak için adeta yarıştılar. Ancak o mekanları, çeşitli güçlükleri göğüsleyerek kurup yönetenleri de unutmamak lazım.

İzmir Fuarı'nın eğlence statüsü, daha ilk yıllardan itibaren titizlikle korunurken; kentin değişik bölgelerinde peş peşe, aile bahçeleri, gazinolar açıldı. Bunlardan en eskisinin Ali Ulvi Gazinosu ile İsmet Gazinosu olduğu bilinir. Ancak kent büyüdüğü ve eğlenme ihtiyacı arttıkça talep de çoğaldı ve İzmir, kısa zamanda sayısı 30'u bulan; kalabalık seyirci gruplarını ağırlayabilecek gazinoya kavuştu.

Kadifekale Gazinosu bunlardan biri sayılır. 1934 yılında dönemin belediye başkanı Behçet Uz tarafından temeli atılan bu gazino, şehrin manzarasına hakim bir yerde

1990'lı yılların başına kadar hizmet verdi. Kadifekale Gazinosu'nun bir özelliği de, yeni tanışan sevgililerin ya da yeni nişanlanan gençlerin, burada birlikte eğlenmelerinin kendilerine uğur getireceğine inanılması idi. Bu yüzden romantik bir ortamı her zaman korumuştur Kadifekale. Müsteciri İbrahim Bey'in ve Meç Mustafa'nın, pek çok müşterisini, programdan sonra kendi araçları ile evlerine gönderdiği bilinir.

İGC ÇALIŞTIRDI

1960'lı yılların ortalarında Belediye, Konak'ta; Atatürk Kültür Merkezi'nin bitişiğinde bir gazino inşa etti. Burasını İzmir

Gönül Akkor - Mehmet Ali Restoran

Nazan Şoray

Büyük Efes Meyhane Gece Kulübü

Gazeteciler Cemiyeti Basın Kulübü olarak bir süre çalıştırdı. Ancak bu işletmecilik uzun sürmedi. Mekanı Atalay Noyaner, Maksim Gazinosu'na dönüştürdü.

Maksim'de pek çok ünlü sanatçı sahne aldı. Burada ayrıca balolar, çaylar, toplantılar da düzenlendi ve Noyaner, özellikle okullara salonunu hiçbir kira ücreti talep etmeden tahsis ettiği için binlerce teşekkür plaketi aldı. Huysuz Virjin, ilk kez Akasyalar'da sahneye çıkmıştı ama asıl sahne çalışmasını Maksim'de yaptığı bilinir.

Büyük Efes Oteli, 1964 yılında hizmete girdiğinde; içinde muhteşem bir gazinoyu da barındırıyordu. Meyhane Gece Kulübü, o yılların en önemli eğlence merkezlerinden biriydi. Otelin zemin katında yer alan bu eğlence merkezine girmeden önce, şark köşesi olarak düzenlenen küçük bir alandan geçilirdi.

Meyhane ile şark köşesi, birbirini tamamlayan bir eğlence kompleksi gibiydi. Meyhane'de çok zengin programlar sunulur, yerli ve yabancı en ünlü sanatçılar, bu mekanda sahne almak için can atardı. Otelin çatısı da özel eğlencelerde bir gazino gibi çalışırdı. Keza yaz geceleri, yüzme havuzu etrafında da eğlenceler düzenlenir, konserler verilirdi.

Adnan Şenses - Müzeyyen Senar

Eda Altın - Kutlu Payaslı

Aziz Özen

Türkan Şoray

BALIKÇILIKTAN GAZİNOCULUĞA

Esas mesleği balıkçılık olan ve o yıllarda Homa Dalyanı'nı çalıştıran Feridun Sunay, bir yıl aşırı balık akımı ile karşılaşınca kazancını ikiye üçe katlamış ve bu parayı değerlendirmek için gazinoculuk yapmaya karar vermişti.

Alsancak Limanı'nda Denizcilik İşletmesi bürosunun üstünü gazino haline çeviren ve buraya Homa Dalyanı'ndan esinlenerek Dalyan Gazinosu adını veren Feridun Sunay, aynı yıl Mustafabey Caddesi'nde de yine Dalyan adını verdiği bir apartman yaptırmıştı.

Gazinoyu bizzat yönetmeye kalkan Sunay, hiç tecrübesi olmadığı bu işte aksiliklerle karşılaşmaya başladı ve bu da zararına oldu. Gazinoda işler kötüye gidince, apartmandaki daireleri birer ikişer satmaya başladı ve sonunda kiraya çıkıp, gazinoyu Nuri Yalçuk'a devretti. Dalyan Bornovalı Nuri (Yalçuk)'nin elinde uzun yıllar çalıştı. Emel Sayın'dan Bülent Ersoy'a pek çok sanatçı burada sahne aldı.

Aynı yıllarda Kadri Kalkan, Güzelyalı'da Kadri'nin Yeri'ni, Ali Çangar da Canlı Balık Gazinosu'nu açtı. Mehmet Ali Alpman da şimdiki Adnan Saygun Sanat Merkezi'nin karşısında Mehmet Ali Restoranı kurup işletmeye başladı. Gazino, Müşerref Akay'la

başladı ve Gönül Akkor'un uzun süre sahne aldığı bir başarılı süreç yaşadı, daha sonra Gaskonyalı Toma'ya devredildi.

KARŞIYAKA'DAN GELİYORLARDI

İnciraltı'nda açılan Yavuz Gazinosu, denize uzanan ahşap podyumuyla yaz akşamları dolup taşıyordu. Buranın değişmez sanatçıları Adem Gebzen ve Beyhan Akıncı, Karşıyaka'dan bile müşteri topladılar.

İkisi de ziraat mühendisi olan Kahraman Bey ve Alev Kutan, Karşıyaka'da Palet Rostoranı kurdular. Sahil üzerindeki bu restoran, tarihi musluklar, kapı kolları ve menteşelerle dekore edilmiş salonunda insanı geçmişe götüren bir ambiyansa sahipti. Çok iyi işletilmişti ve muhteşem bir mutfağı vardı. Sahnede de değişmeyen sanatçı Aziz Özen. Aziz Özen, kaliteli yorumuyla her gece zengin bir müzik ziyafeti çekerdi konuklara. Palet'in sarımsak suyu na batırılıp, sonra da fırınlanmış ekmeği, hep konuşulurdu.

Palet'in ilgi görmesi üzerine, Birinci Kordon'da denize uzanan Altay Lokali'nin bulunduğu mekanda Palet-2 restoranı açıldı. Burası daha önce bir süre Disko Karina olarak çalıştırılmıştı. Palet-2, Kordon düzenlenmesi sürecine kadar devam etti. Kemeraltı'nda Şükran Lokantası'nda çalışanlar, restoranın el değiştirmesinden son-

ra bir araya gelip Karşıyaka'da Yak Kulübü açtılar. Burası da zengin programı ile uzun yıllar hem Karşıyakalılara, hem de İzmirli'ye hizmet verdi.

BİRER BİRER TARİHE KARIŞTI

1980'li yıllardan itibaren Birinci Kordon'daki restoranların hemen tamamı müzikli birer işletmeye dönüştü. Remzi Baba, Ekspres Restoran, Kazan Restoran, Erol'un Yeri, Yengeç, "tek tabanca" adı verilen sanatçılarla bir ortak konsept oluşturarak çalışmaya başladı. Ümit Besen, Ferdi Özbeğin, Ülkü Erakalın, Adem Gebzen gibi sanatçılar bu mekanlarda saatler süren program yaptılar ve misafirleri en iyi şekilde eğlendirdiler.

Aynı yıllarda Güzelyalı'daki Canlı Balık Gazinosu yıkılınca, yandaki alana Saray Gazinosu inşa edildi. Kadri Kalkan ve Ali Çangar'ın ortaklığında yapılan bu gazino, saray mimarisinden esinlenerek projelendirilmişti. Ancak ruhsat sorunu yaşadığı için, birkaç yıl sonra yıkılmak zorunda kaldı. Gazinoda İzmirli sanatçılar rağbetliydi. Beyhan Akıncı, Mehmet Güçlü, Gülistan Okan, Nevin Tezeren, bu gazinonun değişmez sanatçılarıydı.

Hepsi, zamana yenik düştü. Değişen şartlar, onların sonu oldu. En son direnen Maksim Gazinosu'ydu. O da yıkıldı. Gazinolar, tarihe karıştı.

Trafolar tuval oldu

■ İpek YAŞAR

Konak Belediyesi'nin çalışmalarıyla baştan yaratılan Güzelyalı'nın üç parkındaki elektrik trafoları usta ressamların eliyle birer sanat eserine dönüştü.

Konak Belediyesi'nin Güzelyalı semtindeki Mehmet Ali Akman Mahallesi'nde yer alan üç parkta yürütülen çalışmalarda trafolar da yaşam buldu ve renklendi.

Trafolar usta ressamların eserlerini sergiledikleri tuvallere dönüştü. Ressam Müberra Kıyakkaş ve ekibinin boyadığı trafo duvarları, hem kötü görüntüyü ortadan kaldırdı hem de sanatı sokağa taşıdı. Yenilenen parklardan daha fazla yararlanma fırsatı bulan Güzelyalı sakinleri de trafolarda

birbirinden güzel resimleri keyifle izlediklerini söylüyor. Parkların görünümü güzelleşirken, trafoların eski görüntüsünün de giderilmesinin yanı sıra sanatın da halka ulaşmasını sağlayan resimler vatandaşlar-

dan tam not aldı. Trafoları tuval gibi kullanarak sanatını duvara yansıtan ressam Müberra Kıyakkaş ise «Parklarda sanatı halkla buluşturduğumuz için mutluyuz» diye konuşuyor.

İzmir Fuarı'nın unutulmaz gazinosu **Manolya**'nın isim babası **Zeki Müren**'di

■ **Lütfü DAĞTAŞ**

Gazinsonun yıllar boyu değişmeyen assolisti Zeki Müren'di. Zeki Müren, diğer adıyla "Sanat Güneşi", yakın çevresinin adlandırmasıyla "Paşa"; 30 günlük fuar süresi içerisinde 20 gün sahneye çıkar, şarkılarını söyler, kalpleri fetheder, İstanbul'a dönerdi.

İzmir'in orta yeri arboretum (ağaçların yoğun olduğu botanik parkı) özelliği taşıyan Kültürpark'tır. Kentin düşman işgalinden kurtuluşunun ardından (1922), 1 Ocak 1936 tarihinde temeli atılmıştır. Uluslararası İzmir Fuarı, 80 yılı aşkın bir süredir hep bu Kültürpark'ta açılır. 1970'li yılların Fuar'ı dendiğinde; pek çok ülke ile birlikte yine uluslararası alanda marka olmuş pek çok firmanın katılımı dışında gazinoları, gazinolarında sahneye çıkan, o gazinoların tıklım tıklım dolmasına yol açan sanatçıları anımsanır.

O GAZİNOLARDAN BİRİSİ MANOLYA İDİ

O gazinolardan birisinin adı Manolya idi. Kültürpark'ın Basmane tarafındaki 9 Eylül Kapısı girişinin hemen sağında kalırdı. Uluslararası İzmir Fuarı'nın açık olduğu ağustos-eylül aylarını kapsayan 30 günlük sürede bu gazinoda sahneye çıkarak şarkı söyleyecek, gösteri yapacak sanatçılarla

ilgili program merakla beklenirdi. Gazinsonun yıllar boyu değişmeyen assolisti ise Zeki Müren'di. Zeki Müren, diğer adıyla "Sanat Güneşi", yakın çevresinin adlandırmasıyla "Paşa"; 30 günlük fuar süresi içerisinde 20 gün sahneye çıkar, şarkılarını söyler, kalpleri fetheder, İstanbul'a dönerdi.

Paşa'nın sahne sırası gece saat 22.30 sularında gelirdi. Çünkü kendisi öyle isterdi. İlk sazlar yerini alır, Üstâd Ercüment Batanay, tamburunun tellerine dokunduğunda ortalık sese keser, ardından yine onun işaretleriyle diğer sazlar şakımaya başlar; derken bir duraklama olur, o sırada çıt çıkmaz, gazinoyu hınca-

hınç doldurmuş izleyicinin henüz sahne de göremediği Müren, sahnenin arkasından ilk şarkısına şöyle bir giriş yapardı: "Bir Teselli Ver, Biiiiiir Teselliiiiii Ver!..

Yarattığın mecnuna bir teselli ver!" İlk alkış tufanı şarkının bu dizesinin ardından patlardı. Paşa, yine sahne gerisinden bir satır daha patlatır; ardından dinmek bilmeyen alkışlar arasında, sahneye yenilik olarak getirdiği ve hayranlarını alıstırdığı, çizimlerini de kendisinin yaptığı şıkır şıkır, fıkır fıkır kostümüyle bir anda ortaya çıkar, şarkısını bu kez önde sürdürür ve noktalandı. İzleyici ilk alkış tufanının ardından put keşilmiş olarak bu üstün yetenekli, usta yorumcu ve benzersiz sesli sanatçıyı şarkısını bitirinceye değin saygıyla dinlerdi. Alkış bu kez şarkı bittikten sonra gelirdi. Şarkının ardından sanatçının işi bu kez gazinoyu doldurmuş izleyenlerini sevgi halesine almaktı. Tümceleriyile bu işi ustaca becermesini bilir, şunları söylerdi:

-Canlarım benim! Beni sizler yarattınız! Var olun, nur olun!

Demokrat İZMİR 1970 08 30-1

Yeni Asır 1992 09 22

Ve yine şef, Tamburi Ercüment Batanay hemen devreye girer, sazının tellerine yeniden dokunmaya başlar, diğer sazlara bir işaret, sırası gelen şarkılara geçilirdi. Şarkıların arasında dinleyenlerin bekledikleri diğer bir unsur, Sanat Güneşi'nin, kendi çizimleriyle oluşmuş, hepsini yine tek kendisinin adlandırdığı, sahnede kaldığı sürece değiştireceği kostümler olurdu. Hepsi de alı pullu, ışıltılı kostümlerdi bunlar.

Tüm bu ayrıntıları bu satırların yazarı olarak nereden mi biliyorum? Sanat Güneşi'nin unutulmaz İzmir Fuarı Manolya Gazinosu günlerinde lise öğrencisiyseniz, cep harçlığınızı çıkartmak için bu gazonoda iki yıl üst üste otuzardan altmış gün çalışmışsanız, Zeki Müren'in besteci ve yorumculuğuna hayranlığınız, çocukluğunuzda, onun tığ gibi delikanlı olarak ilk sahneye çıktığı İstanbul Küçük Çiftlik Gazinosu'nda izlemeye değin uzanıyorsa, bu ayrıntıları kaçırmamız elbette olası değil!

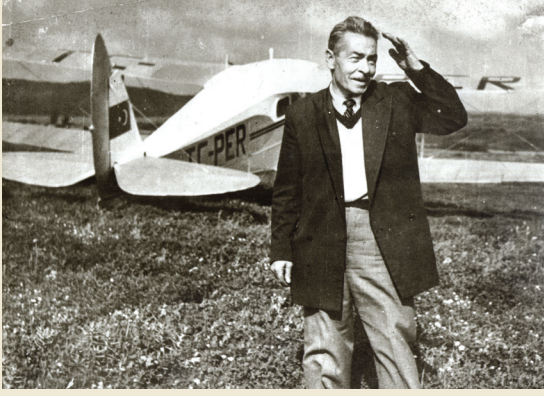
Gelelim Manolya Gazinosu'na...
Ve Zeki Müren'in her yıl Uluslararası Fuar

dönemlerinde büyük gösterilerle hava veya deniz yoluyla geldiği İzmir'de sahneye assolist olarak çıktığı Manolya Gazinosu...

Zeki Müren'in isim babası olduğu bu gazononun kuruluşu da başlı başına bir öy-

Yerde Zeki Müren, havada Vecihi Hürkuş

Yazıda da belirttiğimiz gibi, Uluslararası İzmir Fuarı dönemlerinde, Kültürpark'taki Manolya Gazinosu'nda sahneye çıkan Zeki Müren'in gelişi, kalışı, İstanbul'a dönüşü olay olur, günlerce basında haberleri çıkardı. Bir defasında Müren, İzmir'e havayoluyla gelecektir. Uçağı o zamanki adıyla Cumaovası'na inecektir. Karşılaşmanın yine renkli olması için bir reklam uçağı kiralanır.

Zeki Müren, kendisini getiren uçağın merdivenlerinden aprona inerken bu reklam uçağı tepesinde uçacak, bir kanadında Zeki, diğerinde Müren sözcükleri yazılı flamalar rüzgarda salınacaktır. Doğal olarak aprona alınmış foto muhabirleri de sanatçıyı bu şekilde fotoğraflayacaklardır. Ancak o gün Cumaovası Havaalanı'ndaki rüzgarın şiddeti hayli fazladır. Hemen çözüm bulunur. Sanatçı, Güzelyalı sahilindeki Mehmet Ali Restoran'a götürülecek, reklam uçağıyla görüntüye burada girecektir. Nitekim çözüm gerçekleşir, fotoğraflar çekilir

Peki, reklam uçağının pilotu kim midir? Kafkas Savaşı ile Kurtuluş Savaşı sırasında kahramanlıklar gösteren, Kafkaslar'da uçağının vurularak düşürülmesi sonucu yaralı olarak hastanede yatarken, kendisini düşüren Rus pilotlar tarafından koğuştta, "siz bizim kahramanımızsınız" denilerek saygıyla ziyaret edilen, Kurtuluş Savaşı sırasında da, yine o dönemki adıyla Seydişehir Havaalanı'nı, Yunan'dan uçağıyla tek başına alan Vecihi Hürkuş'tur.

O Vecihi Hürkuş ki, tüm bunların ötesinde havacılık tarihimize kendi uçaklarını yapan insan olarak geçmiştir. Neşeli Günler filminde Ayşen Gruda'nın sevgilisini oynayan Şener Şen'e, kahramana duyulan saygıdan dolayı "Vecihi" rol adı konulmuştur!

İzmir'e getirip konser verdirme düşüncesi ni aklıma koyan Zeki Müren'i etkileyebilecek de bir kişi varmış, Bursa'da. O zaman fiilen Demokrat Partiliyim. Bu etkileyecek kişi, partinin Bursa İl Başkanı Hayri Terzioğlu. Bizim İzmir mebusu Sadık Giz'in de yakın arkadaşıymış. Sadık Giz'e konuyu açtım, "gayet iyi olur" dedi. Ve Sadık Giz, telefon ile Bursa'dan Hayri Terzioğlu'nu bulur, Terzioğlu İstanbul'dan Zeki Müren'e ulaşır. Müren'in, "gelsinler" demesi üzerine M. Ali Keskin ile arkadaşı Orhan Çelikkaya, birlikte, sanatçının Harbiye'de, Orduevi'nin tam karşısındaki apartmanın üçüncü katındaki dairesinin kapı zilini çalarlar. 85 bin liraya el sıkışıp, kaporanın en geç 5 Ağustos günü teslimi konusunda el sıkışırlar. Ve iki organizatör İzmir'e döner. O tarihte İEF içerisinde bulunan Açık hava Tiyatrosu binası on günlüğüne Devlet Tiyatrosu'na verildiğinden, doludur. Bunun üzerine dönemin Belediye Başkanı Selahattin Akçipek'e gidilir. Akçipek, "Basmene kapısı girişinde, sağda boş bir alan var, alın orayı kazino yapın!" der. Alan gerçekten bomboştur. Hasırlar alınır, Rus Pavyonu'na ait dikme yapmak için istiflenmiş kerestelerden ihtiyaç kadarını çalarlar. Hasırla etraf çevrilir, yerlere çakıl dökülür. Yine Rus kerestesiyle sahne yapılır. Peki sandalyeler? Fadıl Yeşilpınar vardır, yakın arkadaşları, yazlık sinemasının sandalyelerini, sezon kapanıyor, diye verir. Gazino, 18 Ağustos akşamı hazır durumdadır artık.

Evet, Zeki Müren, Göztepe'deki evden otomobille getirildiği Kültürpark'ta, "işte burası" denilerek kendisine gösterilen gazinoyu pek beğenir.

-Adı ne çocuklar?

-Henüz adını koymadık Paşam.

-Benim bir şarkım var, Manolyam. Uzun yıllar bekledim/hakikat oldu rüyam/koklamaya kıyamam/benim güzel manolyam. Adı Manolya olsun!

Zeki Müren'in başta Ercüment Batanay, Şükrü Tunar olmak üzere 12 kişilik saz kadrosunu beraberinde getirdiği, İzmir Radyosu'ndan Suzan Yaman ile Kemal Mısırlı'nın alt kadroda yer aldığı Manolya Gazinosu'nun ilk sezonunda Mehmet Ali Keskin-Orhan Çelikkaya girişimi 14 bin küsur lira zarar eder. Bu zararla ilgili olarak ta M. Ali Keskin'in verdiği şu bilgiyi aktararak noktalayalım:

-Zarar, belediyeye ödeyeceğimiz rüsumun tutarıydı. Bizden birisi, diye kapıya bizim enişteyi koymuştum. Yıllar sonra Kadifekale'deki iki odalı evini bana gösterdi, "bak, bu ev Zeki Müren sayesinde" dedi.

Paşa'nın bu gelişi deniz yoluyla olmuştur. Yıl 1954'tür. İstanbul'dan gelen gemi Pasaport Rıhtımı'na yaklaştığında çiçeklerle karşılanır. Paşa, Rıhtımda, organizatörlerden Mehmet Ali Keskin'e sorar:

-İzmir'de kalmam için nereyi ayarladınız?

-Kismet Otel'i Paşam!

-Olmaaaaaaz! Orada benim kismetim kapanır, bana başka bir yer bulun!

Başka bir yer bulunur. Güzelyalı semtinde, Şenocak kardeşlere ait Göztepe'deki ev bir aylığına 1500 liraya möbleli olarak tutulur ve Paşa oraya yerleşir.

"BU GAZİNONUN ADI NE ÇOCUKLAR?"

Sıra, Kültürpark'taki gazinoyu görmeye gelmiştir. Otomobile atlanır ve doğru Kültürpark'a gidilir. Zeki Müren'in, sahne-

ye çıkacağı, nasıl kurulduğuna ilişkin bilgisinin olmadığı, varlığıyla kısa sürede ün katacağı bu gazinonun kuruluş öyküsü sonraları gazeteci olarak tanıyıp kendisiyle söyleşeceğim Mehmet Ali Keskin (D.22 Ocak 1924, İzmir-Ö. 20 Kasım 2005, İzmir) ağabeyimizin ağzından şöyledir:

-1 Ekim 1948 tarihinde İzmir'de, Demokrat İzmir Gazetesi'nde muhabir olarak gazeteciliğe başladım. 1951-1953 yılları arasında İzmir Enternasyonal Fuarı Yazı İşleri Müdürlüğü'ne atandım. İzmir Radyosu o dönem İzmir Belediyesi'ndeydi ve Fuar Müdür Muavini olduğum için bu radyonun yönetimini de bana vermişlerdi. Dolayısıyla müzikle, sanatçılarla temasım orada başlamıştı. Zeki Müren'in de adı yeni yeni duyuluyor. İzmir Radyosu'nda sanatçı bir arkadaş var, Emin Gündüz. Zeki Müren'i

Tarihe Saygı Yerel Koruma Ödülleri belli oldu

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin, tarihi yapıların korunmasını ve bu dalda katkı sağlayanları teşvik amacıyla 13. kez düzenlediği **"Tarihe Saygı Yerel Koruma Ödülleri"**nde kazananlar belli oldu. Bu yılki Seçici Kurul Özel Ödülü, "yaşayan insan hazinesi" olarak değerlendirilen halen Bergama'da, adına karatabaklık denilen elektrik ve makine kullanmadan kol ve beden gücüne dayalı deri işleme zanaatıyla uğraşan; Anadolu'nun son karatabağı unvanına sahip **İsmail Araç'a** verildi. **Seçici Kurul ayrıca, "Tarihi Çevre ve Kültür Varlıklarını Koruma Dalında Katkı Ödülü" başlığı altında üç ödül dağıtırken, söz konusu dalda; Karaburun Eğlenhoca Köyü Tarih ve Etnografya Evi, Lütfü Dağtaş "Anadolu'nun Son Karatabağı" Belgesel Film ve Fotoğraf Sergisi ile ve Tufan Atakişi, "Fred, Edmond, Henri Boissonnas ve İzmir" Kitabı ile ödül aldılar. Ödüle değer bulunan çalışmalar dal sırasıyla şöyle:**

Tarihi Yapıda Yaşam Dalı

Makbule Çelen Evi (Bergama)
Nurdagül Büyükarhan Evi (Bergama)
Güray ve Figen Varlık Evi (Bergama)
Fatma ve Necdet Çancılar Evi (Dikili)
Şaziment Tuncel Evi (Karaburun-Eğlenhoca Köyü)

Özgün İşlevin Korunduğu Esaslı Onarım Dalında

Ömer ve Şükran Torun Evi / Zangoç Evi (Foça)
Mimari Müellif: Neşe Bozkır, Fevzi Bozkır, Ercü-

ment Kuyumcu

Uygulama: Ömer Torun

Mehmet Hamdi Uzer Binası (Bergama)

Mimari Müellif: Neşe L.Bülent Şahin

Uygulama: Mehmet Hamdi Uzer

Özgün İşlevin Değiştirildiği Esaslı Onarım Dalında

Rönesans Yalısı (Bayraklı-Turan)

Mimari Müellif: Tamer Pakben

Uygulama: UMART Mimarlık

Beyaz Köşk (Esenyalı)

Mimari Müellif: Salih Seymen

Uygulama: Grid İnşaat

Tarihi Çevre ve Kültür Varlıklarını Koruma Dalında Katkı Ödülü kategorisinde

Karaburun Eğlenhoca Köyü Tarih ve Etnografya Evi

Lütfü Dağtaş, "Anadolu'nun Son Karatabağı"

Belgesel Film ve Fotoğraf Sergisi ile

Tufan Atakişi, "Fred, Edmond, Henri Boissonnas ve İzmir" Kitabı ile

Tarihi ve Kültürel Miras Konulu Okul Projeleri Teşvik Ödülü

Naci Şensoy Anadolu Lisesi, "Her Evde Bir Tarih Var" çalışmasıyla

Özel Karşıyaka Piri Reis Okulları, "Nerede Kırkınca Nerede Şirince" çalışmasıyla

Özel Havajet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, "Havajet Yaşayan İzmir'de" çalışmasıyla

Ayrancılar Ortaokulu, "Müzede Öğreniyorum" çalışmasıyla

ACİL TELEFONLAR
AKS 110
HIZIR ACİL SERVİS 112
POLİS İMDAT 155
TRAFİK 154
JANDARMA 156
SU ARIZA 185
CENAZE HİZMETLERİ 188
ULAŞIM

Otogar (İzotaş)
0 232 472 10 10
Üçkuyular Terminali
0 232 259 88 62
Adnan Menderes Havalimanı
0 232 274 26 26
THY 0 232 484 12 20
TCDD Basmane Garı
0 232 484 8638
TCDD Alsancak Garı
0 232 458 31 31
Denizcilik İşl. (Liman)
0 232 464 88 64

EVLENDİRME MEMURLUKLARI
Fuar Evlendirme Memurluğu
0 232 425 26 60

Eşrefpaşa Evlendirme Me.
0 232 250 25 05

Gültepe Evlendirme Me.
0 232 457 49 90

Yenişehir Evlendirme Me.
0 232 489 43 57

Güzelyalı Ümit Besen
Evlendirme Memurluğu
0 232 285 05 07

MÜDÜRLÜKLER

Basın Yayın ve Halkla
İlişkiler Müdürlüğü
0 232 489 45 22

Bilgi İşlem Müdürlüğü
0 232 445 19 40

Çevre Koruma ve Kontrol
Müdürlüğü 232 482 10 36

Emlak ve İstimlak Müdürlüğü
0 232 489 45 18

Fen İşleri Müdürlüğü
0 232 489 48 58

Hukuk İşleri Müdürlüğü
0 232 489 31 73

İnsan Kaynakları ve Eğitim
Müdürlüğü 0 232 484 14 99

Kültür ve Sosyal İşler
Müdürlüğü 0 232 422 68 07

Mali Hizmetler Müdürlüğü
0 232 484 09 99

Plan ve Proje Müdürlüğü
0 232 489 45 59

Park ve Bahçeler Müdürlüğü
0 232 445 43 90

Sağlık İşleri Müdürlüğü
0 232 482 20 75

Temizlik İşleri Müdürlüğü
0 232 433 36 30

Ulaşım Hizmetleri Müdürlüğü
0 232 459 97 95

Veteriner Müdürlüğü
0 232 459 24 10

Zabıta Müdürlüğü
0 232 484 15 10

Merbel Genel Müdürlüğü
0 232 464 41 52

RESMİ DAİRELER
Valilik 0 232 441 14 40

Büyükşehir Belediye Başkanı

0 232 293 12 00
İZFAŞ 0 232 484 21 50

Ege Serbest Bölge Md.
0 232 251 35 94

TRT Bölge Md.
0 232 463 02 03

Basın Yayın ve Enf. İl Md.
0 232 489 42 91

Emniyet Müdürlüğü
0 232 489 05 00

Güney Deniz Saha Kom.
0 232 463 01 00

Hava Eğitim Komutanlığı
0 232 285 96 50

İl Gençlik ve Spor Md.
0 232 464 82 08

İl Müftülüğü
0 232 441 82 01

Meteoroloji Bölge Müdürlüğü
0 232 285 39 65

Defterdarlık
0 232 483 09 25

Milli Eğitim Müdürlüğü
0 232 441 80 29

Ulaştırma Bölge Müdürlüğü
0 232 464 81 02 - 463 74 62

Ege Bölgesi Sanayi Odası
0 232 441 09 09

İl Sağlık Müdürlüğü
0 232 441 81 11

Çevre İl Müdürlüğü
0 232 464 81 43

Dokuz Eylül Üniversitesi
0 232 464 80 47

Ege Üniversitesi
0232 388 01 10

Yüksek Teknoloji Enstitüsü
0232 441 97 00

HASTANE POLİKLİNİK
AĞIZ BİRLİĞİ AĞIZ VE DİŞ
SAĞLIĞI POLİKLİNİĞİ

Ali Çetinkaya Bulvarı No: 34/1
Alsancak Tel: 0232 463 86 88

ARI YURTLAR ÖZEL SAĞLIK
KBB VE ÇOCUK HEKİMLİĞİ

1359 Sok. No: 2 Kızılkanat Sitesi
A Blok Tel: 0 232 388 75 69

ATA DİŞ POLİKLİNİĞİ
Vasıf Çınar Bulvarı Çelebi Apt.

No: 25 K:2 D:4 Alsancak
Tel: 0 232 464 86 26

ATAKALAP HASTANESİ
1418 Sok. No: 16 Kahramanlar

Tel: 0 232 483 14 14
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

ZÜBEYDE HANIM HAST.
6371 Sok. No:34 Bostanlı

Tel: 0 232 330 52 30
DENTAKİD ÖZEL SAĞLIK

HİZMETLERİ
Kıbrıs Şehitleri Cad. No: 53/4

Alsancak Tel: 0 232 465 11 05
DENTORİON AĞIZ DİŞ

ESTETİK MERKEZİ
Mustafa Bey Cad. No:1/1 D:18

Alsancak Tel: 0 232 464 88 11
DIET INN BESLENME VE

DİYET DANIŞMA MERKEZİ
Kıbrıs Şehitleri Cad. Mayıs Apt.

No: 4/7 Alsancak
Tel: 0 232 463 53 67 - 463 53 29

DİZDARER ÖZEL SAĞLIK

1394 Sok. No: 11 D:9 Alsancak
Tel: 0 232 464 04 06

DOĞU-ŞAN ÖZEL AĞIZ VE
DİŞ SAĞLIĞI POLİKLİNİĞİ

Cumhuriyet Bul. No: 181 D:3
Alsancak Tel: 0 232 421 59 65

DR. CEVDET TUĞRUL MEME
MER. ANKA ÖZEL SAĞLIK

Ali Çetinkaya Bul. No: 58/1
Alsancak Tel: 0 232 446 84 75

DR. A. KADİR DEMİREL
DİŞ KLİNİĞİ

Ali Çetinkaya Bul. No: 70 K:2
D:204 Sağlık Sitesi Alsancak

Tel: 0 232 421 89 12
www.kadirdemirel.net

DUYMER İŞİTME
CİHAZLARI MERKEZİ

1720 Sok. No: 2 Karşıyaka
Tel: 0 232 364 22 59

Kıbrıs Şehitleri Cad. No: 4
Alsancak Tel: 0 232 463 74 55

EGEFORM FİZYOTERAPİ
REHABİLİTASYON MERKEZİ

1420 Sok. No 107/1 Alsancak
Tel: 0 232 463 24 32

EGE SAĞLIK HASTANESİ
1399 Sok. No:25 Alsancak

Tel: 0 232 463 77 00
EL MİKROCERRAHİ

ORTOPEDİ TRAVMATOLOJİ
HASTANESİ

1418 Sok. No: 14 Kahramanlar
Tel: 0 232 441 01 21

ERGENE KARDİYOLOJİ ÖZEL
SAĞLIK HİZMETLERİ

Talatpaşa Bul. No: 9/2
Alsancak Tel: 0 232 464 77 77

ERKİN İNTEGRATİF TIP
MERKEZİ

1392 Sok. No: 5 Alsancak
Tel: 0 232 422 03 65 - 422 30 67

ENTO KULAK BURUN
BOĞAZ MERKEZİ

Şair Eşref Bulvarı No: 35/2 Lozan
Tel: 0 232 422 03 65

GELİŞİM EGE SPECT
TEŞHİS MERKEZİ

Mimar Sinan Cad. No: 13/1
Kahramanlar Tel: 0 232 464 22 32

İDEAL AĞIZ VE DİŞ SAĞLIĞI
POLİKLİNİĞİ

Talatpaşa Bul. No:16 D:1
Alsancak Tel: 0 232 463 09 39

www.idealclinic.com
İLGİM KADIN HASTALIKLARI

VE DOĞUM MERKEZİ
Talatpaşa Bul. 1434 Sok. No: 1/6

Alsancak Tel: 0 232 463 89 29
www.ilgim.com.tr

İRENBE TIP VE TÜP
BEBEK MERKEZİ

Talatpaşa Bul. 1436 Sok. No:6
Alsancak Tel: 0 232 464 58 88 (pbx)

KENT HASTANESİ
8229 Sok. No:30 Çiğli

Tel:0 232 386 70 70
KÜLTÜR TIP LABORATUVARI

1394 Sok. No: 11 Alsancak
Tel: 0 232 464 42 32

LAMED ÖZEL SAĞLIK HİZM.

1359 Sok. No:1 K:2 D: 5-6

Umut Sitesi Alsancak
Tel:0 232 464 22 33

ORTE AĞIZ DİŞ SAĞLIĞI
Ali Çetinkaya Bul. No: 67/3

Alsancak Tel: 0 232 465 05 50
ÖZEL CENTRAL HOSPITAL

1644 Sok. No: 2 /2 Bayraklı
Tel: 0 232 341 50 55 - 361 60 76

ÖZEL ÇINARLI HASTANESİ
Anadolu Cad. No: 14 Çınarlı

Tel: 0 232 462 27 27
ÖZEL KENT TIP MERKEZİ

Kıbrıs Şehitleri Cad. No: 140
Alsancak Tel: 0 232 488 28 28

ÖZEL SMYRNA ART
TÜP BEBEK MERKEZİ

Anadolu Cad. No: 34 Bayraklı
Tel: 0 232 461 93 33 - 461 68 63

RETİNA GÖZ MERKEZİ
Talatpaşa Bul. 1488 Sok. No:3

Alsancak Tel: 0 232 464 49 49
SERDAR ÖZLER GÖZ KLİNİĞİ

1382 Sok. No: 32/4
Alsancak Tel: 0 232 463 98 76

SİM TIP LABORATUVARI
Ali Çetinkaya Bul. No: 66 /1 D:1

Alsancak Tel: 0 232 464 11 22
STAR KADIN SAĞLIĞI

Ali Çetinkaya Bul. No: 66/4
Alsancak Tel: 0 232 464 71 51

SÜDEKAN KADIN HASTALIKLARI
Şair Eşref Bulvarı No: 35/2

Alsancak Tel: 0 232 421 62 60
TALATPAŞA TIP LAB.

Talatpaşa Bul. No: 61/2
Alsancak Tel: 0 232 463 08 97

TÜRKER DİŞ TEDAVİ
ORTODONTİ İMPLANT

1438 Sok. No: 1 Sema Apt.
Alsancak Tel: 0 232 422 43 43

TÜRK KANSER ARAŞTIRMA
VE SAVAŞ KURUMU İZMİR

Mahmut Bozkurt Cad. No: 47 /2
Alsancak Tel: 0 232 464 85 84

VELİ LÖK ÖZEL TEDAVİ
MERKEZİ

1416 Sok. No: 11 Kahramanlar
Tel: 0 232 425 85 45

YAŞAM LABORATUVARI
Kıbrıs Şehitleri Cad. 1447 Sok. No: 6/1

Alsancak Tel: 0 232 464 55 64
ZÜBEYDE HANIM TIP MERKEZİ

Zübeyde Hanım Cad. No: 39/B
Alaybey Karşıyaka Tel: 0 232 366 22 77

OTELLER

AKSAN OTELİ
Gaziler Cad. No: 214-216 Basmane

Tel: 0 232 441 70 61
ANBA OTELİ

Cumhuriyet Bul. No: 124
Alsancak Tel: 0 232 484 43 80

ANEMON İZMİR
Mürsel Paşa Bul. No: 40

Kahramanlar Tel: 0 232 446 36 56
info@anemonizmir.com

ANEMON FUAR OTEL
1362 Sok. No: 57 Montrö Alsancak

Tel: 0 232 446 06 46
info@anemonfuar.com

KONAK BELEDİYESİ SEMT MERKEZLERİ

Basmane Semt Merkezi:

1299 Sok. No: 7 Basmane (Oteller Sokağı) Tel: 0 232 445 93 79

Agora Semt Merkezi:

806 Sok. No: 7 Patlıcan Yokuşu Agora Tel: 0 232 483 05 98

Saadet Mirci Semt Merkezi (Giysi Bankası):

843 Sok. No: 50 İkiçeşmelik Tel: 0 232 425 35 10

İsmetpaşa Semt Merkezi:

360/1 Sok. No: 5 İsmetpaşa Tel: 0 232 457 37 40

Ballıkuyu Semt Merkezi:

Kocatepe Mah. Hacı Efendi Cad. No: 232 Ballıkuyu Tel: 0 232 446 00 40

Eşrefpaşa Semt Merkezi:

İkiçeşmelik Cad. No: 5 Cicipark İçi Tel: 0 232 250 71 00

Gültepe Semt Merkezi:

Plevne Cad. No: 18 Gültepe Tel: 0 232 433 25 77

Kadın Danışma Merkezi:

442 Sokak No:73 Konak Tel: 0 232 425 35 01

NE NEREDE?... NE NEREDE?...NE NEREDE?...

BABADAN OTELİ

Gaziosmanpaşa Bul. No: 50
Çankaya Tel: 0 232 483 96 40

BALCA OTEL

1484 Sok. No:11
Alsancak Tel: 0 232 422 30 74

BEYOND HOTEL

Kızılay Cad. 1376 Sok. No: 5
Alsancak Tel: 0 232 463 05 85
BLUE BOUTIQUE HOTEL
Mürselpaşa Bul. 1265 Sok. No: 13
Basmene Tel: 0 232 484 25 25

COMFORT OTEL

Mürselpaşa Bul. No: 159
Tel: 0 232 425 26 00

CROWNE PLAZA

Crowne Plaza İzmir 10 Sok. No: 67
İnciraltı Tel: 0 232 292.13 00

OTEL DOKUZ EYLÜL

Mustafa Kemal Sahil Bul. No: 273
Küçükalyalı Tel: 0 232 445 94 80

EGE PALAS OTELİ

Cumhuriyet Bul. No:210
Alsancak Tel: 0 232 463 90 90

EGE SAĞLIK OTELİ

Ege Üniversitesi Arkası
Bornova Tel: 0 232 373 48 62

HİSAR ALTINEL OTEL

Fevzipaşa Bul. No: 153
Basmene Tel: 0 232 484 54 00

İSMİRA OTEL

Gazi Osman Paşa Bul. No: 26
Alsancak Tel: 0 232 445 60 60

İZMİR HİLTON

Gazi Osman Paşa Bul. No: 7
Alsancak Tel: 0 232 497 60 60

İZMİR PALACE

Vasıf Çınar Bul. No: 2
Alsancak Tel: 0 232 421 55 83

KARACA OTELİ

1379 Sok. No: 55
Alsancak Tel: 0 232 489 19 40

KAYA PRESTİGE

Tel: 0 232 483 03 23

KİLİM OTEL

Atatürk Bulvarı Alsancak
Tel: 0 232 484 53 40

KORDON OTEL

Akdeniz Cad. No: 2
Pasaport Tel: 0 232 425 04 45

MOVENPICK HOTEL İZMİR

Cumhuriyet Bul. No: 138
Pasaport Tel: 0232 488 14 14

OTEL MARLA

Kazım Dirik Cad. No: 7
Pasaport İZMİR Tel: 0 232 441 40 00
Faks: 0 232 441 11 50

OTEL BAYLAN

1299 Sok. No: 8
Basmene Tel: 0 232 483 01 52

OTEL KAYA

Gazi Osman Paşa Bul. No: 45
Alsancak Tel: 0 232 483 97 71

PALM CITY OTEL

Mürsel Paşa Bul. No: 149
Basmene Tel: 0 232 445 80 80

RESİDENCE BUTİK OTEL

Mürsel Paşa Bul. No: 28
Basmene Tel: 0 232 441 90 90

SC INN BOUTIQUE HOTEL

Mürsel Paşa Bul. No: 2
Basmene Tel: 0 232 446 54 00

SUSUZLU ATLANTİS OTEL

Gazi Bul. No: 128
Çankaya Tel: 0 232 483 55 48

SWISSOTEL GRAND EFES

Gazi Osman Paşa Bul. Heykel
Tel: 0 232 414 00 00

YUMUKOĞLU OTEL

Şair Eşref Bul. 1371 Sok. No: 8
Çankaya Tel: 0 232 483 65 65

TİYATROLAR - SAHNELER ATATÜRK İL HALK KÜTÜPHANESİ

Tel: 0 232 425 08 97

İZMİR DEVLET TİYATROSU

Tel: 0 232 445 89 41

İDT KONAK SAHNESİ

Tel: 0 232 483 50 35

İSMET İNÖNÜ SANAT MERKEZİ

Tel: 0 232 489 09 26

İZMİR TİYATRO

BAB-I SANAT SAHNESİ

Şehit Fethi Bey Caddesi Pasaport
Tel: 0 232 446 77 95

www.izmirtiyatro.com

DEÜ SABANCI KÜLTÜR

SARAYI

Tel: 0 232 441 90 09

HAMLE TİYATROSU

Tel: 0 232 446 88 57

İZMİR DEVLET

OPERA VE BALESİ

Tel: 0 232 441 01 73

İZMİR DEVLET SENFONİ

ORKESTRASI

Tel: 0 232 489 09 26

İZMİR SANAT

Tel: 0 232 483 63 34

KARŞIYAKA AÇIK HAVA

TİYATROSU

Tel: 0 232 362 61 61

KÜLTÜR MERKEZİ

KONAK BELEDİYESİ PROF. DR.

TÜRKAN SAYLAN ALSANCAK

KÜLTÜR VE SANAT MERKEZİ

Kıbrıs Şehitleri Cad. No: 12 Alsancak

Tel: 0 232 422 52 36

KONAK BELEDİYESİ

DR. SELAHATTİN AKÇİÇEK

EŞREFPAŞA KÜLTÜR

VE SANAT MERKEZİ

İnönü Cad. No: 2/1 Bayramyeri

Tel: 0 232 262 45 90 - 262 99 84

KONAK BELEDİYESİ GÜZELYALI

KÜLTÜR MERKEZİ

32 Sok. No: 4 Fuat Göztepe Parkı

Güzelyalı Tel: 0 232 224 24 30

AHMED ADNAN SAYGUN

SANAT MERKEZİ (AASSM)

Mithatpaşa Cad. 1087 Sok.

Güzelyalı Tel: 0 232 285 45 93

ALMAN KÜLTÜR MERKEZİ

Tel: 0 232 489 56 87

EÜ ATATÜRK KÜLTÜR MER.

Tel: 0 232 483 85 20

FRANSIZ KÜLTÜR MERKEZİ

Cumhuriyet Bul. No: 152

Alsancak Tel: 0 232 466 00 13

KEDİ KÜLTÜR SANAT MER.

Atatürk Cad. No: 86/A

Alsancak Tel: 0 232 464 99 35

www.kedikultursanat.org

NARLIDERE BELEDİYESİ

KÜLTÜR SANAT MERKEZİ

Tel: 0 232 238 80 55

SOYER KÜLTÜR SANAT

FABRİKASI

613 Sok. No: 10

Bornova Tel: 0 232 486 34 00

TÜRK-AMERİKAN DERNEĞİ

Tel: 0 232 464 20 95

TÜRK-İTALYAN KÜLTÜR DER.

Kıbrıs Şehitleri Cad. No: 58

Alsancak Tel: 0 232 421 52 42

ZİYA GÖKALP KÜLTÜR MER.

Tel: 0 232 366 44 59

SİNEMALAR

AFM EGE PARK MAVİŞEHİR

Tel: 0 232 324 42 64

AFM PASTEL

Tel: 0 232 489 22 00

AGORA

Tel: 0 232 277 25 25

BATI

Tel: 0 232 347 58 25

CİNEBONUS KONAK PIER

Tel: 0 232 446 90 40

ÇINAR CENTER

Tel: 0 232 277 11 00

DESEM SİNEMALARI

Tel: 0 232 422 53 10

İZMİR Tel: 0 232 421 42 61

KONAK Tel: 0 232 483 21 91

SEMA Tel: 0 232 483 91 00

ŞAN Tel: 0 232 483 75 11

MÜZELER

AGORA AÇIKHAVA MÜZESİ

Tel: 0 232 483 46 96

KAĞIT VE KİTAP

SANATLARIMÜZESİ

Tel: 0 232 374 59 31

ARKEOLOJİ MÜZESİ

Tel: 0 232 489 07 96

ATATÜRK MÜZESİ

Tel: 0 232 464 80 85

BERGAMA MÜZESİ

Tel: 0 232 631 28 83

CUMHURİYET EĞİTİM MÜZESİ

Tel: 0 232 489 94 84

ÇEŞME MÜZESİ

Tel: 0 232 712 66 09

EFES MÜZESİ

Tel: 0 232 892 60 10

ETNOGRAFYA MÜZESİ

Tel: 0 232 489 07 96

İNÖNÜ EVİ MÜZESİ

Tel: 0 232 445 55 99

İZMİR RESİM VE

HEYKEL MÜZESİ

Tel: 0 232 482 03 93

KONAK BELEDİYESİ

NEŞE VE KARİKATÜR MÜZESİ

Tel: 0 232 461 31 05

KONAK BELEDİYESİ

İZMİR MASK MÜZESİ

Tel: 0 232 465 31 07

KONAK BELEDİYESİ

ÜMRAN BARADAN OYUN

VE OYUNCAK MÜZESİ

Tel: 0 232 425 75 13

ÖDEMİŞ MÜZESİ

Tel: 0 232 545 11 84

TABİAT TARİHİ MÜZESİ

Tel: 0 232 388 26 01

RADYO VE DEMOKRASİ MÜZESİ

Tel: 0 232 484 14 83

TCDD MÜZE VE SANAT GALERİSİ

Tel: 0 232 464 31 31

SOSYAL KULÜPLER

ÇAĞDAŞ YAŞAMI DES. DERNEĞİ

1451 Sok. No: 17/3

Alsancak Tel: 0 232 464 33 59

EÇEV EGE ÇAĞDAŞ

EĞİTİM VAKFI

Cumhuriyet Bul. No: 135/4 Alsancak

Tel: 0 232 464 12 66 - 465 01 13

EGE AÇIKDENİZ YACHT KULÜBÜ

Levent Marina Bakü Bul. No: 72

İnciraltı Tel: 0 232 278 79 22

info@eayk.org

EGE FOTOĞRAF KULÜBÜ

857 Sok. No: 6/D

Konak Tel: 0 232 441 54 03

EGE ORMAN VAKFI

1452 Sok. No: 10/A K:3

Tel: 0 232 464 51 60

İZMİR DAĞCILIK VE DOĞA

SPORLARI İHTİSAS KULÜBÜ

1456 Sok. No: 96/3 Alsancak

Tel: 0 232 421 30 10 - 0 541 421 30 90

İZMİR FOTOĞRAF SANATI DER.

1457 Sok. No: 12/3

Alsancak Tel: 0 232 464 32 12

İZMİR KÜLTÜR SANAT

EĞİTİM VAKFI

Mithatpaşa Cad. No: 38

Karataş Tel: 0 232 482 00 90

ÖZEL SATRANÇ

EĞİTİM MERKEZİ

1401 Sok. No: 9/4

Alsancak Tel: 0 232 463 28 77

TEMA VAKFI

1479 Sok. No: 5

Alsancak Tel: 0 232 464 58 68

YENİ YÜKSEKTEPE KÜLTÜR DER.

1482 Muzaffer İzgü Sokağı No: 5

Alsancak Tel: 0 232 464 57 39

1710 Sok. No: 11 Karşıyaka

Tel: 0 232 381 67 76

TENİS KULÜPLERİ

KÜÇÜK KULÜP

Tel: 0 232 463 87 47

KÜLTÜRPARK TENİS KULÜP

Tel: 0 232 483 33 52

TURİZM DANIŞMA

ADNAN MENDERES HAVALİMANI

Tel: 0 232 274 26 26

İL TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ

Tel: 0 232 483 51 17

BERGAMA Tel: 0 232 631 28 51

ÇEŞME Tel: 0 232 712 66 53

FOÇA Tel: 0 232 812 12 22

SELÇUK Tel: 0 232 892 63 28

KONSOLOSLUKLAR

ABD Tel: 0 232 464 87 55

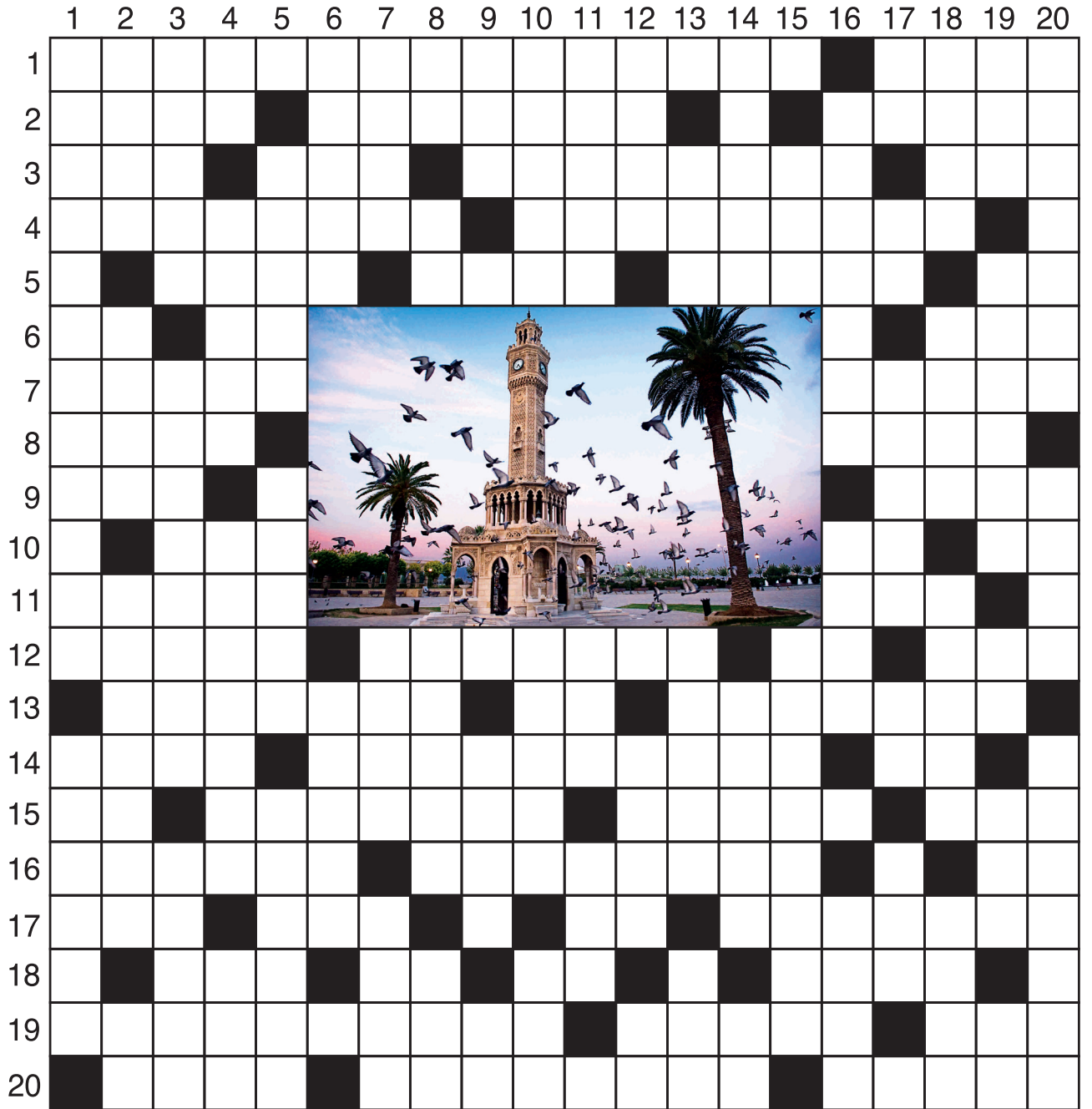
İNGİLTERE Tel: 0 232 463 51 51

İTALYA Tel: 0 232 463 66 76-96

BULMACA... BULMACA... BULMACA... BULMACA...

SOLDAN SAĞA

- 1- Konak meydanında yer alan, İzmir'in en önemli simgelerinden biri - Amerika Birleşik Devletleri'nin uzay programı çalışmalarından sorumlu olan kurum (Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi)
- 2- Allah'ın buyruklarını yerine getirme, ibadet etme - Azerbaycan dili - Başlangıcı olmayan, eski, ezeli
- 3- Elektrik geriliminde evre - Erkek ismi - Odysseus'un Truva surlarını aşmak ve şehre gizlice girmek için yaptırdığı tahtadan at maketi - Lakin, velakin
- 4- Şaşkınlıktan sersemleşme - Abartılma durumu
- 5- Pişmiş topraktan, betondan yapılmış kalın su borusu, büz - Bayatlamamış - Giyinişte, dilde, düşünüşte toplumun gülünç ve aykırı saydığı yapmacıklıklara ve aşırılıklara kaçan
- Notada duraklama
- 6- Şaşma, şaşkınlık bildiren bir söz - "Maşa" yarısı - Kocaoğlu
- 7- Erken veya geç - Alev
- 8- Belli, açık - Işıldayan, parlak
- 9- Nazım Hikmet'in soy ismi - Hantal, vurdumduymaz
- 10- Genetiği değiştirilmiş organizmalar - Konut, hane - Zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz
- 11- Büyük, iri, kocaman - Milli İstihbarat Teşkilatı
- 12- Halı, kilim dokunan tezgâh - Oh sesini çıkarmak, oh demek - Bir bağlaç - Üstüne öteberi koymak için duvara veya bir dolabın içine birbirine paralel olarak tutturulmuş, genellikle geniş, uzun tahta veya metal levha
- 13- Telaş eden, telaşa düşen, pürtelaş - "Ey, hey" anlamlarında seslenme sözü - Herhangi bir nedenle soluğunu içinde tutarak kendini zorlamak
- 14- Bırakma, ayrılma - Eğlendirir - Usanç, bezginlik, anlatan bir söz
- 15- Besin maddesi - Obruğu olan - Bir sap ve çelik bölümden oluşan kesici araç - Yaşa
- 16- Kişinin kim olduğunu tanıtan belge - Atma işini yaptırmak - Bir yüzeyde boy sayılan iki kenar arasındaki uzaklık
- 17- Kayak - İnce ve küçük bir nesne ile sert bir yere vurulduğunda çıkan ses - Bir nota - Bir tür kısa ney
- 18- Küçük limon - Radyum elementinin simgesi - Beyaz - Ölen insanın vücudu
- 19- Reisülküttap - Yanlış ve yalan olmayan, doğru - Ağabey
- 20- Türk Standartları Enstitüsü Kurumu (Kritere uygunluk belgesi) - Mantiğa uygun davranan - Saklamayıp doğruca söyleme, açıkça söyleme

YUKARIDAN AŞAĞIYA

- 1- Yangın söndürmek üzere özel olarak donatılmış motorlu araç - Çoğaltma
- 2- İrade zayıflığı - Operalarda solistlerden birinin orkestra eşliğinde söylediği, genellikle kendi içinde bütünlüğü olan parça - Güzellik duygusuna uygun olan - Ten
- 3- Kırılma balığıgillerden, kırmızı renkli, lezzetli bir balık - Yasa dışı işler yapan çete üyesi - Savaş sırasında orduya yardımcı olarak toplanan silahlı halk gücü
- 4- Köpek - Işık akısı (miktarı) birimi - Glikol - Bir bağlaç
- 5- Cephe - Trabzon iline bağlı bir ilçe - Sona ermek
- 6- Seviyesiz, dengesiz ve saf kimse

- Tonlama değişiklikleriyle çeşitli duygular uyandıran uyumlu, ezgili insan sesleri dizisi
- 7- Bir işteki engelleri yenme kararlılığı - Erzurum iline bağlı ilçelerden biri - Açık saman rengi
- 8- "Kale" seslileri - Satrançta bir taş - Dervişlerin giydikleri üst giysisi - Anne
- 9- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu - Bir sayı - "Odun" sessizleri
- 10- İzmir iline bağlı ilçelerden biri - Erkek ismi - İlgilendiren, ilişkin, ilişik
- 11- Çok acayip, şaşılacak kadar çirkin - Emme, soğurma - Soy
- 12- Bulgar para birimi - Ölçü aletleri, saat ve göstergelerde sayı veya işaret göstermeye yarayan hareketli iğne - Takım (kısaca)
- 13- Yüksek bir makama bildirme - Kıyma işi - Rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde
- 14- Bir kimsenin, bir kurum veya bir toplum içindeki durumu

- Mısırın taneleri atıldıktan sonra kalan sert bölüm - Bir soru eki
- 15- Hastalıkları iyileştirmek, hafifletmek veya önlemek amacıyla başvuru teknik ve bilimsel çalışmalar, tababet - Kabuğundan kinin çıkarılan bir ağaç
- 16- Hemen hemen, neredeyse - Şüphesi olmayan - Erkek ismi
- 17- Sodyum elementinin simgesi - "Kıdem" seslileri - Yoksullara parasız yemek yedirilen veya dağıtılan yer - Milattan önce - Bir işi yapma, yerine getirme
- 18- Adları aynı olanlardan her biri - Yüzün, kaşlarla saçlar arasındaki bölümü - Dönüştürücü - Yazı ile bildirme
- 19- Gümüş - Osmanlı Devleti'nde en büyük sivil veya askerî yönetim bölgesi - Siyah karşıtı - Moldova ve Romanya'nın para birimi - Baryum'un simgesi
- 20- Amacı olmayan, gayesiz - Kap, kılıf - Üzerinde ölü yıkanan ayaklı tahta, salacak

Sekizinci Semt Merkezimizi Mersinli'de Tamamladık

LAİK VE BİLİMSEL EĞİTİME YENİ BİR KÖPRÜ

Mersinli'deki, Nazime Sacide Akarcalı Semt Merkezi, laik ve bilimsel eğitime katkı sunacak yeni birimimiz oldu.

Merkez, özellikle çocuklara, gençlere ve kadınlarımıza yönelik kurslar düzenlenecek biçimde tasarlandı.

Hemşehrilerimizin yabancı dil, geleneksel el sanatları ve beceri kursları alacağı eğitim yuvası, halkımızın birlikteliğini çoğaltacağı zeminler arasındadır.

KONAK BELEDİYESİ

konak

Tarihin biriktirdiđi zenginlik
City of historical heritage

KONAK BELEDİYESİ